

9 771335 828003

mesačník o filmovom dianí
(nielen) na Slovensku

www.filmsk.sk

film

sk

6 —

2024 ▶ 2,50 €

> od 1. júla
už iba na www.filmsk.sk

Júnové **Film.sk** je posledným číslom
nášho časopisu v jeho tlačenej podobe.

Témy, rozhovory, novinky, recenzie,
správy z filmového diania a ďalšie texty
budú od júla vychádzať už iba online.

V PREDAJI
OD MÁJA 2024

úvodník

Júnové číslo *Film.sk*, ktoré práve držíte v rukách, je posledným, ktoré vychádza v tlačenej podobe. Časopis po 25 rokoch existencie nezanikne, od júla však vstupuje do novej éry. Bude vychádzať bez papiera, už len online.

Na tomto mieste by som sa chcel poďakovať grafikovi Petrovi Juríčkovi. Časopisu dával tvár od roku 2011, keď prešiel z pôvodného vreckového do väčšieho formátu, a neskôr, v roku 2018, stál ako grafik pri veľkej premene *Film.sk* do súčasnej podoby. Chcem sa poďakovať aj tlačiarňam Ultra Print a Dolis Goen, ale tiež všetkým, ktorí sa v priebehu štvrtstoročia podieľali na grafickej úprave časopisu, jeho tlači a distribúcii.

Podakovanie za podporu vydávania časopisu v jeho tlačenej podobe si zaslúži aj vedenie Slovenského filmového ústavu. Petrovi Dubeckému a Marte Šulekovej sa chcem zároveň poďakovať aj za podporu ďalšieho fungovania časopisu v novej podobe. Za podporu časopisu ďakujem tiež Audiovizuálnemu fondu a jeho komisiám. Poďakovanie za prípravu a manažovanie vzniku novej webovej stránky patrí Mariánovi Brázdovi.

V online podobe stratia rubriky *Film.sk* svoj zaužívaný vizuál, no obsahovo nepôjde o veľké zmeny. S väčšinou stabilných rubriek sa budete stretávať aj naďalej na našej stránke www.filmsk.sk. Od júla ju spustíme v úplne novej podobe. Smerovanie časopisu sa však nezmení. Chceme pokračovať v profilácii *Film.sk* ako periodika s rozšíreným priestorom na témy, ktoré sa týkajú slovenskej audiovizie a rôznych jej aspektov. Naďalej bude priestorom na odbornú reflexiu a recenzie nielen domácich, ale tiež ambicióznějších zahraničných titulov v tunajšej distribúcii. Kľúčovým zámerom zostane informovanie o slovenskej kinematografii a jej tvorcov pôsobiacich v rôznych profesiách. Dôležitou ambíciou, ktorú *Film.sk* už od svojho vzniku sleduje, je totiž zostavovanie obrazu súčasného stavu domácej kinematografie, predstavovanie jej tvorcov, diel a podujatí, ale tiež skúmanie podmienok, v ktorých toto prostredie funguje.

V úsilí mapovať domácu kinematografiu a kresliť nielen jej aktuálny, ale aj celkový obraz, budeme teda pokračovať. Nerezignujeme ani na pripomínanie histórie slovenského filmu a osobností, ktoré ho formovali.

Prechod do online podoby ponúkne časopisu väčšie priestorové možnosti než mal v štandardnej tlačenej verzii, kde rozsah striktno limitoval počet a veľkosť strán. Elektronické fungovanie nám umožní byť aktuálnejšími a flexibilnejšími. Inštitucionálne zázemie a podpora z Audiovizuálneho fondu nám zase dovoľí zachovať kvalitu textov printového periodika bez hľadania sa za čo najväčším počtom klikov.

Aj v online verzii sme pre vás pripravili rozmanitú zostavu rubriek a textov rôznych žánrov. Na stránke www.filmsk.sk nájdete rubriky Aktuality, Nové slovenské filmy, Premiéry, Osobnosti slovenskej kinematografie, Z filmového diania, Téma mesiaca, Recenzie, Rozhovory, Tipy a ohlasy. Prílohy alebo špeciálne projekty budeme online zaradovať do sekcie *Film.sk* špeciál. Do konca roku bude obsah na stránke www.filmsk.sk prístupný bezplatne. V roku 2025 plánujeme veľkú časť textov spoplatniť a sprístupniť ich iba predplatiteľom.

Za celú redakciu sa chcem všetkým predplatiteľom a čitateľom *Film.sk* poďakovať za doterajšiu priazeň. Tešíme sa na vás online na www.filmsk.sk. Budeme radi, ak nám na adresu filmsk@sfu.sk po spustení nového webu, ktoré bude 1. júla, dáte vedieť, ako sa vám nová stránka páči. ◀

— Matúš Kvasnička —

VYDANIE PUBLIKÁCIE PODPORILI

WWW.SFU.SK
WWW.KLAPKA.SK

film.sk

mesačník o filmovom dianí
(nie len) na Slovensku / 25. ročník

Vydavateľ:

Slovenský filmový ústav

Adresa redakcie:

film.sk / Slovenský filmový ústav
Grösslingová 32 / 811 09 Bratislava
tel.: 02/57 10 15 25
fax: 02/52 73 32 14
e-mail: filmsk@sfu.sk

Šéfredaktor:

Matúš Kvasnička

Redakcia:

Mária Ferenčuhová

Barbora Nemčeková

Redakčná rada: Peter Dubecký

[generálny riaditeľ SFÚ]

Rastislav Steranka

[riaditeľ NKC – SFÚ]

Maroš Brázda

[vedúci edičného oddelenia SFÚ]

Miroslav Ulman

[odborný referent Audiovizuálneho

informačného centra SFÚ]

Simona Nôtová-Tušerová

[tlačová tajomníčka SFÚ]

Štefan Vraštiak

Jazyková redakcia:

Zuzana Vrabcová

Design & grafická úprava: p & j

Tlač: ULTRA PRINT, s.r.o.

Uzavierka čísla 6/2024: 23. 5. 2024

Titulná strana:

Bosphorus Kid – NINJA film

Objednávanie Film.sk:

L.K. Permanent, Zuzana Hrušková

tel.: 02/49 11 12 02,

e-mail: hruskova@predplatne.sk

Film.sk vychádza s podporou MK SR.

ISSN 1335 – 8286

Názory redakcie sa nemusia zhodovať
s názormi prispievateľov.

Akékoľvek rozmnožovanie textu, fotografií, grafov
vrátane údajov v elektronickej podobe len
s predchádzajúcim písomným súhlasom vydavateľa.
© Slovenský filmový ústav

Vydanie časopisu
finančne podporil

- 3 myslím si
- 4 — 8 aktuálne: 30. MFF Art Film / 17. Fest Anča /
1. MFF June Film Fest
- 9 správy z filmového diania
- 10 — 11 aktuálne: Budúcnosť Asociácie slovenských
filmových klubov je vo vzdelávaní
- 12 — 15 téma: Máme svoje archívy, len ich treba prebádať
- 16 — 17 premiéry v kinách
- 18 — 21 novinky: Kam patrí? / Čarodejník Kajtek /
Olympijský medzičas
- 22 — 27 rozhovor: Božidara Turzonovová
- 28 — 33 recenzia: Mir nam / Súperi / Hranice Európy /
Starý dub / Drozd v čerňi
- 34 z filmového archívu do digitálneho kina
- 35 moje obľúbené slovenské filmy / zásadné filmy
- 36 — 37 profil: Olga Šalagová / Martin Hollý st. /
Terézia Kronerová-Hurbanová
- 38 — 39 dvd / vod / filmové publikácie / čo robia
- 40 — 43 ohlasy: Slnko v sieti za rok 2023 /
70. Medzinárodný festival krátkych filmov Oberhausen /
17. MFF OFF Camera Krakov
- 44 svet spravodajského filmu: Týždeň vo filme
- 45 výročia / stalo sa za 30 dní
- 46 — 52 príloha: Slovenská kinematografia v roku 2023

Simona Nôtová

šéfredaktorka **Film.sk 2000 – 2012**

— Každá zmena prináša niečo pozitívne a touto optikou sa pozerám aj na prechod *Film.sk* z tlačenej podoby na online verziu. V prvom rade *Film.sk* získa na aktuálnosti. Nebudú ho obmedzovať termíny uzávierky, ktoré redakcii často znemožňovali reagovať na aktuálne podnety. Časopis tak dostane príležitosť stať sa flexibilnejším médiom, ktoré je na tepe doby. Druhou výsadou časopisu bude jeho neobmedzená dostupnosť. Doteraz sa *Film.sk* predával na vybraných miestach, no prechodom do online priestoru bude prístupný odkiaľkoľvek. Lahko sa k nemu pripoja čitatelia zo Slovenska, ale aj zo zahraničia. Bude to veľká príležitosť rozširovať čitateľskú základňu. Aktuálnosť a čitateľská prístupnosť sú základné predpoklady pre každé médium, ktoré sa chce v online priestore uchytiť, no dôležitou devízou je aj kvalitný obsah a ten podľa mňa *Film.sk* má. Hoci som „stará škola“ a bude mi chýbať tlačiarenská vôňa a možnosť listovať v časopise, verím, že *Film.sk* zo zmeny na online časopis vyťažá čo najviac.

Daniel Bernát

šéfredaktor **Film.sk 2012 – 2019**

— *Film.sk* prechádza na webovú verziu, a je to dobre. Hoci sa mi to nepíše ľahko. Na to som bol v jeho živote až príliš ponorený. Pred rokmi sme sa pokúsili časopis v tlačenej podobe reštartovať. Jeho predajnosť nebola uspokojivá a skúšali sme to zvrátiť inak ako utlmením jeho výroby. Filmový ústav investoval do väčšieho formátu, v plnej farbe a s upraveným dizajnom. Chceli sme na *Film.sk* strhnúť viac pozornosti, ukázať aj navonok, že to môže byť sebavedomý časopis. Možno sme nespravili dosť pre to, aby sa naplnili naše očakávania. Možno sa to ani nedalo. Isté je, že v predajnosti sa zázraky neudiali. Škoda. Koniec tlačenej verzie je teda logickým vyústením. No podstatné je, že *Film.sk* prežije. Hoci v inom „skupenstve“. A keďže za ním stojí partia kompetentných ľudí, a ak pri ňom zostanú aj kvalitní externí autori, nebude to len prežívanie. Môže to byť ešte živší magazín ako doteraz. Napokon, aj tá tlačaná verzia ostane navždy súčasťou jeho identity. Keby *Film.sk* hrozil zánik, bola by to celkom iná debata. Ostáva už len dúfať, že aj filmovú tvorbu čaká živá budúcnosť.

Matúš Kvasnička

šéfredaktor **Film.sk 2019 –**

— Prechod *Film.sk* na online verziu je veľkou, ale nevyhnutnou zmenou. Papierový časopis venovaný slovenskému filmu je jednoducho neudržateľný luxus. Nielen v časoch, keď treba šetriť a zároveň rastú výrobné a distribučné náklady. Je to neudržateľný luxus aj z environmentálneho hľadiska. Chceme, aby bol *Film.sk* udržateľný časopis, ktorý bude čitateľom a záujemcom o slovenskú kinematografiu ponúkať aj naďalej „luxus“ periodika do detailu reflektujúceho domáci audiovizuálny priestor a slovenský film. Dôležité je, že prechod na online verziu je spojený s novou podobou stránky www.filmsk.sk. Na rozdiel od starej stránky, ktorá bola viac internetovou podobou tlačenej verzie než svojbytným online médiom, bude nová podoba webu svojou štruktúrou a dizajnom prístupnejšia a čitateľsky atraktívnejšia. Zostáva naplniť ju kvalitným obsahom a presvedčiť čitateľky a čitateľov, že slovenský film aj *Film.sk* mu majú čo ponúknuť. ◀

— text: zs — foto: ALEF FILM & MEDIA
— Miloslav Luther (vpravo) pri nakrúcaní filmu Spiaci účet. —

Art Film oslavuje s Puium aj Lutherom

Jubilejný 30. ročník Medzinárodného festivalu Art Film si pripomenie svoju históriu, a zároveň ukáže, ako si predstavuje svoju novú identitu. Od 21. do 28. 6. predstaví v Košiciach svojim návštevníkom v slovenskej premiére oceňované diela kinematografie aj čerstvé novinky od domácich i zahraničných tvorcov. Okrem toho sa publikum stretne s filmovými tvorcami či filmovými delegáciami, s ktorými môže nahliadnúť do zákulisia tvorby filmu.

„Všetci v štábe veríme, že to bude veľká filmová fiesta. Výročie si pripomenieme najmä atraktívnym programom a množstvom sprievodných podujatí. Medzi zásadné novinky určite patrí aj zmena identity na MFF Art Film. Radi by sme týmto krokom zvýraznili prestíž podujatia, a najmä sa prezentovali smerom do zahraničia ako rešpektovaná súťažná platforma v stredoeurópskom filmovom priestore. Tejto snahe sme prispôbili aj spôsob prihlasovania filmov ako aj skladbu súťažných sekcií,“ približuje pre Film.sk umelecký riaditeľ festivalu Martin Palúch. Tradičné súťažné sekcie – Medzinárodnú súťaž prvých, druhých a tretích hraných filmov a Medzinárodnú súťaž krátkych filmov – doplní tretia kategória – Medzinárodná súťaž filmov zo strednej a východnej Európy. „Je otvorená celovečernej tvorbe bez druhového a žánrového obmedzenia. Naším cieľom je zachytiť trendy, podporovať tvorcov a kultivovať filmový vkus našich divákov,“ vysvetľuje Palúch. Podľa neho sú súťažné sekcie na festivale samostatnou kapitolou: „Každý z našich troch zostavovateľov išiel svojou vlastnou cestou výberu. Môžem skonštatovať, že vo všetkých troch súťažných sekciách sa v premiérach objavujú aj nové slovenské tituly. V tomto momente ich ešte nebudem bližšie špecifikovať. Len poviem, že museli kvalitatívne obstáť v medzinárodnej konkurencii. Z celovečerných titulov sme do súťaží vy-

brali jednu tanečnú alegóriu, jeden hraný a dve dokumentárne snímky. Diváci ichvidia v Košiciach vôbec prví na Slovensku. Celková skladba súťažných sekcií však sama osebe sľubuje filmovú cestu naprieč kontinentmi, plnú výrazných autorských štýlov a silných tém.“

V Medzinárodnej súťaži krátkych filmov nájdú diváci tridsaťšesť filmov v šiestich blokoch, ktoré reprezentujú vizuálne i naratívne smerovanie súčasného krátkeho filmu. „Sú tam divácke hity (27) i víťazi festivalov (Pomaranč z Jaffy), príspevky známych tvorcov (Bill Morrison) i nových adeptov krátkometrážnej tvorby (Peter Hošťák). Silnú zostavu tvoria aj tohto roku filmy politicky alebo spoločensky angažované, dotýkajúce sa napríklad tém policajného násillia v USA (Incident), zahaleného života žien v Afganistane (Žltá), politického zneužívania utečeneckej krízy (V lese sú ľudia), vraždy opozičného lídra v Rusku Borisa Nemcova (Mečúň) alebo obecného smerovania sveta k ďalšej vojne (Dinosauria, We),“ prezrádza pre Film.sk zostavovateľ sekcie Martin Kaňuch, ktorý si myslí, že „dobrý krátky film nie je nikdy dostatočne dlhý. Nikdy tu však nejde o rátanie minút. Vo finále rozhoduje najmä prenikavosť nápadu a jasnozrivosť realizácie. Skrátka Film.“

Art Film okrem súťaží ponúkne aj širokú škálu ne-súťažných sekcií, v ktorých figurujú filmy spojené urči-

tým špecifickým uhlom pohľadu, napríklad prehliadky Panoráma či Láska & anarchia. V programe sa objavia overené filmárske mená ako Wim Wenders, Radu Jude, Lav Diaz, Sofia Coppola, Levan Akin, Michel Franco, Malgorzata Szumowska alebo Sergej Loznica. „Tento rok vraciame do hry populárnu nočnú Late Night Show so zameraním na žánrový film. Špeciálnu výberovú sekciu zostavil režisér Pavol Pekarčík. Budeme mať aj detskú prehliadku, chystáme film pre seniorov. V obľúbenej sekcii Slovenská sezóna uvedieme v premiére len nové majoritné a minoritné slovenské filmy. Pri príležitosti rôznych výročí a jubileí sme v Spolupráci so Slovenským filmovým ústavom pripravili špeciálnu sekciu digitálne reštaurovaných diel zo Zlatého fondu slovenskej kinematografie. Pripomenieme si hercova Jozefa Kronera, Ladislava Chudíka, režisérov Stanislava Barabáša, Vlastimila Herolda, ale napríklad aj 80. výročie vypuknutia SNP. V rámci krstu novej publikácie Máme svoj film! filmovej historičky Petry Hanákovéj premietneme pásmo archívnych 35 mm filmov z obdobia vojnovnej Slovenskej republiky,“ menuje Martin Palúch.

Festival pokračuje aj v tradícii oceňovania hercova (Hercova misia) a filmových profesionálov (Zlatá kamera). „Jednu Zlatú kameru si odnesie vo svete uznávaný rumunský tvorca Cristi Puiu, druhú slovenský režisér Miloslav Luther. Obidvoja si pre návštevníkov pripravili aj masterclassy, čo bude výnimočná príležitosť nazrieť do ich tvorivých kuchýň. A obaja osobne uvedú svoje dva filmy, ktoré si vybrali pre festivalových divákov,“ hovorí Palúch. Pri príležitosti 30. výročia sa festival rozhodol osloviť aj niekoľkých bývalých laureátov spomínaných ocenení. Svoju účasť prisľúbili napríklad

Zuzana Mauréry, Zuzana Kronerová, Magda Vášáryová, Jaromír Hanzlík či Miroslav Donutil.

Súčasťou programu bude aj niekoľko koncertov a spomienka na zosnulého prezidenta festivalu Milana Lasicu, ďalej talkshow, výstavy, prezentácie na vybrané témy aj divadelné predstavenie. „S veľkým zármutkom sme minulý rok prijali informáciu o úmrtí nášho dvorného fotografa, priateľa a skvelého tvorivého človeka Ctibora Bachratého. Pripomenieme si ho cez výber portrétov a momentiek, ktoré zachytil počas tridsaťročnej histórie nášho filmového festivalu.“

Filmových profesionálov Art Film uvíta aj na špecializovanej vzdelávacej platforme Art Film Industry. Pôjde o sériu edukačných kurzov, prezentácií filmovej techniky a diskusií zameraných na profesionálnu prípravu a odborné vzdelávanie v oblasti filmových profesií. „V spolupráci s Filmovou kanceláriou Košického kraja sme vytypovali základný sumár nedostatkových profesií, o ktoré je aktuálne záujem zo strany domácich a zahraničných filmových produkcií, uchádzajúcich sa o realizáciu výroby v regióne. Zámerom platformy je prispieť k zvýšeniu profesionálnych kapacít, poskytnúť priestor a zabezpečiť lektorov pre výchovu filmovým priemyslom vyžadovaných profesií tak, aby boli k dispozícii pre výrobný proces. Týmto spôsobom reagujeme na aktuálne potreby audiovizuálneho priemyslu, pričom hlavným cieľom je posilniť kreatívny potenciál záujemcov o pôsobenie v audiovizii,“ dodávajú organizátori, ktorí na každý deň plánujú jeden masterclass renomovaného tvorca filmov alebo seriálov, vzdelávací workshop či panelovú diskusiu. ◀

MFF
Art Film
Košice

Medzinárodný filmový festival
21. – 28. jún
2024
www.iffartfilm.com

SPOLUORGANIZÁTORI:

PROJEKT SPOLUFINANCOVANÝ KOŠICKÝM SAMOSPRÁVNÝM KRAJOM Z PROGRAMU TERRA INCOGNITA.

FESTIVAL FINANČNE
PODPORIL:

GENERÁLNY REKLAMNÝ
PARTNER:

HLAVNÍ PARTNERI:

AUTOMOTIVE PARTNER: PORSCHE

REKLAMNÍ PARTNERI:

HLAVNÍ MEDIÁLNI PARTNERI:

MEDIÁLNI PARTNERI:

Kúpte si Cinepass online na aff.cinepass.sk a budete zaradení do žrebovania o dovolenku pre 2 osoby do Grécka od CK Hydrotour.

— text: bar —
foto: Fest Anča/Juraj Starovecký
a Šimon Lupták —

17. ročník Fest Anča: Po utópiách prichádza nočná mora

Fest Anča každoročne zahŕňa medzinárodnú súťaž krátkych animovaných filmov a hudobných videí, tematické a špeciálne filmové sekcie, animované dokumenty, abstrakciu, nenaratívnu animáciu, experimentálne filmy či extrémne krátke filmy, ale aj program pre deti, koncerty, párty a ďalší sprievodný program. Pravidelní návštevníci Anče vedia, že svoje miesto na festivale majú aj sekcie Anča v Mordore a Anička v krajine zázrakov. Tento rok sa festival koná 25. – 30. júna, tradične v Žiline.

„Téma festivalu je nočná mora – tú reflektujeme vo Fokuse, vo výbere celovečerných filmov, ale aj v rámci sprievodných podujatí (od detského programu až po koncerty a parties). Fokus voláme šesť sekcií krátkych animovaných filmov, ktoré podrobnejšie rozoberajú zvolenú tému. Ide o rôznorodé filmy, aj novšie, aj staršie, no dramaturgicky je tu najdôležitejšia téma. Posledné roky sú súčasťou týchto šiestich pásiem aj prednahraté rozhovory s rôznymi osobnosťami, ktoré sa spájajú s danou témou,“ hovorí pre Film.sk programový riaditeľ Fest Anče Jakub Spevák. Kurátorom Fokusu je už štvrtý rok. Po tradíciách, ženách v animácii a utópiách je tento rok téma temnejšia. „Vo svetle udalostí predchádzajúcich dní či mesiacov veľmi citlivo vnímame, že sa náš sen o lepšom svete mení na nočnú moru, z ktorej sa len tak ľahko neprebudíme. Nepomáha štipanie ani oblievanie studenou vodou, pretože pocity frustrácie, neistoty či dokonca strachu sa stali bežnou súčasťou našich dní. Neexistuje niekto, kto by nás zachránil alebo nás zbavil všetkých problémov pomocou čarovného prútika. No napriek tomu, že situácia, v ktorej sa nachádzame, sa zdá zúfalá, nie sme v nej

sami. Rozhodli sme sa v rámci tohtoročného programu Fest Anče pozrieť nočnej more priamo do očí, preštudovať ju zblízka a zistiť, čo je zač. Naším cieľom je dostať sa do skrine, pod posteľ, ale aj do nášho vnútra, a čeliť tak rôznym strachom či príšerám. Chceme im porozumieť a vnímať ich skôr ako impulz na zamyslenie, než chybu v systéme,“ objasňuje voľbu tohtoročnej témy Spevák. „Z Fokusu by som spomenul film Darkness, Light, Darkness od Jana Švankmajera, ale aj klaustrofobický film Lucía od režisérskeho dua Cristobal León & Joaquín Cociña. Odporúčam aj film The Lovers o rozklade tiel dvoch milencov, ale aj The Perpetrators, ktorý prebudi príšery a túžby z queer detstva.“

Na začiatku apríla Fest Anča zverejnila oficiálnu selekciu tohto ročníka festivalu. Spevák je tiež spolu so scenáristom a pedagógom Petrom Gašparíkom a scenáristkou a programovou asistentkou Emou Nemčovičovou členom predvýberovej komisie. „Tento rok máme v oficiálnom výbere 206 súťažných aj nesúťažných filmov, ktoré sme vybrali z celkového počtu 1340 prihlásených filmov. Ide teda o najčerstvejšie a najlepšie filmy zo súčasného animovaného filmu,“

hovorí Spevák. Do hlavnej súťaže sa dostalo až 32 filmov, pričom až tretina z nich je študentských. Filmy, ktoré získajú ocenenie Anča Award za Najlepší krátky animovaný film a Najlepší slovenský animovaný film, sú automaticky oprávnené na posúdenie v oscarovej súťaži krátkych filmov, keďže Fest Anča je od minulého roka Academy Awards Qualifying Festival. „Upovedomíme Akadémiu, aké filmy u nás vyhrali, a jednotlivým filmom stačí potom pri prihlasovaní doložiť, že vyhrali cenu na Oscar Qualifying Festivale, a už sa dostávajú do posúdenia oscarovej súťaže krátkych animovaných filmov,“ vysvetľuje pre Film.sk Spevák.

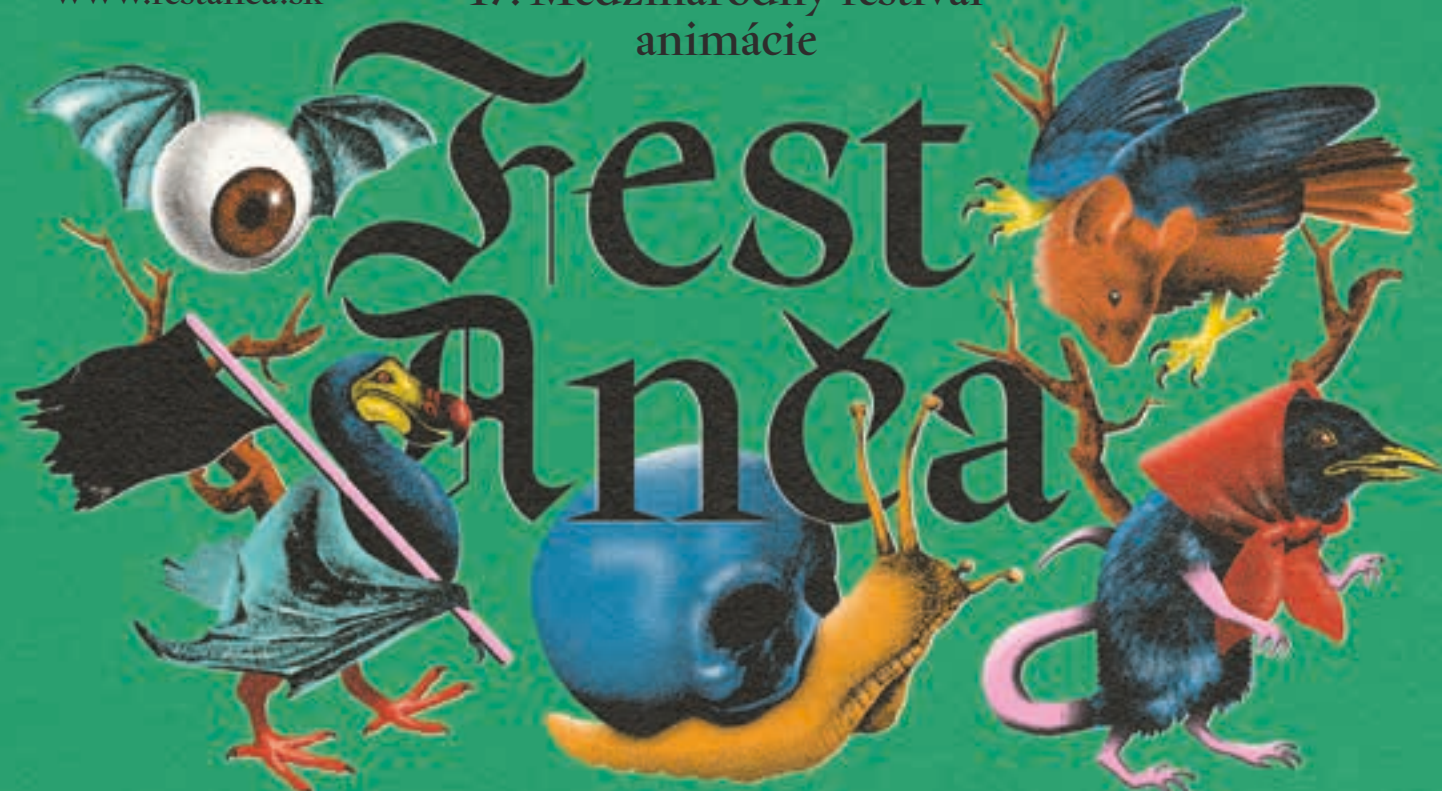
Podstatnou súčasťou výberu Fest Anče je aj slovenská animovaná tvorba. V slovenskom výbere ôsmich súťažných filmov je až polovica filmov študentských. Vo výbere nájdeme študenta animácie Nika Mlynarčíka, ktorého film Bolavlk zobrazuje manipuláciu a obťažovanie v internetovej komunikácii. Imrich Kútik má v sekcii svoj magisterský film z VŠMU Silo, o ženách uväznených v dystopickom prostredí pšeničného poľa, ktoré sa chcú oslobodiť od svojich traum. Film Striedanie snov je kolektívnym počínom štyroch študentiek Darye Sidorovej, Viktórie Zimmermannovej, Kataríny Jelínkovej a Rebeky Vavrčkovej. Z VŠMU sa do súťažnej sekcie dostal aj film s názvom O hviezdach a bájkach, ktorého autorkou je Alla Dmitrievna Prokopysyna. „S radosťou pozorujeme, že potenciál slovenskej animovanej tvorby z roka na rok rastie,“ povedal Spevák. Vo výbere slovenskej animácie nájdeme tiež experimentálny film Zmätenosť (Perplexity) Franza Mileca, v ktorom sa cez per-

spektívu robotického vysávača pohybujeme po liminálnych priestoroch opustených kancelárií. Vo filme Hlasné čierne čizmy (Tapping Black Boots) japonská animátorka Kaoru Furuko konštruuje nekonvenčný pohľad na slovenské tradičné umenie. Tvorivé duo Ové Pictures (Veronika Obertová a Michaela Čopíková) vytvorilo film Bobo o chlapcovi s tupozrakosťou. Slovenské zastúpenie je aj v sekcii videoklipov, kde publikum môže vidieť Lunapark Prezidenta Lourajdera s vizuálom Mateja Mihályiho, videoklipový počín Michala Mikuša Cassels – About Not Writing či videoklip Ankramu – Majstre od Mariána Vredíka. V detskej súťaži Slovensko zastupuje študentka FAMU Eva Matejovičová s filmom Návrat domov o malom chrobáčkovi, ktorý príde o svoj domov kvôli ľudskej nedbalosti, no vďaka ľuďom domov zase nájde.

Aké tipy má pre návštevníčky a návštevníkov Fest Anče jej programový riaditeľ? „Keďže premietame vyše 300 krátkych a celovečerných filmov, je ťažké vybrať z nich favoritov. (...) Z oficiálneho výberu by som vypíchal nový film Martina Smatanu a Veroniky Zacharovej Hello Summer, o (ne)tradičnej rodinnej dovolenke, ktorý premietneme aj v hlavnej, aj v slovenskej súťaži. Potom film Tako Tsubo o odstránení srdca kvôli zložitým pocitom, Nun or Never! o mniške, ktorá vyhrabe zo zeme muža, A Kind of Testament, pojednávajúci o krádeži identity. A nesmiem zabudnúť na film 27, ktorý vyhral minulý rok Zlatú palmu v Cannes za krátky film,“ dopĺňa Spevák. ◀

www.festanca.sk

17. Medzinárodný festival
animácie

25. 6. — 30. 6. 2024 Žilina

— text: mf — foto: June Film Fest — Organizátori festivalu Martin Frimmer, Daniel Dangl, Peter Nágel, Michal Ruttkay —

Pre širokú verejnosť aj pre milovníkov artového filmu

Na festivalovú scénu vstupuje nové podujatie. Prvý ročník medzinárodného filmového festivalu June Film Fest sa bude konať v dňoch 5. – 9. júna v Trnave. Ponúkne program jednak pre skutočne široké divácke spektrum, jednak pre kinofilov. Skrátka, sľubuje festivalovú zábavu či už v kinosále, alebo mimo nej, povedal riaditeľ a producent festivalu Daniel Dangl.

Hlavný program festivalu tvorí päť filmových sekcií. Divácky vďačné Divácke hity a Televízne seriály doplní domáca sekcia Slovenské a české filmy. Na artovú kinematografiu sú zamerané sekcie Paralelný pohľad a, samozrejme, profilová sekcia – medzinárodná súťaž hranych debutov s názvom Prvý dotyk. Súťažné filmy bude posudzovať odborná porota, ktorá z nich vyberie ten najlepší. „V premiérovom ročníku sa bude o festivalové ocenenie Zlatá lipa uchádzať sedmička prvých filmov, ktorú reprezentuje rôznorodá (geografická, tematická i žánrová) selekcia, napríklad z USA, Iránu a z európskych krajín (Francúzsko, Ukrajina, Taliansko),“ povedal pre Film.sk programový riaditeľ festivalu Peter Nágel. Druhá umelecky zameraná sekcia Paralelný pohľad zasa ponúkne výber artových filmov, ktorých kvalitu preverili už aj zahraničné filmové festivaly. „Je medzi nimi napríklad komorná rodinná dráma z prostredia mexických ‚sicariou‘ Sujo, ktorá získala hlavnú cenu v januári na festivale v Sundance. Objavom sa môže stať aj dánsky Kalak Isabelly Eklöf, poeticko-drsný sociálny obraz spoluzitá dánskej väčšiny a grónskej ‚špinavej‘ minority,“ dodáva Nágel.

To, že June Film Fest chce potešiť aj širokú divácku verejnosť, však podľa organizátorov neznamená, že by filmy v sekcii Divácke hity podliezali kvalitatívne kritériá festivalového výberu. „Vybrané tituly prinesú pre slovenského diváka zaujímavý, možno aj prekvapujúci pohľad na fenomén, určujúci komerčný úspech prezentovaného diela,“ vysvetľuje Peter Nágel. „Nejde o tzv. prvoplánové filmy, signifikantne nasmerované na divácku pozornosť. Osmička titulov je mixom žánrového, ale aj tematického vymedzenia a ostane na divákoch, aby čelili logickému ‚hlavolamu‘, prečo práve tieto filmy boli v krajine vzniku také úspešné. Na jednej strane na-

príklad sofistikovaný krimitriler Knoxov odchod, režirovaný a v titulnej role obsadený Michaelom Keatonom, a tiež po rokoch konečné vyústenie temného príbehu Nočného strážcu z dielne známeho dánskeho tvorcu Ole Bornedala, ale aj realistický strohý film Materské mlieko Lotyšky Inary Kolmane o lekárkke, ktorej vedeckú i životnú kariéru zničil sovietsky režim.“

Organickou súčasťou festivalu June Film Fest bude sprievodný program pre profesionálov v audiovizii. Tvoria ho tri diskusné panely, ktoré dopĺňajú a rozširujú programovú dramaturgiu. „Slovenská a česká kinodistribúcia v post-covidovom období je určujúca téma, kde budú diskutovať Ivan Hronec (Film Europe), Martin Palán (Bontonfilm), Rudolf Biermann (In Film) a Ondřej Kulhánek (Continental Film). Dva ďalšie komunikatívne formáty sa zamerajú na aktuálnu ekono-
-enviromnetálnu oblasť vo filmovom priemysle a na fenomén vzniku diváckeho televízneho seriálu nielen na Slovensku,“ uzatvára pre Film.sk programový riaditeľ Peter Nágel.

V súlade so základnou filozofiou festivalu ako (nielen filmovej) slávnosti pre všetkých ponúkne June Film Fest okrem filmov aj množstvo sprievodných podujatí pre rôzne vekové kategórie. Sú nimi napríklad „divadelné predstavenie, zábavná talk-show alebo koncerty známych umelcov slovenskej a českej hudobnej scény. Priamo v centre mesta sa uskutoční veľký koncert obľúbenej skupiny IMT Smile,“ uviedli organizátori podujatia v prvej tlačovej správe k novému festivalu. Po každom festivalovom dni plnom filmov a sprievodných aktivít bude na festivalových hostí i celé publikum čakať hudobná zábava v klube Nu Spirit, ktorý sa pri príležitosti festivalu dočasne presunie z Bratislavy priamo do Trnavy. ◀

Creative Europe Desk Slovensko informuje

V roku 2024 oslavujeme niekoľko dôležitých výročí. Predovšetkým 20. výročie vstupu Slovenska do Európskej únie, ale tiež 10. výročie existencie programu Kreatívna Európa, a to je dôvod na krátku rekapituláciu príbehu Slovenska jednak v EÚ a tiež v programe. Je to príbeh úspešný. Nie je, myslím, zvlášť nutné zdôrazňovať, že naše členstvo v EÚ je základným pilierom stability a garantom existencie samostatného a slobodného Slovenska a že Slovensko sa za tých 20 rokov výrazne posunulo vpred, a to vo všetkých oblastiach, v ekonomike, v kvalite infraštruktúry, znížil sa podiel nezamestnaných a v mnohých ďalších oblastiach.

Čo sa týka programu Kreatívna Európa a podprogramu MEDIA, slovenské audiovizuálne spoločnosti, zúčastňujúce sa na programe buď v pozícii žiadateľov, alebo partnerov, potvrdili kvalitu svojich projektov, s ktorými boli schopné konkurovať aj etablovaným hráčom z krajín s omnoho väčším podielom na európskej audiovizii. Celková suma podpory pre slovenské spoločnosti dosiahla od roku 2014 celkom 10 046 058 eur, z toho mimoriadne úspešnými boli distribučné spoločnosti s celkovou podporou vo výške 4 127 991 eur a produkčné spoločnosti s podporou vo výške 2 854 552 eur. Vysoký podiel podpory v segmente kinodistribúcie súvisí so základnou premisou, na ktorej program MEDIA vznikal. V Európe nie je problém malý počet filmov, ale to, že tie filmy necestujú, že dosť často vôbec neprekročia hranice krajiny svojho vzniku. Európa je výrazne fragmentovaný audiovizuálny trh s mnohými obmedzeniami, ako napríklad jazyk alebo veľkosť krajín a ich ekonomická kapacita s tým súvisiaca. MEDIA si kladie za cieľ tieto prekážky prekonávať podporou medzinárodnej distribúcie, koprodukciami, európskych festivalov, kde hlavným kritériom je počet filmov z európskych krajín, tréningových programov a tiež kín v sieti Europa Cinemas, kde je hlav-

no podmienkou členstva podiel premiatých európskych filmov. Slovenské spoločnosti uspeli aj v ďalších oblastiach, ktoré MEDIA podporuje, ako napríklad festivaly a tréningy. Súčasťou celkových výsledkov je i nepriama podpora pre slovenské kiná, tie v rámci siete Europa Cinemas získali za 10 rokov celkom 1 410 281 eur. Ako vždy pripájame srdečnú gratuláciu všetkým úspešným žiadateľom. V júni má uzávierku jediná výzva MEDIA, Európski obchodní zástupcovia (CREA-MEDIA-2024-FILMSALES), a to 20. júna 2024.

— vs —

Slovenské zastúpenie v Annecy sa rozrastá

Dva celovečerné animované filmy, ktoré vznikli v slovenskej koprodukcii, čaká svetová premiéra na najväčšom festivale animovaného filmu v Annecy (9. – 15. júna). Snímka *Keď život chutí* českej režisérky Kristiny Dufkovej sa bude uchádzať o cenu v súťaži Contrechamp. Slovenskou koproducentkou snímky je Agáta Jeleneková zo spoločnosti Novinski. *Diplodocus* poľského režiséra Wojteka Wawszczyka uvedú v sekcii Annecy Presents. Slovenskou koproducentkou filmu je Silvia Panáková zo spoločnosti Dayhey. V Annecy uvedú aj štyri krátke filmy, ktoré vznikli v slovenskej koprodukcii – *Ahoj leto* (r. Martin Smatana, Veronika Zacharová), *Free the Chickens* (r. Matúš Vizár), *Hurikán* (r. Jan Saska) a *I Died in Irpin* (r. Anastasiia Falileiva).

— mak —

Prvá Medzinárodná doktorandská konferencia VŠMU

V dňoch 13. a 14. júna sa uskutoční prvý ročník Medzinárodnej doktorandskej konferencie Vysoké školy múzických umení. Počas dvoch dní bude svoj príspevok prezentovať dvadsaťjeden doktorandov a doktorandiek z umenovedných vysokých škôl a akademických in-

štitúcií zo Slovenska a Česka. Hlavnou témou úvodného ročníka konferencie bude téma identít a súčasné nazeranie na ňu naprieč umenovednými či humanitnými disciplínami. Príspevky sa zamerajú na identity autorstva umeleckých diel, reprezentovaných postáv či miest, ale aj identity kultúrnych inštitúcií. V závere prvého dňa sa uskutoční plenárna prednáška pozvanej hostky Kateřiny Kolářovej s názvom *Rehabilitivní občanství, „minoritní subjekt“ a dřina pro občanskou společnost*. Kateřina Kolářová pôsobí na Fakulte humanitných štúdií UK v Prahe a vo svojej prednáške sa zameria na zlyhanie optimistických vízií 90. rokov v postsocialistických krajinách vo vzťahu k menšinám. Konferencia sa uskutoční v priestoroch Koncertnej sály Dvorana na Vysoké škole múzických umení v Bratislave. Konferencia je verejná a bude prebiehať v slovenskom a českom jazyku.

— Adam Straka,
člen organizačného tímu konferencie —

Cinevitaj predstavuje komédie Massima Troisiho

Prehliadka talianskeho filmu Cinevitaj vzdáva tento rok hold hercovi, scenáristovi a režisérovi Massimovi Troisimu, ktorý zomrel pred tridsiatimi rokmi. Prezývali ho „citlivý komik“ a patrí medzi najvýraznejšie postavy talianskej kinematografie 80. rokov. Cinevitaj uvedie v Kine Lumière v júni tri komédie z jeho filmografie – režijný debut ocenený na festivale v San Sebastiane *Začínam od trojky* (4. júna), snímku *Poštár* (20. júna), ktorú natočil spolu s Michaelom Radfordom a zahral si v nej s Philippom Noiretom, a prehliadka ho predstaví aj vo filme Ettoreho Scolu *Koľko je hodín* (11. júna), kde hrá syna Marcella Mastroianniho. Začiatky projekcií sú o 18.00.

— mak —

— text: Simona Nôtová —
foto: ASFK — Krv na perách —

Budúcnosť asociácie filmových klubov je vo vzdelávaní

Asociácia slovenských filmových klubov (ASFK) oslávila minulý rok 30. výročie svojho vzniku. Združenie filmových klubov na Slovensku vzniklo so zámerom podpory alternatívnej kinematografie a so snahou vzdelávať filmového diváka. Tieto ambície napĺňa aj prostredníctvom tradičného vzdelávacieho seminára. Tohtoročné stretnutie zástupcov filmových klubov sa uskutoční od 7. do 9. júna v Krpáčove a má bohatý program.

Obsahom seminára spravidla býva ponuka vybraných filmových titulov, ktoré ASFK plánuje priniesť do distribúcie, a edukatívny program. Tento rok sa na stretnutí klubistov uskutoční panelová diskusia pod názvom Zmeny v artovej a klubovej distribúcii po pandémie Covid-19, prezentácia na tému Sociálne siete a zacielenie reklamy v regiónoch a klubisti sa oboznámia aj s novými akvizíciami a pripravovanými edukatívnymi projektmi ASFK. Priestor dostanú výchovno-vzdelávacie projekty pre mládež *GROW UP!* – krátkometrážne pásmo troch filmov o dospievaní a dokument určený na školské projekcie *War on education* o situácii na Ukrajine s dôrazom na dopady vojny na vzdelávanie detí. V súvislosti s premietaním dokumentárneho filmu Róberta Šuláka *Návraty k obrazom starého sveta* (2024), ktorý vznikol v Slovenskom filmovom ústave, sa uskutoční prezentácia Filmový archív a jeho využitie, seminár si pripomenie aj tohtoročné 15. výročie Audiovizuálneho fondu. Nesporne zaujímavý edukatívny program seminára reaguje na nové výzvy, ktoré má klubové hnutie aktuálne pred sebou. Ponúka sa otázka, v akej situácii sa asociácia po tridsiatich rokoch pôsobenia v audiovizuálnom priestore nachádza a akú víziu má do budúcnosti?

Pandémia a prechod k VOD

Asociácia slovenských filmových klubov vznikla v roku 1993 ako občianske združenie, ktorého stratégiou bolo od začiatku udržať klubové hnutie, pretože v tom čase na Slovensku neexistoval žiadny subjekt na podporu artového filmu a jeho distribúcie. Do svojho distribučného portfólia postupne doplnila tituly zo zlatého fondu svetovej a slovenskej kinematografie a súčasnej slovenskej a českej hranej, dokumentárnej a animovanej tvorby. Od svojho vzniku pravidelne organizuje vzdelávacie semináre pre dramatur-

gov filmových klubov, od roku 1995 vydáva jediný filmologický časopis na Slovensku *Kino-Ikon*, ktorý má dnes vlastnú knižnú edíciu *Cinestézia*, o dva roky neskôr začala organizovať a stále organizuje pravidelné česko-slovenské filmologické konferencie a počas svojej existencie participovala aj na vydaní viacerých knižných titulov. ASFK je organizátorom medzinárodného filmového festivalu Febiofest a zastrešovala aj najväčšiu putovnú prehliadku filmov Projekt 100, ktorá zanikla v roku 2019.

V čase vzniku ASFK združovala 28 aktívne pracujúcich filmových klubov na Slovensku, v roku 2023 ich bolo už 51. Počet klubov po celom Slovensku narástol, počet členov však z pôvodných 11 769 v prvom roku existencie asociácie klesol na minuloročných 1 260. Asociácia zaznamenala aj pokles návštevnosti klubových predstavení. Z tohto pohľadu bol zlomovým rok 2019, po ktorom aj klubové hnutie výrazne poznačila pandémia Covid-19. Návštevnosť nad 100 000 divákov ASFK zaznamenala naposledy v roku 2019 (104 325), vlni dosiahla celkovú návštevnosť 54 489 divákov. „Pandemické opatrenia výrazne narušili chod nášho filmového klubu,“ hovorí za všetkých predsedu najstaršieho Filmového klubu v Múzeu SNP v Banskej Bystrici Ivan Polóny. „Znížil sa počet premietaných titulov a, samozrejme, aj divácka návštevnosť klesla. Už sa začíname spamätávať, ale rok 2019 sme ešte stále nevyrovnali.“ Podľa predsedu ASFK Petra Dubeckého za poklesom popri pandémii stojí najmä zmena návykov divákov. „Mnohí prešli na streamovacie a VOD platformy. Repertoár jednotlivých vysielateľov je extrémne široký, a preto sa stále snažíme do distribúcie nebrať filmy, ktoré vzápätí môžu byť hneď na veľkom kanáli,“ hovorí Dubecký.

Nie všetci zástupcovia filmových klubov však vidia v online platformách konkurenciu, nové okolnosti klubis-

tov naopak prinútili zatraktívniť program a zefektívniť jeho propagáciu. Nina Šilanová z prešovského FK Pocity hovorí: „VOD osobne neberiem ako konkurenciu, romanticky verím, že stále existuje skupina ľudí, ktorí si nenechajú ujsť zážitok vidieť film v kine a spolu s inými divákmi. Snažíme sa promovat jednotlivé filmy na sociálnych sieťach, publiku priniesť premiéry filmov s tvorcami, robíme letné kino, festival, spolupracujeme aj s inými organizáciami v meste a spájame svoje sily do multižánrových projektov.“ Ambivalentne vníma vplyv online platforiem aj Roman Ďurčat z FK Otáznik z Levíc. Myslí si, že „streamovacie platformy sú, ale aj nie sú konkurenciou filmových klubov. Časť divákov tieto platformy zobrali. Podstatné ale je, aby si záujemcovia o hodnotné filmy uvedomili nielen zväčša kvalitnejšiu audiovizuálnu technológiu v kine, ale aj jedinečnosť kina ako priestoru a času.“ Ďurčat dnes vidí problém aj v úbytku mladých divákov. „To sa snažíme riešiť edukatívnymi premietaniami pre školy. Ďalej sa snažíme, aby bolo premietanie vo filmovom klube jedinečné. Buď živým úvodom pred filmom alebo návštevou tvorcov filmu. Jedinečnosť je aj v premietnutí krátko filmom pred celovečerným filmom. Občas mám pocit, že sa úplne stratila výchova k filmovému umeniu, či už u starších, ale aj mladších ľudí.“

Ako ďalej, klubové hnutie?

Na súčasné postavenie ASFK má vplyv aj skutočnosť, že od jej vzniku sa zásadne zmenila situácia na trhu s artovou kinematografiou. Kým pred tridsiatimi rokmi bola asociácia výhradným distribútorom artových filmov, postupne pribudli aj ďalšie spoločnosti ako Film Europe, Filmtopia či Film Expanded, ktoré prinášajú do kín artové alebo z hľadiska návštevnosti menšinové snímky. „Artové tituly v poslednom období ponúkajú aj iné distribučné spoločnosti,“ hovorí Ivan Polóny z Banskej Bystrice. „V Českej republike to tak bolo od počiatku, na Slovensku si držala ASFK prím a v podstate nemala konkurenciu, no v posledných rokoch sa objavil tvrdý boj o diváka.“ Podľa Petra Dubeckého „kluby nie sú naviazané len na ponuku ASFK, trh je diverzifikovanejší a môžu si vyberať, čo sa im hodí do vlastnej dramaturgie“. Podľa neho ponuka ASFK tvorí už len približne 40 percent z celkového trhu s artovou kinematografiou, čo sa tiež odrzrkadľuje na nižšom počte návštevníkov a nižších tržbách. „Tržby sa stávajú dominantnou premennou, pretože z dobrého pocitu sa dnes nedá existovať,“ prízvukuje Dubecký.

Zmena distribučného trhu, pandémie, rozmach streamovacích a VOD platforiem a napokon aj nedávna ekonomická kríza v dôsledku vojny na Ukrajine postavili klubové hnutie pred otázku: ako ďalej? Je možné držať sa pôvodných zámerov podpory alternatívnej kinematografie so snahou vzdelávať filmového diváka a prežiť? „ASFK v segmente distribúcie vnímam ako občianske združenie, ktoré fokusovalo, fokusuje a významne bude fokusovať vzdelávaciu činnosť. Práve vzdelávanie bude pre asociáciu na najbližšie obdobie dominantné. Systematická audiovizuálna výchova tu dlhodobo absentuje, a to je priestor pre ASFK, ktorá má štruktúry po celom Slovensku, aby mohla vzdelávaciu činnosť rozvíjať,“ myslí si Peter Dubecký. „Finančné prostriedky na vzdelávanie sú viazané na Audiovizuálny fond a tam sú možnosti limitované, preto je potrebné nájsť viaczdrojové financovanie. Je to téma, ktorej sa chceme venovať v najbližších mesiacoch a prísť s návrhom nekajkých aktivít väčšieho projektu.“

V oblasti vzdelávacích aktivít nie je asociácia nováčikom. Vzdelávaciu činnosť realizuje prostredníctvom dvoch projektov. Projekt *Filmy pre školy* patrí medzi výchovno-vzdelávacie aktivity už takmer dvadsať rokov, určený je primárne stredoškólakom, ale v posledných rokoch ho ASFK rozšírila aj pre žiakov základných škôl. Filmový kabinet deťom realizuje asociácia od roku 2014, prvýkrát odštartoval počas MFF Febiofest ako pilotný výchovno-vzdelávacie projekt pre deti a učiteľov z prvého stupňa základných škôl. „Najdôležitejším zámerom projektu Filmový kabinet deťom je vychovávať filmového diváka už od malička, naučiť ho porozumieť animovaným príbehom a ich poetikám, formovať jeho umelecký vkus, učiť deti kritickému mysleniu, otvárať spolu s nimi témy, ktoré začínajú tvoriť ich detský svet, ako napríklad priateľstvo, rozmanitosť, pomoc druhým, vzájomný rešpekt. Zároveň ponúka deťom spoznať kino ako priestor určený na zábavu a oddych, ale aj vzdelávanie,“ hovorí Martina Mlichová, koordinátorka Filmového kabinetu deťom. V prvom roku sa projekt zamerával na bratislavské základné školy a v nasledujúcich rokoch okrem Bratislavy začal putovať do väčších miest. V záujme vzdelávania detského diváka ASFK tiež nakupuje do klubotéky detské európske filmy so slovenským dabingom – ide o dva až tri tituly ročne, vďaka čomu sa darí dostať do distribúcie kvalitné európske filmy pre deti.

Nadšenci, ktorí to nevzdali

„Budúcnosť je z môjho pohľadu trochu s otáznikom. Potrebujeme dostupné umelecky hodnotné filmy – občas prestriedať depresívne tituly aj odľahčeným žánrom – a neriešiť iba závažné otázky, ktorými sú diváci zahlcovaní v tlači, televízii a politických diskusiách,“ zamýšľa sa Ivan Polóny nad budúcnosťou klubového hnutia. Doplní, že „Filmový kabinet deťom má potenciál vychovať mladých divákov, ktorí budú v našej 30-ročnej tradícii pokračovať. Filmové kluby prežijú, ak ich podporí vládna politika finančnými injekciami a nebude hádzat obrazne poľená pod nohy“. Dôležitý je aj entuziazmus, ktorý ku klubovému hnutiu v jeho počiatkoch na Slovensku patril a zrejme je aj dnes hlavnou devízou mnohých klubistov. Ako hovorí Nina Šilanová z Prešova: „Väčšinu roka fungujeme ako nadšenci – dobrovoľníci, ktorí to nevzdali a stále veria tomu, že mať artové kino vo svojom meste má zmysel.“

Aj Peter Dubecký priznáva, že „financovanie klubovej činnosti je v danej chvíli kľúčová téma. ASFK už nie je v takej finančnej kondícii, ako sme ju poznali pred desiatimi či pätnástimi rokmi, čiže musí veľmi zvažovať, do akého projektu alebo distribúcie vstúpi. Dnes musíme podstatne viac zvažovať rozhodovanie o výbere filmov pre klubovú distribúciu.“ Na vzdelávacom seminári, ktorý sa aktuálne koná v Krpáčove, asociácia ponúkne ďalšie artové diela či domáce a české koprodukčné tituly, ktoré z obchodného hľadiska patria k ťažšie distribuovateľným snímkam. Je medzi nimi podvratný tripler *Krv na perách* (2024) režisérky Rose Glass o nebezpečnom vzťahu dvoch mladých žien, psychologická dráma o spravodlivosti a morálke Gustava Möllera *Dozorčikňa* (2024) a koprodukčný film zo sveta detskej fantázie *Čarodějník Kajtek* (2023) Magdaleny Łazarkiewicz. Uskutoční sa aj diskusia s tvorcami pripravovaného slovensko-českého filmu *Janžurka* (2024) o významnej českej herečke v réžii jej dcéry Teodory Remundovej. Všetky tieto tituly sa po uvedení na seminári dostanú aj k divákovi v klubovej distribúcii. ◀

Máme svoje archívy, len ich treba prebádať

Ak by sme chceli zhodnotiť možnosti práce filmového historika na Slovensku, spôsobov nahliadania na túto problematiku máme viacero. Žiadna z perspektív by sa ale nemohla zaobiť bez zhodnotenia možností práce s prameňmi, a preto som svoju perspektívu zamerala na to, aké východiská a možnosti má v bádani slovenský filmový historik alebo historička, ktorí sa rozhodnú pátrať po neprebádaných miestach dejín slovenského filmu.

Nová filmová história

Dalo by sa namietať, že predsa dejiny slovenskej kinematografie už boli napísané, dokonca aj revidované, a teda že možnosti na nejaké väčšie bádanie už ani nie sú a keby aj boli, archívny výskum je natoľko náročný, že je až odrádzajúci. Na také námietky vo svetovom kontexte zareagovala metóda novej filmovej histórie.

Nová filmová história vznikla ako reakcia na celkový trend historiografickej práce, ktorou bolo písanie dejín veľkých mien a významných udalostí v chronologickom poradí, a svoj záujem preniesla skôr k zaoštraniu na kontext; prešla teda od reštaurovania udalostí k ich konštruovaniu. Samotný historik tu nie je len pozorovateľom a zaznamenávačom histórie, ale aj jej vyzývateľom v zmysle, že jednotlivé udalosti rôznymi výskumnými technikami problematizuje. Jeho výklad histórie je plný nových súvislostí a otázných momentov, ktoré nie sú viazané časovou linearitou, a preto výsledkom takejto výskumu bývajú texty a knihy, ktorých čítanie je zážitkom samým o sebe, ale zároveň aj inšpiráciou k nekonvenčnému uvažovaniu. Aké podmienky čakajú slovenského filmového historika, ak sa chce vydať na takú dobrodružnú cestu, akou je práve výskum pomocou metódy novej filmovej histórie?

Hoci počiatky oboznamovania sa s metódou novej filmovej histórie v česko-slovenskom filmologickom prostredí datujeme už do roku 2004, keď vyšla „biblia“ tejto metódy *Nová filmová história: antologie súčasného myslenia o dejinách kinematografie a audiovizuálnej kultúry*, ktorú z kľúčových prekladových textov zostavil Petr Szczepanik, jej využívanie v bádateľskej praxi na Slovensku je stále pomerne veľkou neznámou. Takýto stav má za následok hneď niekoľko faktorov – od nedostatočného inštitucionálneho zázemia, cez akademické, až po to personálne. Svetlý bod do tejto situácie vnáša nová monografia Petry Hanákovovej *Máme svoj film!*, ktorá je výsledkom bádania o jednej kapitole dejín slovenského filmu v intenciách novej filmovej histórie. Petra Hanáková pracovala na knihe z pozície pátrača v archívoch, resp. ako sama naznačuje v úvodnom texte – kurátorky historiografickej práce a porozprávala nám, ako sa jej v archívoch bádalo a ako hodnotí stav archívneho výskumu vo filmovej vede na Slovensku.

Výskum a jeho postupy

Na začiatku bádania môžeme mať stanovené buď jasné ciele toho, čo chceme výskumom dosiahnuť, alebo to môže byť len nejasná predstava, ktorá sa bude rozvíjať okolo nejakého základného bodu. V prípade novej filmovej histórie sa však dá povedať, že cieľom je cesta, teda samotné bádanie, ktoré postupne odкрýva a definuje samotný cieľ takpovediac za pochodu. Kniha Petry Hanákovovej je výsledkom bádania, ktorého cestu charakterizuje výskum čiastkových tém, postupne vedúcich k monografickému spracovaniu. „Publikovala som priebežne možno jednu štúdiu ročne. Bola to možno aj taká z núdze cnosť, že vlastne recyklujem aj niektoré kapitoly, ktoré sa už publikovali, niektoré sú nové, ale pre mňa je dôležité, aby tie zhruba štyridsaťstranové štúdie, ktoré sú tematicky uzatvorené a potom navzájom po-

spájané do jedného celku, boli aj samostatne „čtivé“, a zároveň dohromady dávali zmysel, aby tvorili zmysluplný celok,“ hovorí o svojej metóde Petra Hanáková. „Zároveň si aj myslím, že jedna kniha veľku, na jeden dych, sa dnes aj ťažko číta. Nie je to jednoliaty veľký text, ktorý má na začiatku vytýčený cieľ a na konci ho má splnený, lebo keby som si dala dopredu nejaké fixné rámce, tak ich pri tomto type výskumu možno ani neviem splniť, ja som ich naplňala tým, ako mi postupne vystávali zistenia z toho materiálu.“

Bádateľské začiatky autorky sú zasadené najmä do výskumu filmových osobností daného obdobia cez osobné fondy archívov a rôzne čiastkové odkazy v prameňoch, ktoré sa ukázali ako veľmi bohatý zdroj informácií pre ďalšie bádanie. Dôvody akejsi prirodzenej inklinácie autorky k výskumu formou prípadových štúdií pochádzajú aj z povahy jej medziodborového bádateľského profilu, keďže vyštudovala tak vedu o výtvarnom umení, ako aj filmovú vedu: „Stále som robila čiastkové výskumy. Najprv som robila monografiu o Bielíkovi a už tak nejak intuitívne, keď som išla do Slovenskej národnej knižnice v Martine do Literárneho archívu, alebo u nás v archíve Slovenského filmového ústavu, som si vypýtala všetky zložky týkajúce sa jeho filmov, jeho samotného i jeho spolupracovníkov, produkcií, ďalej zložky k jednotlivým hercom v jeho filmoch a iným režisérom či spomienky filmárov k počiatkom slovenského filmu a podobne. A už keď človek robí toho jedného autora, tak akoby sa k nemu všetko zbieralo. Jednotlivé materiály ma odkazovali k ďalším materiálom a takto postupne som sa viac a viac odvažovala ísť do archívov, kam by som bezprostredne nešla, keby som vo filmovom ústave či v národnej knižnici nebola už doma.“

Rozšírenie bádateľského poľa

Ak si slovenský filmový bádateľ vyberie ako predmet svojho výskumu historickú tému, jeho prvé kroky zaiste povedú práve do už spomínaného Slovenského filmového ústavu, ktorý je najvýznamnejšou pamäťovou inštitúciou zameranou na ochranu, spracovanie a sprístupňovanie slovenského filmového dedičstva. Napriek tomu, že tradičný filmový historik tu nájde knižnicu aj množstvo archívnych zbierok a fondov (z ktorých je stále ešte mnoho nespístupných na bádanie), osobností či inštitúcií a slušnú základňu poznatkov si z dostupných materiálov pravdepodobne vytvorí, novému filmovému historikovi bádanie v SFÚ stačiť nebude. Vzhľadom na to, že pátranie po materiáloch, ktoré majú novému filmovému historikovi slúžiť na kontextualizáciu dejín z perspektívy technologickej, sociologickej, kultúrnej či estetickej, si vyžaduje využitie rôznorodých zdrojov, väčšina unikátnych prameňov pochádza práve z iných štátnych, regionálnych alebo iných špecializovaných archívov, múzeí či knižníc.

Hanákovú v rozšírení bádateľského poľa po rôznych pamäťových inštitúciách pozitívne ovplyvnila aj skúsenosť v zahraničných archívoch. „Dostala som sa k článku dvoch domácich historikov (Ludovíta Hallona a Michala Schvarca), ktorí písali o slovensko-nemeckej kultúrnej spolupráci či výmene za Slovenského štátu, a v texte bol odkaz na fond *Gesandtschaft Pressburg* (bratislavské nemecké vyslanectvo) v Po-

litikom archíve Zahraničného úradu (obdoba ministerstva zahraničných vecí) v Berlíne. Takže som tam išla a zistila som, že to funguje celkom jednoducho: krabice a dokumenty v nich, som si mohla pofotiť, čo nebolo v tom čase veľmi bežné, lebo napríklad v Slovenskom národnom archíve sa muselo vždy platiť.“

Filmový bádateľ dosiaľ neskúsený vo využití metódy novej filmovej histórie tak objavuje úplne nové pole – zatiaľ čo v špecializovaných filmových inštitúciách sú pracovníci zvyknutí pomáhať filmovým vedcom s orientáciou v prameňoch, v klasických archívoch sú archivári zvyknutí na iné kategórie bádateľov, a to buď na historikov, ktorí už základné princípy bádania v archívoch ovládajú, alebo na nebádateľov – bežných občanov, ktorí prichádzajú do archívu s tradičnými požiadavkami týkajúcimi sa nejakých majetkových či genealogických záležitostí, ktoré majú zväčša úradný, nie bádateľský charakter a na ktoré sú už archivári zvyknutí. Ak však príde filmový ve-

Vo väčších štátnych archívoch môže byť pre bádateľa navyše ťažké zorientovať sa v štruktúre archívu, keďže rozdelenie fondov je omnoho rozsiahlejšie a pre výber správnej krabice či spisu je potrebné poznať aj základy štátnej správy v tom-ktorom období, keďže sú často diferencované podľa inštitucionálneho kritéria. Veľkým problémom bádania v slovenských archívoch je stále minimálna dostupnosť zdigitalizovaných dokumentov, čo znamená, že bádateľ sa musí do toho ktorého archívu dostaviť osobne.

Tieto faktory majú za následok, že archívny výskum stále nedostatočne umožňuje systematické bádanie, a preto je jeho povaha do veľkej miery náhodná, čo potvrdzuje aj autorka knihy *Máme svoj film!* „Keby mal každý archív tak spracované materiály, že keď do každého napíšem list, či majú materiál k tomu a tomu filmu, alebo k nejakému menu či inštitúcii, dostanem sa priamo k dokumentom, ktoré potrebujem. Ale nepredpokladala som, že tie veci môžu mať tak sprava-

jak „do foroty“. Nevedela som, či to niekedy zúročím, ale aspoň si to nafotím. To, čo mi potom vyplávalo ako pomerne veľký materiál na nejakú tému, som spracovala, „zhodnotila“. Tak sa to postupne vrstвило a dozrelo do štádia, že by z toho už mohla byť kniha.“

Spôsob práce filmového historika, ktorý vedome či nevedome používa techniky novej filmovej histórie, je preto do veľkej miery ovplyvnený aj jeho predošlými skúsenosťami s archívnym bádáním. Petra Hanáková vďaka časozbernej povahe svojho výskumu dokáže porovnať prácu na archívnom výskume tak pred desiatimi rokmi, ako aj v súčasnosti a napriek stále prítomným nedostatkom vidí zlepšenie: „Podmienky pri bádání sa v priebehu času menili, napríklad v Slovenskom národnom archíve v začiatkoch môjho bádania boli náročnejšie, archívne pomôcky boli len fyzicky v skrinkách, ani prístup niektorých archivárov nebol najvládnejší. To sa zmenilo. Teraz je všetko prístupnejšie, miera otvo-

Ako keď idete po výstave a podvedome cítite, že na začiatku budú detské práce, potom tie zrelé a na konci vlastne posledné.“ Autorka sa tak napokon stala kurátorkou vlastnej knihy.

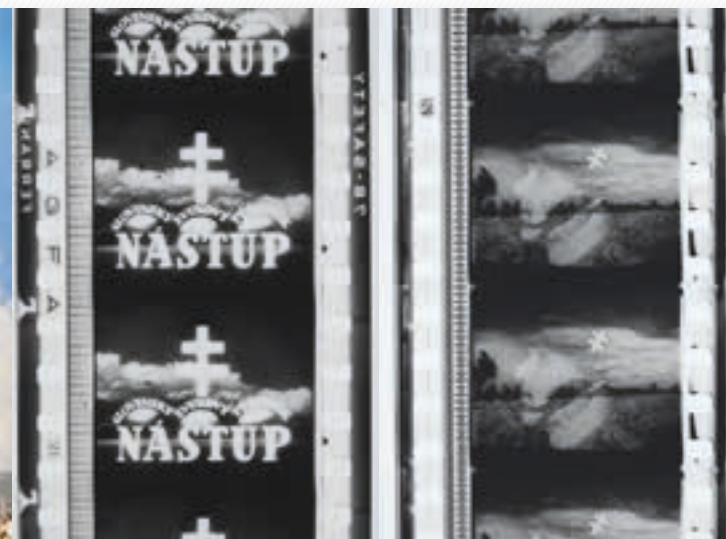
Na otázku, či ju bádanie v archívoch baví a či od začiatku vedela, že toto bude jej výskumná cesta, odpovedala Petra Hanáková, že ju ako výskum, tak aj čítanie dobových periodík baví, ale vôbec nepredpokladala, že by ju história mohla baviť až tak, lebo začínala so súčasným umením. Zaujímalo ma tiež, aký má názor na zavedenie výučby techník archívneho výskumu pre filmových vedcov, pretože takéto predmety oproti študijným plánom univerzitných pracovísk v celoeurópskom kontexte u nás chýbajú. Odpovedala mi, že takéto výučba pracoviskám určite chýba, ale mnoho vecí sa človek vie naučiť aj praxou. Vyslovila však podnetnú myšlienku, ktorá by mohla byť tiež riešením zlepšenia situácie týkajúcej sa orientácie a vzdelania filmových vedcov u nás: „Chýba tu vedecké pra-

Pavol Čambala počas nakrúcania filmu *Hanka sa vydáva* —

Hanka sa vydáva —

Z úvodnej znelky týždenníka *Nástup* —

Jozef Tiso a Ivan Kovačević na otvorení kina *Nástup* —

dec do klasického archívu, nie je ani tradičným historikom ani bežným občanom, a teda je pre pracovníka archívu akýmsi hybridom a pre určenie miery odbornej pomoci archivára platí – čím menší archív, tým menšia odborná pomoc. Nielenže sa nový filmový historik musí najprv oboznámiť s pojmami ako archívna pomôcka (najčastejšie je to inventár, ktorý je akýmsi sprievodcom po fondoch v archíve, nachádzajú sa tam údaje o pôvodcovi, história fondu, súpis inventárnych jednotiek a pod.), signatúra či inventárne číslo (poradové číslo uloženia archívnej jednotky vo fonde), dostať sa dopredu elektronicky k nejakým zoznamom archívnych fondov v regionálnych archívoch je stále pomerne zložité, preto je niekedy návšteva regionálneho archívu akosi mačkou vo vreci. Navyše, regionálni archivári majú zatiaľ minimálne skúsenosti s kontextuálnym či prierezovým bádáním, a preto nemôžu byť dostatočne nápomocní.

cované, aby mi to takto priamo vyskočilo.“ Bádanie tak bolo skôr intuitívne ako systematické, dôležité však je, že prinieslo svoje ovocie v podobe nových informácií. „Vďaka avízu od historičky Michaly Lónčíkovej som napríklad išla do archívu v Skalici a pýtala sa na materiály po Štefanovi Ravaszovi, ktorý bol v správnej rade *Nástupu*. Materiály boli síce nesppracované, ale zistila som, že sa tam nachádza množstvo vecí k firme *Nástup*, napr. správy z pracovných ciest riaditeľa *Nástupu* Pavla Čambalu do Talianska a podobne. Potom som pri inej príležitosti išla do Prešova a zastavila som sa v miestnom archíve, či tam nemajú nejaký materiál ku kinám alebo kinematografii za Slovenského štátu a opäť som si našla dve-tri veci, ktoré sa mi hodili. V Trnave som zase našla plagáty ku kinám *Hlinkovej Gardy*, ktoré boli v regióne. Veľa odkazov na prame- ne, v príslušnej kapitole Dejín slovenskej kinematografie od Václava Maceka a Jeleny Paštékovej, som si potom vyhládala v archíve fyzicky, prešla zo svojej perspektívy a nafotila tak ne-

renosti je podstatne väčšia. Dôležité je, že aj ja som sa už lepšie zorientovala, že už viem, že niekedy sa treba len inak opýtať, skúsiť to z iného hľadiska.“

Kurátorstvo, historiografia a metodológia práce s prameňmi

Svoje odborné kurátorské vedomosti a zručnosti využila Hanáková aj pri tvorbe koncepcie knihy. Aj tu sa potvrdzuje, že metóda novej filmovej histórie nezávisuje bádateľa k tomu, aby sa striktne držal chronológie, ale naopak, dáva historikovi voľnú ruku v jej efektívnom využití. „Svoje zistenia som vložila do chronologického rámca. Vedela som, že kapitolu o šéfovi *Nástupu* Čambalovi dám na začiatok, tiež som vedela, že filmár Kovačević pôjde tak o kapitolu-dve neskôr, SNP aj povojnové čistky filmárov sú, pochopiteľne, niekde na konci, niekde v strede bude samostatná štúdia o filme *Od Tatier po Azovské more*, vedľa *Kino na fronte* a tak ďalej.

covisko, nejaký trenážer, ktorý by umožnil mladým bádateľom trénovať sa v rámci jednoročných výskumných pobytov či grantov. Aj tie z AVF využívajú mladí filmoví vedci veľmi málo.“

Zavedenie výučby predmetov zameraných na metodológiu práce s archívnymi prameňmi či vedecký trenážer by určite pomohli slovenskej filmovej historiografii zvýšiť a skvalitniť vedecké výstupy, ale to si spolu so zvýšením zdigitalizovaného materiálu v archívoch aj skvalitnením podmienok na bádanie vyžaduje ešte svoj čas. ◀

› 6. 6. 2024

Bad Boys: Na život a na smrť

‹ **Bad Boys: Ride or Die**, USA, 2024, r. Adil El Arbi, Bilall Fallah ›

Daaaaaalí!

‹ Francúzsko, 2023, r. Quentin Dupieux ›

Chiméra

‹ **La chimera**, Taliansko/Francúzsko/Švajčiarsko, 2023, r. Alice Rohrwacher ›

Kam patrím? Tri príbehy dospievania z rôznych kútov Európy

‹ Slovensko, 2024, r. Martina Buchelová, Dobra Pastirčáková ›
– dokumentárny, 78 min., MP 12
– Film Expanded

názvy filmov v pásme: **Maturanti**, **Swaggiest of the Swaggiest**, **Bosphorus Kid**

Sliediči

‹ **The Watchers**, USA, 2024, r. Ishana Shyamalan ›

› 13. 6. 2024

Máme prachy!

‹ **Heureux gagnants**, Francúzsko, 2024, r. Romain Choay, Maxime Govare ›

Povaha lásky

‹ **Simple comme Sylvain**, Kanada/Francúzsko, 2023, r. Monia Chokri ›

Tí, ktorí tancujú v tme

‹ **Ti, kteří tancují ve tmě**, Česko, 2022, r. Olga Ševčíková ›
– dokumentárny, 78 min., MP 12
– FILMTOPIA

V hlave 2

‹ **Inside Out 2**, USA, 2024, r. Kelsey Mann ›
v slovenskom znení: Monika Hilmerová, Kristína Turjanová, Peter Kollárik, Roman Pomajbo, Helena Geregová, Alena Pajtinková, Lenka Libjaková
– animovaná komédia, 100 min., MP
– CinemArt SK

Veľmajster

‹ **Yi dai zong shi**, Hongkong/Čína, 2013, r. Wong Kar-wai ›

› 20. 6. 2024

Lassie: Nové dobrodružstvo

‹ **Lassie: Ein neues Abenteuer**, Nemecko, 2023, r. Hanno Olderdissen ›

Motorkári

‹ **The Bikeriders**, USA, 2023, r. Jeff Nichols ›

Nežiaduci

‹ **Les Indésirables**, Francúzsko, 2023, r. Ladj Ly ›

› 27. 6. 2024

Birthday Girl

‹ **Birthday Girl**, Dánsko, 2023, r. Michael Noer ›

Čarodejník Kajtek

‹ **Kajtek czarodziej**, Poľsko/Slovensko/Česko, 2023, r. Magdalena Łazarkiewicz ›

Horizont: Americká sága

‹ **Horizon: An American Saga – Chapter 1**, USA, 2024, r. Kevin Costner ›

Olympijský medzičas

‹ **Olympijský mezičas**, Česko/Slovensko, 2023, r. Haruna Honcoop ›
– dokumentárny, 79 min., MP 12
– FILMTOPIA

Rýchlo a nemožne

‹ **3 jours max**, Francúzsko, 2023, r. Tarek Boudali ›

Tiché miesto: Prvý deň

‹ **A Quiet Place: Day One**, USA, 2024, r. Michael Sarnoski ›

— **Míro Ulman** —

‹ **POZNÁMKA:** PRI JÚNOVÝCH PREMIÉRACH UVÁDZAME ÚDAJE TAK, AKO BOLI V ČASE UZÁVIERKY K DISPOZÍCII ›

Hľadajú svoje miesto vo svete

Pod názvom Kam patrím? Tri príbehy dospelovania z rôznych kútov Európy sa ukrýva trojica krátkych dokumentov – Maturanti o maturantoch z Rimavskej Soboty, Swaggiest of the Swaggiest o stredoškólakovi – rapperovi z Anglicka a Bosphorus Kid o vysokoškólacke z Istanbulu. Nakrútili ich Debora Pastirčáková a Martina Buchelová a kinopremiéru majú naplánovanú na 6. júna.

Maturanti sú o Kiere a Andrejovi, ktorých rodičia pracujú v zahraničí a oni sa rozhodujú, či po maturite odísť, alebo zostať na Slovensku. Hrdinom Swaggiest of the Swaggiest je talentovaný rapper Sebastián, syn emigrantov z Česka a Slovenska. Nechce byť slávny, chce sa stať holičom a mať pokojný život s mamou, s ktorou ušli od násilného otca. Bosphorus Kid je príbehom Azi, ktorá odchádza z rodného mesta študovať do Istanbulu – je pre ňu akýmsi ostrovom slobody.

„Krátke filmy vznikli ako súčasť medzinárodného výskumného projektu CHIEF, ktorý sa zameriaval na mladých ľudí a ich vnímanie svojej kultúrnej identity. Čiže od začiatku filmy vznikali v istej spojitosti. Napriek tomu, že nakoniec má každý vlastnú tému a formu, zdalo sa nám, že spolu vytvárajú akýsi celistvejší obraz o mladej generácii,“ vysvetľuje pre Film.sk Debora Pastirčáková, prečo filmy prídu do kín spoločne. Podľa Martiny Buchelovej filmy vznikali zámerne so spoločnou témou dospelovania, ich uvedenie v kolekcii Kam patrím? však neznamená, že nejde o svojbytné tituly. Režisérky si ako protagonistov vybrali ľudí, ktorí majú v sebe určitú úprimnosť k sebe aj ku svetu. „Nikto z nich vyslovene netúžil, aby o ňom či nej vznikol dokument. Myslím, že aj preto majú v sebe všetci istú ľahkosť v tom, ako vo filme pôsobia. Táto vlastnosť ich všetkých spájala,“ prezrádza Buchelová.

Nakrúcalo sa v Rimavskej Sobote, anglickom Coventry a tureckom Istanbulu. „Chceli sme pokryť rôznorodé európske krajiny. Slovensko sme mali najbližšie, tak to bola jednoduchá voľba, v Anglicku bolo výhodou, že sme poznali jazyk, čo je pri nakrúcaní dokumentu celkom praktické, a Turecko bolo zaujímavé tým, že je na pomedzí Európy a Ázie, a tak prináša iný pohľad na ‚európskosť‘,“ hovorí Debora Pastirčáková. „Hoci každý film je z iného prostredia, aj tak každý rieši univerzálnu otázku – kam patrím? To sa týka miesta žitia, práce a hlavne vzťahov. Životný pocit a postoj k svetu každého protagonistu zásadne ovplyvnila rodina. To neznamená, že tí, ktorí majú nejaké problémy s rodinou, sa v živote vzdali, to vôbec nie, ale vzťah s rodinou je zásadný,“ dopĺňa ju Martina Buchelová. „Filmy spája otázka hľadania svojho miesta vo svete a pocitu domova v čase dospelovania, pričom každý ukazuje iný kultúrny kontext,“ nadväzuje Pastirčáková. „Bolo zaujímavé vidieť, ako v tejto dobe, keď sú mnohé veci neisté a je náročné niečo predpokladať a pláno-

vať, vnímajú svoju budúcnosť práve mladí ľudia,“ dodáva.

Debora Pastirčáková má za sebou napríklad televízny film Prebytočný človek? o prvej slovenskej farárke, okrem toho sa venuje projektom spojeným s neprofesionálnym filmom ako Cineama, My Street Films SK či Lektvar. Martina Buchelová zaujala už svojím bakalárskym krátkym filmom Magic Moments, ktorý mal premiéru na festivale v Toronte. Zároveň pracuje na hranom celovečernom debute Milovník, nie bojovník. Jeho producentkou je rovnako ako v prípade pásma Kam patrím? Michaela Kaliská zo spoločnosti NINJA film, ktorá aktuálne dokončila aj krátku snímku Štefánie Lovasovej Venuša v Retrográde. Kaliská spoločnosť založila spolu s Buchelovou.

Všetky tri filmy v pásme Kam patrím? vznikli pod taktovkou dvojice režisérk, preto, že keď Pastirčákovú na začiatku s projektom oslovil Dušan Deák z FiF UK, nápad ju zaujal, no zadanie sa jej zdalo príliš veľké na to, aby ho zvládla sama. „Bolo tam mnoho neistôt a otázok, ktoré som mala potrebu s niekým zdieľať a riešiť spoločne. Oslovila som Martinu, pretože sme sa poznali zo školy, a aj keď sme v niečom osobnostne iné, máme podobný náhľad na svet a film,“ vysvetľuje. V priebehu tvorivého procesu sa ich rozdelenie úloh menilo podľa potreby. „Striedali sme sa napríklad pri strihu, snažili sme sa o to, aby jedna z nás mala vždy väčší odstup,“ vysvetľuje Pastirčáková. „Keď jedna nestíha, nevládze, je tu tá druhá, ktorá drží chrbát prvej a môže prísť s riešením. Doladujeme po sebe aj textové dokumenty, ktoré sa týkajú filmu, vždy o nich debatujeme a dohodneme sa,“ dopĺňa ju Buchelová, podľa ktorej sa na veľa veciach rýchlo zhodli a nepamätá si nič zásadné, v čom by spolu nesúhlasili. „Pracovať s dvoma režisérkami bola aj pre mňa veľmi obohacujúca a zaujímavá skúsenosť,“ hodnotí producentka Kaliská. „Projekt bol veľkosťou a špecifikami dosť náročný, a tak mám pocit, že sme všetci museli ísť občas, na doraz a funkcie sa rôzne adaptovali. Dôležité je, že sme sa vedeli podržať a snažili sa dôjsť k spoločnému riešeniu cez rozhovor. To vnímam nielen v rámci tvorivej režijnej spolupráce, ale aj v rámci celého tímu. Film je predsa len kolektívne dielo a hoci má dosť silnú hierarchickú štruktúru, mňa osobne baví nad ním premýšľať nehierarchicky. Viem si však predstaviť, že režijná spolupráca vo dvojici/kolektíve nemusí byť pre každého,“ dodáva. ◀

Keď sa život prelína s mágiou

Fantázia deti občas zavedie na územie možného i nemožného a ponúkne im zážitky farebnejšie a zábavnejšie než v reálnom živote. Svoje o tom vie aj Čarodejník Kajtek, ktorý vstúpi do slovenských kín už tento mesiac.

Kajtek je dvanásťročný chlapec s výnimočne rebelským temperamentom, ktorý vyrastá s otcom a babkou. Jedného dňa v sebe objaví nadprirodzené schopnosti. Nezvyčajný talent v kombinácii s jeho neposlušným charakterom však znamená veľké problémy nielen pre rodinu a školu, ale aj pre celé mesto. Ako sa do chlapcovho života dostáva čoraz viac mágie, narastajú jeho problémy s neoblúbenými učiteľmi, ale na druhej strane si získava sympatie a slávu medzi rovesníkmi. Situácia sa začína komplikovať, keď o chlapca s magickými schopnosťami začnú súperiť sily dobra a zla. Kajtek sa musí rozhodnúť, ktorou cestou sa vydá. Fantazijný film poľskej režisérky Magdaleny Łazarkiewicz vznikol v koprodukcii Poľska so Slovenskom a Českom podľa úspešnej knižnej predlohy spisovateľa Janusza Korczaka.

„Čarodejník Kajtek je mimoriadne univerzálny príbeh, ktorý je vhodný pre malých aj veľkých. Predstavujem si, že sa na film budú radi pozerat starí rodičia aj ich vnúčatá. Na pozadí súčasných filmov pre mládež Čarodejník Kajtek výrazne vynikne tým, že ukazuje nadčasové hodnoty, akými sú spravodlivosť a pravda. Diváci uvidia, na čo sa v dnešnom svete oplatí zamerať a do čoho investovať svoj čas a energiu,“ uviedol v presskite Grzegorz Damięcki, predstaviteľ otca hlavného hrdinu. Podľa neho sú však dôležité nielen deti, ale aj dospelí. „Dospelý, ktorý sa necíti naplnený vo svojom živote, nebude vhodným partnerom pre svoje deti. Aj o tom je tento film.“ V Čarodejníkovi Kajtekovi sa okrem neho predstaví Eryk Biedunkiewicz ako Kajtek, Maja Komorowska, Eva Sakalová, Martin Hofmann Karolina Gruszka, Borys Otawa, Helena Mazur, Vít Bednárik a ďalší.

„Bol by som rád, aby divácky zážitok bol podobný tomu, ktorý som mal pri čítaní scenára či príprave realizácie filmu. Tým bol predovšetkým návrat k najčarovnejším, najnezabudnuteľnejším zážitkom dieťaťa alebo často strastiplného, no aj radostného a katarzného dospievania mladého človeka, ktorého predstavy o sile dobra a lásky ako základných rozmerov existencie

sa môžu stať určujúcim motívom jeho bytia, s tým, že čím viac z tohto sveta v ňom zostane, tým viac môže pomáhať aj iným ľudským bytostiam nachádzať skutočné hodnoty a istoty v živote,“ priblížil pre Film.sk slovenský koproducent filmu Marian Urban zo spoločnosti ALEF FILM & MEDIA. Spolupráca na projekte má dlhšiu históriu. „Poľská spoločnosť mediabrigade ho navrhla ako jednu z možností pokračovania našej spolupráce už počas prípravy nakrúcania filmu Ja, Olga Hepnarová. Vtedy som dokončil s Petrom Pišťankom scenár k filmu Rukojemník, po prvýkrát sme realizovali film určený nielen pre dospelých divákov, ale pre celú rodinu, a zvlášť pre deti. Ak by som chcel byť trochu patetický, povedal by som, že som to dlhoval slovenským divákovi, ale aj svojim najbližším,“ vysvetľuje Urban. „Čarodejník Kajtek ma zaujal tým, že bol ešte cielenejšie určený predovšetkým detskému divákovi. Scenár vznikol na motívy veľmi úspešného poľského románu, ktorý bol preložený do mnohých svetových jazykov, žiaľ, nie do slovenčiny, a bolo to aj obdobie, kde ešte stále určoval jednu zásadnú líniu magických, fantasy filmov Harry Potter. S filmom má však spoločnú len postavu malého čarodejníka, náš príbeh je úplne iný. Je v ňom viac príklonu k reálnemu svetu, mágia je aj hra, ale aj imanentná súčasť skutočnosti a, najmä, v žiadnom prípade sme nemohli predpokladať, že budeme mať k dispozícii čo i len podobné prostriedky a zdroje ako fascinujúci anglický pendant nášho čarodejníka.“

Slovenská strana bola v kreatívnej zložke projektu zastúpená hereckými predstaviteľmi, spoluprácou pri vzniku a kompletnej realizácii komponovanej hudby, vrátane jej nahrávky s veľkým slovenským symfonickým orchestrom. Na Slovensku vznikala aj značná časť digitálnych efektov a realizovali sa tu aj ďalšie postprodukčné a zvukové práce, vrátane dabingu. „Zastúpenie sme mali aj počas realizácie – nakrúcalo sa v okolí Oravského Podzámku a na hrade. Rozsah slovenských kreatívnych vstupov bol podobný ako mala česká strana,“ dodáva Marian Urban. ◀

Čarodejník Kajtek (Kajtek Czarodziej, Magdalena Łazarkiewicz, Poľsko/Česko/Slovensko, 2023)

CELKOVÝ ROZPOČET FILMU 3 174 923 eur (Podpora z Audiovizuálneho fondu: 135 000 eur + podpora audiovizuálneho priemyslu 96 604 eur) DISTRIBUČNÉ FORMÁTY DCP, mp4

Cintorín veľkolepých snov?

Tri týždne svetovej pozornosti sú vykúpené desaťročiami splácania dlhov, z olympijských dedín a pompéznych štadiónov sa nezriedka stávajú mestá duchov. Ako sa mení infraštruktúra miest, ktoré sa ocitnú na olympijskej mape? A ako vstupujú tieto športové udalosti do života obyčajných ľudí? O stopách Olympijských hier na tvárach miest a krajiny hovorí nový česko-slovenský dokument Olympijský medzičas režisérky Haruny Honcoop.

Olympijské hry sa v antike konali pravidelne a na jednom mieste. Kým staroveká olympiáda bola lokálnou záležitosťou, jej novodobá podoba doslova pohlcuje celý svet a zanecháva trvalú stopu v mieste jej konania. Režisérka Haruna Honcoop vo svojom dokumente skúma odkaz olympiád v Pekingu, Tokiu a Paríži, ktoré sa ocitli v akomsi medzičase príprav na najznámejší športový sviatok, no vracia sa aj do rodiska hier a ukazuje trosky štadiónov v Olympii a Aténach.

„V roku 2017 som bola na Pekinskej filmovej akadémii a premýšľala som, o čom by som mohla natočiť ďalší film. Peking sa vtedy pripravoval na zimnú olympiádu, ktorá sa mala konať v roku 2022 a robil okolo toho veľkú propagáciu. Prakticky všade sa dali vidieť rôzne bannery s propagandistickými heslami, čo bolo päť rokov pred štartom olympiády trochu absurdné, tak ma to zaujalo. Peking sa honosí tým, že bude prvým mestom v histórii, kde sa budú konať ako letné, tak aj zimné olympijské hry,“ povedala pre ČT Art režisérka. V hlavnom meste Číny sa stretla s urbexovým fotografom Ťiang Šeng-tom, ktorý ju vzal na opustené, schátrané štadióny po letnej olympiáde z roku 2008. „Vybrala som sa aj 250 kilometrov na severozápad od Pekingu, kde sa uprostred hôr stavali celkom nové športoviská a olympijská dedina. Ide pritom o hory, kde skoro nikdy nesneží, takže pre organizáciu zimnej olympiády toto miesto rozhodne nebolo vhodné. Ale aj v Číne sa riadia heslom ‚rozkážeme vetru, dažďu‘ a zasnežíme horské pláne umelým snehom. Vtedy sa začal rodiť námet na dokumentárny film, ktorý som však rozšírila aj na ďalšie lokácie, aj vzhľadom na to, že nakrúcanie v Číne bez povolenia nebolo úplne ľahké a bolo jasné, že sa mi tam nepodari natočiť materiál na celovečerný film,“ spomenula Honcoop pre časopis Doc.Revue.

V Japonsku našla režisérka úplne inú situáciu. Prvá olympiáda sa tam konala v 60. rokoch a štadióny postavené pre tento účel sa tam využívali po desaťročia. Prípravy na ďalšiu olympiádu však aj tam dosiahli absurdné momenty. „Potom, čo Tokio získalo usporiadanie hier v roku 2020, rozhodol sa tokijský magistrát pôvodný štadión zbúrať a na jeho mieste postaviť nový, kapacitne väčší štadión, ktorý projektovateľ špičkový japonský architekt Kengo Kuma. Vtedy ešte nikto netušil, že sa pre covid bude musieť olympiáda o rok posunúť a že tribúny pre divákov zostanú prázdne kvôli pandémie.“ Rozporuplne pôsobilo aj rozhodnutie presunúť časť hier do prefektúry Fukušima, len necelé desaťročie od jadrovej katastrofy.

Ďalšie kroky režisérky viedli do Európy – do Paríža, ktorý sa chystal na olympiádu 2024. „Aj tam som hovorila s množstvom ľudí, ktorí bytostne nesúhlasia s tým, aby sa hry v Paríži konali – kvôli ich neudržateľnosti, vysokému rozpočtu v dobe prudkej inflácie a opulentnosti, ktorá len znepríjemňuje život miestnym obyvateľom – kvôli výstavbe novej olympijskej dediny sa často musia vystahovať preč. Ale pokrok sa dá len ťažko zastaviť a najsledovanejšiu celosvetovú športovú akciu tiež. Mnohí volajú po reforme. Tú sľuboval už niekdajší šéf MOV Juan Antonio Samaranch, ale od sna k udržateľným olympiádám má súčasná situácia ešte veľmi ďaleko,“ dodáva Honcoop, ktorá na dokumente pracovala šesť rokov. Do filmu oslovila expertov, architektov, zástupcov olympijských výborov i odporcov týchto hier, a aj sama do neho zasahuje svojím komentárom, ktorým zaraďuje jednotlivé miesta do kontextu. Olympijský medzičas mal premiéru na Medzinárodnom festivale dokumentárnych filmov v Jihlave. ◀

Olympijský medzičas (Haruna Honcoop, Česko/Slovensko, 2023) CELKOVÝ ROZPOČET FILMU 240 300* eur (Podpora z Audiovizuálneho fondu: 37 000* eur) * údaje z registračného systému AVF DISTRIBUČNÉ FORMÁTY DCP, mp4

Filmy sa žijú, ale skončia. A s nimi aj ten výsek života

„Ako študentka Vysokej školy múzických umení som film neuznávala, trochu som ním opovrhovala,“ hovorí divadelná, filmová a televízna herečka Božidara Turzonovová. K filmovej cene Igric pribudlo v jej zbierke ocenení koncom apríla Slnko v sieti za výnimočný prínos slovenskej audiovizuálnej kultúre.

Pred filmovou kamerou ste debutovali už počas vysokoškolských štúdií vo filme *Most na tú stranu* (r. Vladislav Pavlovič, 1961). Z čoho pramenil kedysi trochu opovrživý vzťah k filmu?

— V študentských časoch pre mňa malo silu a význam divadlo. O divadle vychádzali vtedy dobré knihy a časopisy, čítali sme skvelé *Divadlo*, ktoré vychádzalo v Prahe a ktorého šéfredaktorom bol Milan Lukeš, aj poľský *Dialog*. Pre mňa bolo práve divadlo médium, ktoré išlo do hĺbky a odkrývalo podstatu. Možno preto ma vtedy film akosi netahal. Filmovačky ako spomínaný *Most na tú stranu* som brala ako záležitosti, ktoré patria k nášmu štúdiu. V tých časoch sme ako partia robili dokonca aj dabingy. Naživo.

— A potom, ten bezprostredný účinok na diváka, teraz sa hovorí *feedback*, cítite len v divadle, v kine, a pri filmovaní ho necítite.

Ale v hľadisku kinosály predsa môžete sledovať reakcie publika.

— To som nikdy nerobila, ani pri premiérach som nebola v hľadisku. Nevieť, čo je to za smiešny ostych. Dokonca aj keď mal film *Božská Ema* premiéru v Spojených štátoch amerických, ostala som mimo sály. Prosto som odvieďla svoju prácu najlepšie ako som vedela a výsledok kompletne prenechávam bohom.

Nezohral istú úlohu vo vzťahu k filmu neúspešný konkurz na hlavnú postavu vo filme *Nylonový mesiac* (r. Eduard Grečner, 1965)?

— Kniha Jaroslavy Blažkovej bola v tých časoch, teda v polovici šesťdesiatych rokov náš kultový román. Pozvali nás s Julom Satinským na kamerové skúšky, mali sme hrať hlavné postavy. Asi sme ich nebrali až tak vážne, nevzali nás. Ale keď som videla, že napokon vybrali „naturščičku“, povedala som si, že asi kvôli autenticite.

Čo napokon prelomilo bariéru a film ste „vzali na milosť“?

— Patrilo to k mojej práci, ale film je veľmi ťažká záležitosť. Mimoriadne náročná na koncentráciu, aby som si ustrieďala svoj vnútorný emotívny skript, lebo začneme zábermi z konca, potom točíme scénu zo začiatku, proste v jeden deň sa nakrúca aj viacero navzájom nesúvisiacich scén a ja musím mať stále na zreteli ťah svojej postavy. Považujem to za ťažkú prácu, ťažšiu ako v divadle, kde

pracujete šesť týždňov na predstavení, ktoré sa potom časom usádza.

V šesťdesiatych rokoch ste točili jednu televíznu inscenáciu za druhou, prvú hlavnú filmovú rolu vám priniesol sci-fi príbeh *Akce Bororo* (r. Otakar Fuka, 1972). Hrali ste mimozemšťanku Ori-Anu zo vzdialenej planéty, ktorá priletá na zem zachrániť indiánsky kmeň. Čím sa vám nakrúcanie zapísalo do pamäte?

— Veľmi zaujímavá bola predovšetkým téma, osemdesiat percent faktov vo filme je autentických. Po filmovačke sme sedávali pri táboráku a diškurovali s režisérom Otakarom Fukom, kameramanom Josefom Vanišom aj spisovateľom Ludvíkom Součkom, autorom kníh *Tušení stínu* aj *Tušení souvislostí*. Vaniš sa spolu s režisérom Vladimírom Sísom dostali ešte v päťdesiatych rokoch do Tibetu, kam v tých rokoch nesmel nikto, a rozprávali nám svoje zážitky – ako tam ochoreli, ako im spadli do vody škatule s nakrúteným materiálom, proste rôzne záračné zážitky.

— S filmom *Akce Bororo* súvisí aj iná zvláštna vec. Pred asi desiatimi rokmi som dostávala hromady listov od ľudí z hnutia bojujúceho proti „začipovaniu“ ľudí. Spomínali v nich moje repliky z tohto filmu. Vtedy som často hosťovala v Brne, raz ma pri vchode do divadla zastavil mládenec a podal mi celú škatuľu „ufónskej“ literatúry. Veľmi ma to prekvapilo, ale aj jemne vydesilo, že tento film sa im zdal prorocký a dosť aktuálny.

— A keď sme raz boli v Gruzínsku na observatóriu pozorovať zatmenie mesiaca, spomínala som dcéru pri tých prístrojoch nakrúcanie *Akcie Bororo*. Do mojich slov sa započúval prítomný astronóm a povedal: Mal som dvanásť rokov, keď som ten film videl, a vtedy som sa rozhodol stať sa astronómom. Bolo to milé.

O režisérovi Jiřím Krejčíkovi kolovali chýry, že je postrach hercov a „cholerik, čo škrtí herečky“. Vy ste s ním točili až štyrikrát (televíznu komédiu *Psíci lorda Carltona*, 1970, poviedkový film *Hry lásky šálivé*, 1971, krimidrámu *Podezření*, 1972, historickú drámu *Božská Ema*, 1979). Ako sa s ním spolupracovalo?

— Miroslav Ondříček, s ktorým som točila *Božskou Emu*, hovoril: To ste ešte nevideli, ako sa chová Fellini! Režisér Miroslav Macháček zas hádzal z veľkej diaľky stoličky. Krejčík nestrpel, aby sa ani stafážistka v tridsiatom →

rade rozprávala indiferentne o niečom inom, všetci museli byť pri veci. Viete, keď tvoríte nejaké dielo a vidíte, že niekto vám kazí robotu svojou nedbalosťou, ľahostajnosťou, nekoncentrovanosťou, tak to nahnevá. On mal povahu malého chlapca, ktorému niekto ničí jeho stavbu, chápala som ho. Veľmi sme sa uznávali a mali sme sa radi.

Vo filmoch ste stvárňali slávne osobnosti českej kultúrnej scény, okrem Emy Destinovej aj Karolínu Světlú (*Příběh lásky a cti*, r. Otakar Vávra, 1977). Ako na vaše obsadenie reagovali české kolegyne? Nezávideli?

— Ak aj áno, neviem o tom, nikto mi to nedal najavo. Keby to mala hrať Sophia Loren, mňa by to prestalo zaujímať. Ja som dostala scenár. Pre mňa bolo dôležité, že teraz mám prácu, musím obstáť, musím postavu do seba integrovať, urobiť, ako najlepšie viem a ako si to koniec-koncov film zaslúži. Na podobné podružné veci som nebrala ohľad. A potom, všetci sme tušili, o čom film je. Nebola to žiadna autobiografia, Zdeněk Mahler napísal scenár „na motívy“ osudu svetoznámej opernej speváčky, ktorej osobná tragédia sa stala manifestom v časoch normalizácie. Všetci hovorili: „*My ten film dokončíme, i kdybychom na tom prodělali gatě.*“ Preto ma neskôr veľmi zarazilo, keď muž, čo v ankete *Najväčší Čech* promoval Emu Destinovou, ktorá skončila na šiestom mieste, pri charakteristike jej osudu vyrozprával obsah filmu *Božská Ema*. So skutočným životom veľkej českej dramatickej speváčky to však nemalo priveľa spoločného.

— Keď sme začali *Božskú Emu* nakrúcať, Národné divadlo v Prahe sa práve rekonštruovalo. Kvôli filmovačke však rekonštrukciu zastavili. Na mieste hľadiska už bola obrovská jama, ale javisko ešte zostalo nedotknuté. Stafáž tvorili najnoblesnejší ľudia, dáma, ktorej dedko mal kedysi hotel Esplanade, bývalý veľvyslanec za Jana Masaryka v Spojených štátoch, proste noblesa. Na javisko príde Ema a spieva Libušino prorocstvo. No slávny ostrič, ktorého všetci volali Pišta a ktorého si požičiavali americké štáby, plakal, že zábery sú neostré. Preto postavili scénu pre nakrútenie toho výseku v Hostivaři, aby to pri strihu nejako prepojili. Prišiel tam aj Pavel Landovský, aby sa rozlúčil. Vedela som, prečo odchádza, povedal, že podpísal Chartu 77 a uvedomoval si, že zničí svoju rodinu. Bola som veľmi nešťastná, plakala som a Landák mi zo žartu povedal: Vieš čo? Až budeš stará a nikto ťa už nebude chcieť, ja sa vrátim a zoberiem si ťa...

Jiří Bartoška hral v *Příběhu lásky a cti* Jana Neruda, vy Karolínu Světlú. Dvoch osamelých umelcov, ktorí sa do seba zaľúbili. Ako sa vám spolupracovalo?

— On asi ten film nemá rád, ale ja áno, je veľmi kvalitný. Juro Bartoška je odo mňa asi o päť rokov mladší, v tom čase to bolo pre mňa veľa. Ale sujet je krásny a je skvelé, že profesor Otakar Vávra ho nakrútil omnoho skôr, ako Angličania točili *Rozum a cit* či *Pýchu a predsudok*, teda filmy tohto typu. Je to vlastne viktoriánska doba, ale tu v Prahe. Krásne urobené, úžasná výprava, čo rekvizitár, to kunsthistorik na slovo vzatý, nádherná kamera... Vlastná mama ma nespoznala, taká som bola peknučká.

— Ale s Juroom Bartoškom sme sa stretli na pľaci už o pár rokov skôr, keď sme točili *Hry lásky šálivé*. Môj muž, ktorého hral Miloš Kopecký, odchádza do Benátok a pred cestou si vyberá prstene. Kazetu so šperkami prinášajú dve pážatá, ktorým nič dobré z očí nepozeralo – jeden bol Pavel Trávníček a druhý Juro Bartoška. Dvaja milí vykukovia.

Na Filmovom chodníku slávy pred Mestským divadlom P. O. Hviezdoslava v Bratislave pribudla v lete 2018 pamätná dlaždica s vašim menom a podpisom. Pri tejto príležitosti ste si ako film, ktorým ste chceli priblížiť svoju tvorbu, vybrali psychologickú drámu *Penelopa* (r. Štefan Uher, 1977).

— Jednak som si film zvolila kvôli režisérovi, ktorým bol Štefan Uher, jednak kvôli príbehu, ktorý sa mi veľmi páčil. Hrala som reštaurátorku, ktorej úlohou je obnoviť vzácnu zámoc-kú fresku s príbehom antickej hrdinky, čakajúcej na svojho muža. Pri nakrúcaní som sa v istej chvíli pohoršovala nad jedným momentom v scenári a neuvedomila si, že ho s Alfonzom Bednárom robil aj Štefan Uher. Veľmi múdry, láskavý, citlivý a o všetkom pochybujúci človek. Až neskôr som si uvedomila, že ho moja poznámka určite zasiahla. Dodnes ho prosím o odpustenie za svoju hlbokú netaktnosť.

O rok skôr ako *Penelopa* ste nakrúcali s režisérom Václavom Vorlíčkom komédiu *Bouřlivé víno* (1976). Ako sa nakrúcalo na juhu Moravy?

— Príjemne. Robila som s ním všetky tri „vína“, aj *Zralé víno* (1981) a *Mladé víno* (1986). V čase nakrúcania komédie *Bouřlivé víno* som už mala druhé dieťa a bola som lačná za prácou, takže som schmatla scenár. S hrôzou sme však potom s kolegami zistili: Pane bože, veď je to normalizačný scenár! Točilo sa vo Veľkých Bíloviciach a keďže sa tam pri nakrúcaní voľnej trilógie zišla celá plejáda komikov ako František Filipovský, Miloš Kopecký, Vladimír Menšík, Jiří Sovák a mno-

ho ďalších, nakrúcanie bolo veľmi príjemné. Prichádzala som úplne vyštávená po náročnom predstavení v Slovenskom národnom divadle a po strašnom ampexe v televízii... Nakrúcalo sa pred povestnými moravskými „sklípkami“, takže večery po práci boli krásne. Pred každým „sklípkom“ pohostenie, vínečko a každý z vinárov pozýval: „Pojďte, Božidárko, naše je lepšie, dejte si...“ A smiech a smiech a smiech. Do toho Menšík a okolo neho hromada zakrvavenejej vaty, pretože si hľadal žilu, kam by si mohol pichnúť injekciu, ktorou zaháňal svoju alergickú astmu.

V plejáde popredných režisérov, s ktorými ste spolupracovali, je aj Jan Svěrák. Obsadil vás do svojho filmu *Vratné lahve* (2007).

— To bolo mimoriadne pekné nakrúcanie. Obaja Svěrákovci, otec aj syn, boli skvelí. So synom Janom sme sa poznali už skôr, v roku 1992 sme sa ocitli spolu v jury na festivale v Karlových Varoch. Denne sme sa schádzali a pozerali filmy, bolo to hrozné, skutočne som dostávala otravu filmom. Nevieť, či pod vplyvom tohto nášho stretnutia, jednoducho mi poslal scenár komédie *Vratné lahve*. Hral v nej aj Pavel Landovský, ktorý sa so mnou pred rokmi rozlúčil počas nakrúcania *Božskej Emy* so slovami, ktoré som už spomínala. A v tom filme sme skutočne mali svadbu, bolo to milé a pôvabné.

Pokiaľ ide o televíznu tvorbu, popri divadle a filme ste občas stihli aj šesť, sedem televíznych projektov. Nechýbali medzi nimi ani seriály, napríklad *Parížski mohykáni*, *Vivat Beňovský* či *Útek zo zlatej krajiny*. Nemálo skúseností s nakrúcaním televíznych seriálov máte aj po roku 1989, dokážete preto porovnať spôsob práce.

— Pred rokom 1989 išlo o tvorbu. Zábery, vzťahy, dialógy, všetko sa vybrusovalo, bola to koncentrovaná tvorivá práca. Po roku 1989 sa seriály prefabrickovali, aj ich nazývajú produkty. Pre mňa mali ekonomický prínos. Inak, *Panelák* bol prvý, pri ktorom som si povedala: Bože, ako hlboko som klesla! Vlastne nie... Prvýkrát som si to povedala, keď sme dabovali *Rodinu Addamsovcov*, lenže čím dlhšie som na tomto seriáli robila, tým viac som si uvedomovala, že je skutočne kvalitne nakrútený. Odkladala som si korunky a kúpila od priateľky krídlo, lebo naše si zobrali do domu rodičia a ja som zostala bez klavíra.

— Ale vrátim sa k seriálu *Panelák*. Scenár napísal Andy Kraus, ktorého som učila, a nahovoril mňa aj s Ďurkom Slezáčkom, aby sme do toho išli. Tú postavu, ktorá je svojím spôsobom „streštená“ a trošku excentrická, som doslova zostrojila, nemá so mnou nič spoločné. Chcela som vedieť, ako vyzerá celý vizuál, preto som prvé diely pozerala. A k môjmu radostnému prekvapeniu som sa bavila. Bola som dokonca na prvé časti *Paneláku* pyšná, pretože išlo o pôvodný projekt, nebol to odkúpený zahraničný formát.

Kedy vám bolo na pláci najťažšie?

— Pri nakrúcaní *Božskej Emy*. Ten film mal posolstvo a ja som cítila, že mi robota proste uniká po medzi prsty. Keď prišla najťažšia, kľúčová scéna, povedala som si: ani keby fúriky padali, nedovolím, aby ma niekto vyrušoval. S tým pocitom som vošla do ateliéru.

Ktosi sa zasmial a ja som na neho doslova zazrela. Všetci cítili, že som napätá, že v ateliéri musí byť mŕtve ticho a všetko koncentrované na ten moment. Pamätám si, že som zbadala, ako sa tam niekto baví, až mi bolo do plaču. No a navyše Krejčík! Chcel, aby som to zahrala tak, ako mi začal predvádzať. Ja na to, pán režisér, hádam nechcete, aby som to hrala takto?! Bolo to čosi medzi Goldoniho *Mirandolínou* a Tajovského *ráznou Žofou zo Statkov-zmátkov*. Však táto postava je Božská Ema! Jediný raz došlo medzi nami k stretu, v tej chvíli som cítila, ako v ruke zvieram popolník.

Momentálne nakrúcate v Prahe. Na akom projekte tam pracujete?

— V Modrom salóne Slovenského národného divadla hráme komornú inscenáciu *Sova*, ktorej autorkou je veľmi talentovaná Natalie Kocáb, dcéra hudobníka Michaela Kocába. V hre formuluje veci, ktoré sa zatiaľ nikdy nevyslovili. Zaumienila si, že z textu tejto divadelnej hry urobí osemdielny rodinný seriál. A jej rodina si zaumienila, že postavu starej mamy Marty musím hrať zasa ja. Na javisku som emeritná profesorka literatúry, ktorá aj varí, stará sa a háda sa s vnučkou. V seriáli som psychologička, asi táto postava dostala aj trošku auto biografické prvky, pretože mamička Michaela Kocába bola psychologička. Obsah je v podstate ten istý, ale forma je už, samozrejme, iná.

Pred filmovou i televíznou kamerou a na divadelnom javisku ste stvárňovali stovky postáv. Ako sa dokážete od nich odstrihnúť v reálnom živote?

— Vždy som si na tom dala veľmi záležať, považovala som a dodnes to považujem za znak profesionality. Po skončení *Božskej Emy* a jej premiére v New Yorku som začala nakrúcať ďalší film – komédiu *Anděl s ďáblom v těle* (r. Václav Matějka, 1983). Moja postava pani Stolařovej bola fakticky bordelmama. Krejčík mi vtedy hovoril: „Ale Božidárko, vždyť vy jste byla Emou!“ Stretol ma Gusto Valach a pýtal sa, či som to musela točiť. Ja na to, ale ja som profesionálka, nemôžem predsa chodiť s apartným klobúkom a spievať Kde domov můj. Ani to nemám rada na kolegoch, ktorí hrajú hoci detektívov či profesorov a potom aj v reálnom živote stále majú hrozivý pohľad detektíva či meritornosť profesora. Je mi to smiešne. Pozrite sa na americké filmy, hoci *Madisonské mosty*. Je v nich nádherná láska, ale film sa skončí a sme znova v realite. Americkí herci ani nehovoria – hral som to a to. Tie filmy sa žijú, ale skončia. A s nimi aj ten výsek života. ◀

„Pri filmových premiérach som nikdy nebola v hľadisku. Nevieť, čo je to za smiešny ostych.“

— text: Katarína Mišíková / filmová teoretička —
 foto: Peacemaker films / Juraj Mravec —

„Ak vaše fotografie nie sú dost' dobré, nie ste dost' blízko.“

Na tento výrok slávneho vojnového reportéra Roberta Capu som myslela počas sledovania filmu Juraja Mravca *Mir nam*, ktorý zachytáva prvý rok totálnej vojny na Ukrajine. Čo znamená byť dost' blízko?

— Ist s fotoaparátom a kamerou priamo na frontovú líniu? Zaznamenávať explicitné obrazy vojnového ničenia? Dostať sa do intímnej sféry protagonistov a protagonistiek? Porozumieť podstate ozbrojeného konfliktu? Hoci toto všetko režisér robí, formu jeho priblíženia k dokumentovanému svetu to celkom nevystihuje. Blízkosť totiž pre neho znamená, že sa sám stáva súčasťou príbehov, ktoré svojím filmom sprostredkúva.

— Juraj Mravec vpisuje svoju prítomnosť do udalostí ukrajinskej vojny: film začína rozprávaním o tom, ako sa dozvedel, že Rusko napadlo Ukrajinu a ako sa okamžite vydal do vojnu zasiahnutých oblastí. Jednoducho preto, lebo je vojnový fotograf. Neskôr ho sledujeme, ako učupený medzi stromami počúva zvuk rakiet a dúfa, že ho žiadna nezasiahne. Vidíme ho pomáhať starým ženám pri prechádzaní cez ruiny. Spolu s dôchodcom postaviť v zombardovanom byte spadnutú skriňu. S jedným z protagonistov popíjať v jeho zdevastovanom obydli. S malými deťmi v kryte počúvať rozprávku, čo im číta mama.

— Prítomnosť režiséra priamo v obraze nie je snahou o autorskú sebaštylizáciu nebojácneho vojnového reportéra, ale signatúrou pečatujúcou platnosť jeho očitého svedectva a poznania vojny. Mravec sa dlhodobo venuje reportážnej fotografii z krízových oblastí. Roku 2016 debutoval filmom *Mir vam*, ktorý zachytával udalosti Euromajdanu a bojov na Donbase. Následne nakrútil o vojne v Sýrii filmovú reportáž s titulom *Stratený domov*. Ruská invázia na Ukrajinu vo februári 2022 vyprovokovala pokračovanie Mravcovho debutového filmu, ktoré naň nadväzuje nielen témou a titulom, ale aj formálne. Ide o chronologicky usporiadaný sled epizód spojených s protagonistkami a protagonistami, ktorých režisér stretol počas svojho putovania krajinou. Okrem komentára opäť využíva aj fotografie a prostredníctvom titulkov a mapy orientuje publikum v časopriestorových súradniciach svojho pohybu. Táto kronika prvého roku vojny funguje v komplementárnom vzťahu filmu a fotografie: prostredníctvom fotografií zachytáva obraz postapokalyptického sveta a stopy vojny v tvárach a telách ľudí, čo v ňom žijú a umierajú; prostredníctvom filmu sprostredkúva rozhovory a dodáva fotografiám ľudský kontext. Prístup vojnového fotografa priznáva nielen zakomponovaním statických snímok, ale aj prostredníctvom charakteristického zvuku spúšte fotoaparátu. Opro-

ti prvému ukrajinskému filmu však presúva ťažisko z fotografií na filmovú reportáž. Zatiaľ čo film *Mir vam* výrazne rytmizoval fotografiami a zameriaval sa tak najmä na obraz vojny, čím si od nej nevyhnutne udržiaval určitý odstup, v *Mir nam* venuje viacej priestoru interakciám s ľuďmi a nahrádza kompozične efektnejšie statické zábery neraz nedokonalými pohyblivými obrazmi. Toto tvorivé riešenie síce pôsobí dramaturgicky menej elegantne, zdôrazňuje však významný posun vyjadrený aj samotným filmom. *Mir nam* už nie je len želaním mieru Ukrajine, ale sprítomňuje vedomie toho, čo explicitne zaznie v závere ústami jedného z respondentov: že vojna na Ukrajine sa týka aj nás – na Slovensku a aj v Európe.

— Ak chápeme dokumentárny film ako nástroj spoznávania skutočnosti, jeho reportážnym formám môžeme prisúdiť poznávanie tejto skutočnosti sprostredkovaním jej prežívania. V prípade *Mir nam* nemáme do činenia s poznaním vojny na Ukrajine poetickým filtrom ako v *Svetloplachosti* Ivana Ostrochovského a Pavla Pekarčíka. Ale ani s dokumentačnou metódou cyklu *Tí, ktorí zostali* od Viery Dubačovej. Mravcov reportážny prístup namiesto analytického odstupe ponúka mozaiku osudov a rôznych postojov k vojne. Namiesto prieniku do podstaty vojny sprostredkúva zážitok každodennosti vojnového stavu. Súčasťou každodennosti sú hrôzy: stĺpy hanby, na ktorých sú podľa kozáckeho zvyku vystavení tí, čo využili vojnové ohrozenie na krádeže; aj skaličené telá tých, čo prežili; či zmrzačené mŕtvy ukrajinských vojakov v márnici. Avšak patria do nej aj poetické banality: náhodné stretnutie dvoch túlavých psov uprostred spustošenej ulice; či pokojné rozhovory pri cigarete, ktoré dočasne stíšia aj vojnové ničenie.

— Mravcom zachytené frontové línie sú po vyše dvoch rokoch trvania vojny prekreslené. Obrazy prežívania hrôz i banalít vojny a sila jeho svedectva sú však aj dnes cennou protiváhou nezúčastneného televízneho spravodajstva. Aj vykalkulovaných politických sloganov a fráz o mieri, ktoré legitimizujú ruskú agresiu na úkor mieru pre nás všetkých. ◀

Mir nam (Slovensko, 2024) RÉŽIA A KAMERA Juraj Mravec ZVUK Juraj Mravec, Boris Vereš HUDBA Boris Vereš, Marek Hradský

MINUTÁŽ 70 min. HODNOTENIE ●●●● DISTRIBUČNÁ PREMIÉRA 2. 5. 2024

— text: Jakub Spevák / autor
a programový riaditeľ Fest Anče —
foto: Continental Film —

Berie víťaz všetko?

Po letnej queer romanci, horore z prostredia prestížnej tanečnej školy a road movie o páre kanibalov prichádza

Luca Guadagnino s príbehom o ľúbostnom trojuholníku, ktorý sa odohráva na pozadí tenisového turnaja.

Ten však neslúži len ako rámec, ale stáva sa spojivom medzi hlavnými postavami príbehu, Tashi, Artom a Patrickom, a pomáha nám odkrývať ich vzťah plný vášne, súťaživosti a nesplnených snov.

Dalo by sa povedať, že tenis je akousi zamlčanou postavou tohto trojuholníka. Aj sama Tashi v jednej chvíli hovorí, že tenis neberie ako šport, ale skôr ako vzťah. A tak sa počas filmu mieša tenis s osobným životom protagonistov. Prekročenie cez čiaru pri podaní či úder do loptičky nevnímame primárne ako súčasť tenisu, ale ako zrkadlenie spoločného života postáv, a s napätím sledujeme, ako sa z tenisového kurtu stáva pôdorys pre vykreslenie ich vzájomných interakcií.

Na ich vytvorenie si Guadagnino vypomáha farebnosťou (farba košiel Artu a Patricku ladí s netradičnou farbou tenisového kurtu), zábermi z tesnej blízkosti, ale aj trefným výberom hudby, ktorý podčiarkuje vnútorné boje postáv. Spomínanú previazanosť medzi tenisom a reálnym životom posilňuje aj množstvo retrospektív, či iných pohybov v čase, ktoré nielen rytmizujú priebeh tenisového turnaja, ale aj starostlivo dávajú informácie o postavách, čím postupne odkrývajú ich motivácie.

Tashi je tenisový záruk, avšak po fatálnom úraze počas juniorského turnaja prestala hrať a všetku svoju pozornosť venovala Artovi ako jeho trénerka. Art bol od prvého okamihu bezhlavo zalúbený do Tashi a robil všetko pre to, aby boli spolu, no v poslednom čase sa mu v tenise veľmi nedarí, a to sa Tashi nepáči. Patrick nie je kariérne orientovaný, žije z ruky do úst a tenis berie skôr ako hru než živobytie.

Tashi je v súčasnosti Artovou manželkou, majú spolu dieťa, no ako juniorská tenisová hviezda chodila aj s Patrickom. A iskrenie bolo v minulosti aj medzi Patrickom a Artom... Keď sa ocitnú vo finále malého turnaja, napriek napätej minulosti sa rozhodnú proti sebe nastúpiť, pretože chcú opätovne získať pozornosť Tashi, ktorá sedí v hľadisku symbolicky uprostred, tam, kde línia siete pretína kurt na symetrické polovice.

Tenisový kurt nám pomáha otvoriť dvere do minulosti a my postupne odhaľujeme históriu tohto trojuholníka. Film postavy nevykresľuje ako víťazov a porazených, ale snaží sa ich zobrazit ako ľudí, ktorí zlyhávajú a robia chyby. Ich drobnokresba je ambivalentná. Možno nám bude sympatický Patrick, ktorý veci až tak nerieši, alebo sa dokážeme stotožniť s Artom, ktorý robí všetko pre lásku. Alebo naopak s Tashi, ktorej životnou vášňou je tenis.

Kurt sa stáva priestorom, kde môžu hráči vyjadriť pocity, často zadusené, nevy povedané. Tenis je nielen hrou, ale aj mediátorom, akousi pomocnou rukou ťahajúcou postavy od seba a k sebe. Svedčí o tom aj samotný koniec filmu, ktorý sa odohráva skoro bez slov. Všetko povedia pohyby, ticho, napätie, pohľady, údery loptičky, ale aj tajné gestá.

Celým filmom sa nesie téma moci vo vzťahoch. Kto je víťaz a kto je porazený? Kto má navrch, kto vyhral? Sme si vo vzťahoch rovni, alebo potrebujeme vládnuť? Kde je hranica medzi hrou a reálnym životom? Guadagnino však nastoľuje pravidlá hry inak a nie je celkom jasné, kto vyhral a kto ostal porazený. Dôležitá je ľudskosť, odpustenie, spomienka na priateľstvo, ktorá má potenciál upokojiť bláznivú búrku.

Súperi tak ponúkajú zábavnú a napínavú jazdu nielen naprieč jedným turnajovým zápasom, ale aj skrz vzostupy a pády jedného ľúbostného trojuholníka. Niekedy totiž zabudneme, že príliš veľa hráme a málo žijeme. A niekedy zas berieme život príliš vážne. To isté platí aj pre Tashi, Artu a Patricku, ktorí sa snažia vybojovať si cestu späť jeden k druhému. Všetko však záleží na tom, podľa akých pravidiel hry hráme. No a niekedy treba hrať proti nim. ◀

Súperi (*Challengers*, USA, 2024) REŽIA Luca Guadagnino SCENÁR Jason Kuritzkes KAMERA Sayombhu Mukdeeprom

HUDBA Trent Reznor, Atticus Ross HRAJÚ Zendaya, Josh O'Connor, Mike Faist, Faith Fay, A. J. Lister

MINUTÁŽ 80 min. HODNOTENIE ●●●●● DISTRIBUČNÁ PREMIÉRA 11. 4. 2024

— text: Dominika Moravčíková / spisovateľka
— foto: kerekesfilm —

Cena za európsky blahobyt

Sedem rokov po oceňovanom filme *Hranice práce* (2017) sa novinárka Saša Uhlová a režisérka Apolena

Rychlíková vracajú k formátu filmovej reportáže, ktorý odhaľuje spoločensky prehliadané ekonomické

nerovnosti a porušovanie práv pracujúcich v rôznych odvetviach takzvanej lacnej práce. Tentoraz

sa zamerali na podmienky práce ľudí zo stredno-východnej Európy v krajinách západu.

Česká sociologička Zuzana Uhde už v roku 2011 písala o takzvanej deformovanej emancipácii, ktorá je založená na transnacionálnych praktikách starostlivosti a jej komodifikácii. Ide o jav, v ktorom práca žien z bývalého východného bloku vo sfére starostlivosti o domácnosť a jej príslušníkov a príslušníčky umožňuje emancipáciu žien v krajinách západnej Európy.

Film *Hranice Európy* mapuje túto novodobú nerovnosť na vypointovaných reportážnych príkladoch z prostredia platenej starostlivosti o seniorov a seniorky, ale aj v oblastiach poľnohospodárstva a upratovania hotelových izieb. Zjednodušene by sa dalo povedať, že tvorkyne filmu v tejto dynamike nahrádzajú slovo *emancipácia* kľúčovým pojmom *blahobyt* (prítomným vo filme aj v jeho propagačných textoch), ktoré vyznieva kritickejšie a zároveň integruje aj výraznejšie negatívne dôsledky lacnej práce, než je „len“ trhom riadené vyslobodenie zo starostlivosti o príbuzných.

Saša Uhlová tak expanduje územie svojej investigatívnej do širšej, až geopolitickej siete nerovností, ktorá udržiava existenciu lacnej práce. Necháva sa zamestnať na miestach, kde vo väčších skupinách pracujú migrantky a tvoria pomyselné enklávy ľudí slovenskej alebo poľskej národnosti v krajinách západnej Európy. Vo Francúzsku zase nemá žiadny pracovný kolektív a sama kmitá medzi bytmi a domami, v ktorých sa stará o seniorov a seniorky. Enormné tempo práce kontroluje WhatsApp skupina či karta s čipom. Keď jej pracovisko na nemeckej farme navštívi inšpektorát práce, nenájde žiadne pochybenia aj vďaka tomu, že zamestnávateľ na deň kontroly výnimочно pripraví zamestnankyniam zo zákona povinné ochranné pomôcky.

Rozprávanie filmu je mozaikou situácií z priebehu troch sezónnych zamestnaní. Skladá sa z dvoch hlavných prvkov: z roztráseného obrazu a zvuku tajnej kame-

ry v okuliaroch, ktorý obsahuje napríklad aj vzdychanie vyčerpaním, a voiceoverového rozprávania, ktoré má charakter denníka.

Materiál skrytej kamery dopĺňajú zábery nakrútené štábom na miestach, kde Uhlová nemusí natáčať v utajení. V kontraste oproti fragmentovanej skúsenosti práce je scelujúcim motívom filmu more. Objavuje sa viackrát v priebehu filmu a na konci protagonistku celkom pohltí (podobný očistný rituál zakončil aj predošlý film *Hranice práce*, v ktorom si Uhlová oholila hlavu).

Rovina osobného života Saše Uhlovej dramaticky pretne rozprávanie filmu správou o smrti otca, českého disidenta a signatára Charty 77 Petra Uhla. Uhlovú správa zasiahne počas čakania na prácu v Manchestri. V tejto skúsenosti sa stierajú mimopracovné rozdiely medzi novinárkou v utajení Uhlovou a jej kolegami a kolegynami v zamestnaniach, nakoľko odlúčenie od rodiny a roztrúsenosť rodinných príslušníkov a príslušníčok po krajinách Európy patria medzi bežné charakteristiky života pracujúcich.

Pomyselná platová opona, ako Uhlová nazýva dôsledky rozdelenia Európy v 20. storočí, ktorá umožňuje udržiavať ekonomické aj kultúrne rozdiely medzi bývalým východným a západným blokom, je aj oponou poznania – životy pracujúcich na poliach, v domácnostiach a hoteloch sú obvykle za hranicou zorného poľa tých, ktorí a ktoré výrobné prostriedky lacnej práce konzumujú. Ochota zaujímať sa o podmienky pracujúcich v týchto prekérnych zamestnaniach je jedinou nádejou na odstránenie lacnej práce. Všeobecne potrebný film *Hranice Európy* teda môže byť špeciálne dôležitý pre publikum vyšších spoločenských tried v krajinách západnej Európy, ktorému umožní vystúpiť z oparu vlastnej nadradenosti a nároku na lacnú prácu ľudí z východu. ▶

Hranice Európy (*Hranice Evropy*, Česká republika/Slovensko/Francúzsko, 2024) REŽIA Apolena Rychlíková

KAMERA Jan Šípek, Petr Racek STRIH Kateřina Krutská Vrbová ZVUK Martin Kuhn HUDBA Jonatán Pastirčák

MINUTÁŽ 107 min. HODNOTENIE ●●●●● DISTRIBUČNÁ PREMIÉRA 30. 5. 2024

— text: Zuzana Mojžišová / spisovateľka
a filmová kritička — foto: Film Europe —

Opäť Loach a opäť svoj

Ken Loach je nielen v britskej kinematografii neprehliadnuteľným tvorcom s neprehliadnuteľným štýlom a tematickým okruhom.

Na scéne je priam neuveriteľných šesť dekád, začína ako režisér pre BBC v roku 1965. Jeho filmografiu tvoria úctyhodné desiatky snímok – hraných, televíznych aj dokumentárnych. On ako režisér, jeho spolupracovníci i jeho filmy získali najprestížnejšie ocenenia, len celkom stručne na ukážku: BAFTA, Benátky, Berlín, Cannes, César, Locarno, Karlove Vary... aj opakovane. V priestore kinematografie je – spolu s Mikeom Leighom – najvýznamnejším predstaviteľom prúdu vtípne nazvaného *kitchen sink realism*, ktorý bol „objavený“ a pomenovaný v polovici 50. rokov minulého storočia, našiel si cestu na divadelné dosky, do literatúry, výtvarného umenia a aj filmu. Nejde o únik z reality, sústreďuje sa na sociálno-politické otázky, bežný život a každodenné zápasy ľudí na nižších či až nízkych poschodiach spoločenskej hierarchie, najmä robotníckej triedy, nevyhýba sa tabuizovaným témam, podľa týchto znakov možno spoznať diela prislúchajúce k realizmu kuchynského drezu. Tvorba Kena Loacha je nimi prešpikovaná – v dobrom i zlom.

„Odohráva sa na severovýchode Anglicka, čo je veľmi zvláštny región. Špecifický. Má svoj vlastný dialekt a svoje vlastné slová a veľmi výrazný, veľmi príznačný a veľmi silný charakter súvisiaci so starými, ale už zaniknutými priemyselnými odvetvami: stavbou lodí, oceliarstvom a ťažbou uhlia. Zrazu je všetko z toho preč. Nič nie je na pôvodnom mieste,“ povedal v rozhovore na portáli *Vulture.com* o dejisku svojho nateraz posledného filmu *Starý dub* (2023) režisér Ken Loach.

Rovnako ako snímka sa volá aj lokál, ústredný interiér jej diania. I keď sa vlastne v bývalom baníckom pobrežnom mestečku, bohom, ľuďmi i mocou zabudnutom, veľa nedeje. Všetko tam padá dolu podobne ako posledné písmeno na štíte krčmy. Bieda, zatrpknutosť, beznádej, z nich vyplývajúca zlosť, ktorú niet na koho konkrétneho a prítomného obrátiť. Až kým sa v mestečku nezjavia sýrske rodiny utekajúce pred vojnou.

Hlavným nositeľom príbehu je majiteľ Starého duba TJ Ballantyne, ktorý žije iba s čiernym psíkom v byte nad putikou. Zápasí s vlastnými démonmi, veľa myslí na bývalé lepšie časy... „Hovorkyňou“ sýrskej komunity je mladá žena Jára, jemná a kultivovaná. Aj ona sa často vracia v myšlienkach domov. Spomínanie je tu vôbec silnou disciplínou, to isté robia aj ostatní obyvatelia mestečka, určujúcou udalosťou minulosti je veľký banícky štrajk, vtedy dávno dokázal z ľudí vyžmýkať veľa súdržnosti. Včera bolo včera, a dnes? Dnešok je dnešok a čoraz jasnejšie sa ukazuje, že pravdepodobne prinesie zásadné otázky nástojčivo vyžadujúce odpovede od všetkých zúčastnených. Na jednej strane tu máme strach z inakosti a z delenia sa o už i tak skromné zdroje, na druhej vedomie, potvrdené skúsenosťou, že v jednote je sila, hoci sa aj hlavnú bitku možno vyhrať nepodarí.

Filmová reč Kena Loacha je jednoduchá, čo však nebráni tomu, aby bola z istého uhla pohľadu zároveň sofistikovaná. Hoci hraná, občas „pôsobí“ dokumentaristicke. Je to filmár aktivista, ľavicovo orientovaný, primárne sústredený na mužský element. Príbehy, ktoré rozpráva, sú často o individuálnom boji proti realite veľkého sveta. Loach vždy stojí na strane slabších. Rád sa obklopuje rovnakými spoluautormi, patria k nim napríklad dvorný scenárista Paul Laverty, kameraman Robbie Ryan či strihač Jonathan Morris. Dokonale ovláda prácu s naturščikmi, čo patrí v jeho filmografii k najsviežejším momentom. Snaží sa burcovať, no vie i dojať k slzám. Je od snímky ku snímke svoj, no vždy aj trochu pozmenený. Politicky taktó z dialky (a trochu nekompatibilne) stojím na opačnom póle od stredy než slávny režisér. Aj v mojom prípade zohráva rolu empíria. Napriek tomu je Loachova oslava spolupatričnosti v ľavicovom šate vždy znovu a opäť ľahko stráviteľná. Škoda len, že je riešením lokálnym, nie globálnym. ◀

Starý dub (The Old Oak, Veľká Británia/Francúzsko/Belgicko, 2023) RÉŽIA Ken Loach SCENÁR Paul Laverty KAMERA Robbie Ryan STRIH Jonathan Morris ZVUK Ray Beckett HUDBA George Fenton HRAJÚ Ebla Mari, Dave Turner, Debbie Honeywood, Trevor Fox, Laura Lee Daly, Jordan Louis MINUTÁŽ 113 min. HODNOTENIE ●●●● DISTRIBUČNÁ PREMIÉRA 9. 5. 2024

— text: Jakub Lenčes / filmový publicista
— foto: Filmtopia —

K drozdej žene

Elene Naveriani režíruje pozorný vrstevnatý vhlad do neveselej gruzínskej usadlosti. Žena v ťažisku Drozda v čerňiči je zajatá v modrých šatách, volá sa Etero. Čerňičový lekvár si riedi vodou. Koláč vychutnáva technikou s naslineným prstom. Drozd zatiaľ mení stav nevysloviteľného na ešte nevyslovené. Inertné utýrané srdce na seizmickú oblasť.

Rieka v rokline hučí, plody sú zrelé. Etero oberá čerňice. Odrazu si všimne prilet drozda, na pár chvíľ spolu sprisahanecky spočívajú. Keď drozd odletí, Etero si – snáď pod vplyvom istého vnuknutia či osamenia samotného – vloží čerňicu do úst. Tú čerňicu, ktorú drží v ruke už vtedy, keď sa na drozda zblízka pozerá, presne vtedy, keď drozd hľadá smerom k nej a aj k čerňici. Náhla kontrakcia. V okamihu letí i ona, no to, čo sa stane naozaj, zakmitá ťažko identifikovateľné. Synkopa, čosi medzi šmykom a skokom do rokliny. Niečo medzi nehodou a snom. Preborením a prebudením. Evokácia iba nepravdepodobného začiatku. Je to sústredenie hraničných síl, regenerácia aj prestrih: takmer rituálna udalosť drozdom druhý raz obnovené a zároveň pádom/vylezením naspäť na útes znovu úspešne prestrihnuje pupočnej šnúry.

Má 48 rokov, pracuje v obchode s hygienickými potrebami. Gély, šampóny, čistiace prostriedky sa neviažu s ranami z minulosti ani s trpkými príznakmi a ani s nespravodlivými obvineniami za smrť matky. S jedovatým malomeštiactvom tiež nie. Ruka sa iba ironicky, samopašne, dokonca súcitne(?) prehŕňa v rozsypanom pracom prášku. Etero existuje skrytá pred inými, zatajená pred sebou. Bezbranne nasleduje vštepené vzorce a spôsoby. Drozdia interakcia je ale jasný lúč. Oslobodzujúci objav, že krása je možná. Etero prestáva a začína, iba čerňice zostávajú, aké boli.

Čerňice tu simulujú návrat k tomu, čo nie je. Návrat tých, čo už nie sú. Pozoruhodne scelujú prítomné s absenčným, momentálne s večným; čerňičie je útočiskom aj cintorínom. Pre Etero zmierom. Podvedomým, sebazáchovným reflexom.

Takéto prevázovanie každodenného – prírodných procesov, pracovných cyklov, ľudských blán a iných po-

vrchov a látok – s čímsi éterickým, mesačným, nedotknuteľným je vo filme rozšírené a pravdepodobne podopierané i starostlivým až úpenlivým komponovaním výtvarnej zložky. Vonkajšok rodičovského domu, kde Etero býva, je večer osvetlený a nasnímaný tak, akoby bol výstavným objektom. Skôr spomienkou, konárom-pascou, nie domovom. Interiér podobne: chvíľami nadobúda až muzeálny charakter.

Fascinácia farbou tvorí afektívne vymedzené, impresionisticky ladené pole. Temné, zmätočné, nešťastné. Tóny červenej, zelenej a modrej si uzurpujú celé izby a krajiny. Zbavujú ich vzduchu. (...) Alebo naopak nakláňajú Etero do akéhosi primárneho, pozitívneho, delikátneho bodu (do bodu nula), kde je všetko stále možné? Alebo vzduch ešte inak, špecificky parfumujú? Sú naozaj funkčným a seabavedomým farebným obehom, alebo skôr rigidným systémom? A ak by aj boli tokom a dynamickým trením, nakoľko je tá cirkulácia voľná a nakoľko okamžite zanášaná či spätne upchávaná determinovaným významom, presným postavením farieb v symbolickom poriadku? Čo na to všetky tie koberce, kreslá, závesy, obrusy, steny, stĺpy?

Mlčia, prepádajú sa, veď možno je to inak. Možno je potrebné film pretočiť ešte raz na úplný začiatok. Možno si Etero počína ako odkalisko nečistých vôd, povlakov nekontrolovateľných mysliením. A možno do ruky, ktorá nepatrí Etero, do ruky prehŕňajúcej sa v rozsypanom pracom prášku, predsa magicky vsakujú jeho čistiace vlastnosti. (...) Drozd v čerňiči je filmom-rázcestím. Ambivalentný a nevyrovnaný film o sebaklamoch, o hodnotách aj o prehodnocovaní. Avšak Etero určite je a zostane vzácnou a silnou, stratenou i nájdenou. ◀

Drozd v čerňiči (Blackbird Blackbird Blackberry, Švajčiarsko/Gruzínsko, 2023) RÉŽIA Elene Naveriani SCENÁR Elene Naveriani, Nikoloz Mdívani KAMERA Agnesh Pakozdi STRIH Aurora Franco Vögeli HRAJÚ Eka Chavleishvili, Teimuraz Chinchinadze MINUTÁŽ 110 min. HODNOTENIE ●●●● DISTRIBUČNÁ PREMIÉRA 16. 5. 2024

— text: Mária Ferenčuhová —
foto: archív SFÚ —

Splynutie dvoch svetov

V rubrike Z filmového archívu do digitálneho kina vám postupne predstavujeme kinematografické diela z Národného filmového archívu SFÚ, ktoré prešli procesom digitalizácie, sú dostupné vo formáte DCP (Digital Cinema Package), a teda ich možno premietť aj v digitálnych kinách. Animovaný film Vlastimila Herolda Vynálezca z roku 1983 je pozoruhodný nielen svojím výtvarným riešením, ale aj humorom a nenápadným clivým tónom v závere.

Animované filmy Vlastimila Herolda sa vyznačujú mimoriadnou výtvarnou variabilitou, keďže tento výtvarník, grafik a animátor veľmi často pracoval s dielami iných umelcov – napríklad s ilustráciami Ľudovíta Fullu, ako vo filmoch *Varila myšička kašičku* (1974) a *Fír* (1983), alebo s rytinami prešovského kantora Jonáša Bubenu objavených v levočskom vydaní Komenského knihy *Orbis pictus* z roku 1679. Nevyhýbal sa ani priamym spoluprácam s inými výtvarníkmi (Ondrej Zimka, Miroslav Cipár). „Jedným z dôvodov, prečo Herold siahol po cudzích výtvarníkoch,“ uvádza v článku pre časopis *Homo Felix* z roku 2013 Eva Šošková. Nešlo však len o propagáciu: Heroldova tvorivosť totiž tryskala predovšetkým pri nárazoch či narázkach na tvorivosť iných.

Bábkovo-kreslený film *Vynálezca* vznikol zo spolupráce Vlastimila Herolda s výtvarníkom Dušanom Junekom: Junek vytvoril bábkky, Herold zasa kreslené animácie inšpirované historickými perokresbami technických vynálezov. Výsledkom je dielko, v ktorom sa stretávajú a nakoniec aj prelínajú dva svety: „realistický“ bábkový svet, kde interaguje mohutný a praktický úradník patentového úradu s krehkým vynálezcom-rojkom, a fantastický svet oživených kresieb zázračných dopravných strojov, ktoré doslova vybiehajú z vynálezcovho šanónu.

Film je – vzhľadom na rok výroby možno aj prekvapivo – čiernobiely, resp. sépiovo tónovaný. Získava tým bližšie nešpecifikovanú retro patinu: tvídové oblečenie môže odkazovať na 40. a 50. roky 20. storočia, rámy okuliarov zase na 60. roky, lampa na úradníkovom stole na art deco, no a kalamár a jednoduché atramentové pero až na hlboké 19. storočie. Zažltnutý sépiový odtieň má aj kreslená časť filmu s oživenými obrázkami bizarných velocipedov a kôl poháňaných psami alebo koňmi, ale i lietacích strojov udržiavaných vo vzduchu obrovskými „vranami školenými“. Dobovo príznaková je aj zvuková stopa. Kým v bábkovej časti sa objavujú takmer výlučne hyperbolizo-

vané, no inak realistické ruchy, kreslenú časť sprevádza hudba – „groteskový“ klavír so spodnými tónmi tuby a jarmočné melódie z verklíka.

Film má zdanlivo jednoduchú zápletku: po preskúmaní vynálezov zavolá pragmatický patentový úradník na extravagantného vynálezcu zdravotníkov, ktorí majú neškodného, mierumilovného rojka spacifikovať a podistým odviezť na psychiatriu. Lenže záverečná scéna fantastického vynálezcovho úniku skomplikuje filmové rozprávanie oveľa viac, než by sa na prvý pohľad mohlo zdať – najmä ak si položíme otázku, z koho perspektívy sa na oba svety pozeráme. Rozpohybované vynálezy sa občas zrazia (a z tejto zrážky povstane ďalší vynález), prípadne poukazujú na nutnosť mať v talóne záložného koňa, ak ten prvý odkvácne a vyfučí ako prasknutá pneumatika. Čo teda oživuje stroje – úradníkovia pragmatická predstavivosť, vyhodnocujúca ne-funkčnosť vynálezov, alebo vynálezca hrová fantázia? Jarmočná hudba, ktorá ticho znie, aj keď už úradník odišiel z miestnosti, naznačuje, že fantastický svet oživa len vo vynálezcovej hlave – veď ho inšpiruje aj obyčajný pohľad na vtáky! Lenže záverečná scéna vynálezcovho „úletu“ – ktorý v skutočnosti vyzerá ako šialený výskok z okna, naznačuje, že pohľad na lietajúceho vynálezcu nemusí byť nevyhnutne „objektívnou“ realitou, a to dokonca ani vo svete animovaného filmu, kde je možné naozaj všetko. Môže totiž byť aj výplodom úradníckej fantázie, ktorá sa úporne bráni pred tragickými dôsledkami vynálezcovho úniku. Záverečnú bábkovú scénu totiž už nesprevádzajú realistické ruchy (napríklad trepot umelých krídel), ale pridusený zvuk hracej skrinky a trúbky, clivé husle a najmä nadpozemský theremin – teda opäť hudobný svet, no celkom iného charakteru ako ten jarmočný.

Heroldov *Vynálezca* sa očividne končí zázrakom. Koho však vidíme v poslednom zábere? Reálneho rojčivého vynálezcu? Prelud úradníckej mysle? Alebo dušu, ktorá mieri do neba...? ◀

moje obľúbené slovenské filmy

Soňa Uriková

[spisovateľka]

Film *Deň náš každodenný* z roku 1969 som prvý raz videla v škole na predmete o dejinách slovenského filmu. Nebyť VŠMU, možno by som sa k nemu ani nikdy nedostala. Sedeli sme v kinosále, rozumeli tomu, že film snúbi dokumentárny prístup s istou dávkou štylizácie, a veľmi sme sa na ňom bavili. Stotožnila som sa s dcérou Miškou, keď zavrhovala rovesníkov, pretože vysnenému Waldemarovi Matuškovovi nesiahali ani po členky.

Pod to sa podpíšem aj dnes. Smiech mi uviazol v hrdle, keď som si uvedomila, že sa pozerám na vlastnú rodinu. Na dynamiku vzťahov medzi rodičmi a deťmi, na večné riešenie nedostatku peňazí – najmä na čačky a zábavu. Na trápno, nepochopenie a na to všetko, čo uniká pomedzi prsty. Myslím, že mnohí spolužiaci a spolužiačky sa zabávali aj ďalej, kým ja som sa ponárala hlbšie a hlbšie do sedadla a potichu plakala.

Keď si v hlave prebehnem všetky svoje obľúbené slovenské filmy, tak ich naozaj spája to, že som si pri nich porevala či aspoň zaslzila. Patria sem klasiky ako *Boxer a smrť*, *Obchod na korze*, *Medená veža*, *Zvony pre bosých*. V mojom výpočte absentujú súčasné slovenské filmy, ale to pripisujem najmä tomu, že tie staršie som videla mladšia a najmä ovplyvniteľnejšia, mnohé aj viackrát – a kto v mojom veku má dnes čas pozerat' niečo zo súčasnej kinematografie opakovane?

Zároveň však stále platí, že veselé a tragické musia ísť ruka v ruke, inak ani jedno z toho človeka dostatočne nezasiahne. Aspoň také umelecké diela si najviac cením ja. Vidím tieto dve strany jednej mince vo svojich obľúbených filmoch a rovnako často ako na zábavné scény si spomeniem na tie tragické. Je na tom možno aj niečo univerzálne slovenské, na smiechu cez slzy. Aby sa to tu niekedy vôbec dalo vydržať. ◀

zásadné filmy

Ľudmila Bubánová

[scénografka a vizuálna umelkyňa]

Ako tínedžerka som bola fascinovaná modernou ázijskou kinematografiou. Hltala som všetko, k čomu som sa dostala. Asi preto, že som sa chcela ponoriť do veľkomesta, stratiť sa v jeho nočnom čare a hypnotizujúcej samote. Mojm najobľúbenejším filmom bol vtedy *Fallen Angels* Wong Kar-waia. Príťahoval ma ten groteskný, neónový, chaotický a smutný svet s jeho osamelými ľudnými obyvateľmi. Priznávam, odvtedy som ten film ani raz nevidela. Obávam sa totiž, že moje dnešné ja, ktoré je dospelé, racionálne a menej zasnené, by už nerozumelo vtedajším emóciám. Som presvedčená, že v živote každého z nás existujú umelecké zážitky, ktoré majú svoj význam v určitej fáze dospievania.

Neuveriteľne silným zážitkom bola pre mňa *Pina* Wima Wendersa, poetický filmový portrét nemeckej choreografky Piny Bausch. Film, ako aj ona sama a jej tvorba, mali mimoriadny vplyv na to, ako som začala rozmýšľať o umení. Ako o zrkadle každodenného života, zloženého z útržkov, roztrieštených do mikropříbehov, zdanlivo banálnych situácií, ktoré môžu odhaliť najhlbšie ľudské emócie.

Aj sama si v poslednej dobe čoraz viac začínam vážiť význam každodennosti a prežívania „malých“ okamihov. Podobnú zmenu pozorujem taktiež v kultúre. Obrat od monumentálnych, tragických príbehov smerom k lokálnemu a na prvý pohľad bezvýznamnému. Cítim to v návrate k remeslám, ručným prácam, akoby v snahe spomaliť čas a zastaviť sa pri jednoduchej každodennej práci. V sústreďení na miestne komunity, menšiny, vylúčené skupiny. Vo filme je to o prítomnosti „malého a obyčajného“ hrdinu/hrdinky, ktorý/á nie je súčasťou veľkého príbehu. Ponúka svoj každodenný život so všetkým, čo k nemu patrí. To je presne to, čo som teraz objavila vo filmoch *Dokonalé dni* Wima Wendersa, *Minulé životy* Celine Song, alebo v *Najhorší človek na svete* Joachima Triera a taktiež v komornom a tichom *3-iron* Kim Ki-duk.

Nebola by som úprimná, keby som do zoznamu svojich zásadných filmov nezaradila *Zónu záujmu* Jonathana Glazera. Pracovala som na ňom ako grafická dizajnérka a bola to pre mňa absolútne formujúca skúsenosť. Dostala som šancu byť súčasťou filmu, ktorý priniesol nový, silný vhlad do diskusie nielen o holokauste, ale aj o samotnej ľudskej podstate. Nevieam, či má súčasný film silu ovplyvniť názory spoločnosti, ale ak áno, tak tento by to mohol byť. ◀

OLGA ŠALAGOVÁ

Do sveta filmu vstúpila ako 17-ročná v úlohe emancipovanej a zmyselnej Jany z Uhrovho Slnka v sieti (1962), keď prvý rok študovala herectvo na bratislavskej VŠMU. Pôsobila nielen vo filme, ale aj v televízii a bola členkou viacerých divadelných súborov. Má skúsenosti z dabingu a dokonca i z politiky. Olga Šalagová v júni oslávi 80 rokov.

Olga Šalagová sa narodila v Trnave do liberálnej rodiny, kde sa slobodne diskutovalo aj na politické témy. Matka, ktorá mala chorobu srdca a zomrela, keď mala Šalagová len 19 rokov, ju nielen viedla k samostatnosti, ale ju aj podporovala v rozvíjaní talentu. Otec, ktorý bol do roku 1944 spolupracovníkom guvernéra Národnej banky Imricha Karvaša, po vyjadrení nespokojnosti s novou politickou orientáciou Československa po roku 1948 pracoval ako robotník, no udržal si slobodomyselného ducha. Účinkovanie v *Slnku v sieti* Olge Šalagovej prinieslo nielen úspech, ale aj dočasný tvorivý dištanc, keďže film svojou metaforickosťou neulahodil prvému tajomníkovi ÚV KSS Karlovi Bacílkovi.

Po štúdiu na VŠMU, kde bol jej ročníkovým pedagógom Mikuláš Huba a spolužiakmi Stanislav Dančiak, Marián Labuda a Pavol Mikulík, zostala pôsobiť v Bratislave, v kabaretnej Tatra revue. Tesne predtým sa opäť vrátila aj pred kameru – hoci najskôr tú televíziu: hrala v dvojdielnom televíznom filme *Mŕtvi nespievajú* (1965) v réžii Andreja Lettricha a v snímke *Kubo* (1965, r. Martin Ťapák). Až v roku 1966 jej Štefan Uher zveril vedľajšiu úlohu v *Panne Zázračnici*. V rovnakom roku hrala aj v *Tangu pre medveďa* Stanislava Barabáša a tesne pred sovietskou okupáciou v roku 1968 vznikol aj poviedkový film *Dialóg 20 40 60*, kde Šalagová dostala vedľajšiu ženskú úlohu po boku Jeana-Pierra Léauda v poviedke Jerzyho Skolimowského.

Po týchto hereckých kreáciách a po postupnom prenikaní Šalagovej aj do susednej Viedne ju vo filme opäť na niekoľko rokov čakal dištanc. V rokoch 1968–1972 bola členkou nitrianskeho divadla. Tu nielenže zakúsila dobré vzťahy v súbore, ale čakali na ňu aj podnetné dramatické postavy. Neskôr pôsobila znova v Bratislave – v Poetickom súbore Novej scény.

Na televíznej obrazovke sa opäť objavila v seriáli *Adam Šangala* (1972). Účinkovala v ňom spolu s Ivanom Palúchom, ktorý stvárnil titulnú mužskú rolu a ktorý takisto po výnimočných filmoch zo 60. rokov začiatkom

normalizácie pocítil, čo je to trest za medzinárodný úspech. Šalagová stelesnila aj výrazné ženské postavy vo filmoch Martina Hollého *Hriech Kataríny Padychovej* (1973) a najmä *Horúčka* (1975). Štefan Uher ju po rokoch opäť obsadil do svojho filmu *Kamarátky* (1979). Hrala aj vo viacerých detských filmoch, napríklad v koprodukčnom fantazijnom filme Dušana Vukotiča *Siedmy kontinent* (1966), v Plichtovej snímke *Cézar a detektívi* (1967), neskôr aj v Solanovom filme *A pobežím až na kraj sveta*, v detskom muzikáli *Gulločky* (1982) či v Jakubiskovej frankensteinovskej rozprávke *Pehavý Max a strašidlá* (1987).

Šalagová sa už v 60. rokoch začala venovať aj dabingu, keď nahovorila niektoré postavy v domácich filmoch. Neskôr sa venovala najmä dabingu zahraničných filmov. Divadlo podľa svojich slov opustila v roku 1991, no ako spievajúca herečka si ešte po roku 2000 zahrála napríklad matku predstavenú v muzikáli *Mníšky 2: Miliónárky* a účinkovala tiež v muzikáli *Hriešny tanec*.

V roku 1994 vstúpila Olga Šalagová na niekoľko rokov aj do politiky, keď sa ako nominantka Združenia robotníkov Slovenska stala štátnou tajomníčkou na ministerstve kultúry. No keďže sa nevedela stotožniť s tým, ako rezort viedol vtedajší minister Ivan Hudec, ani s tým, že filmové ateliéry na Kolibe napokon skončili v súkromných rukách, v júli 1996 z ministerstva odišla.

Olga Šalagová patrí nielen k filmovým ikonám, ktoré v sebe spájajú temperament so senzualnosťou, ale aj ku komentátorkám a kritičkám kultúrneho diania na Slovensku. Naposledy sa ostro ohradila voči názvu národných filmových cien *Slnko v sieti* i voči slávnostnému ceremonálu ich odovzdávania, ktorý sa tento rok niesol v znamení oslavy slovenskej kinematografie a významu Audiovizuálnemu fondu: „*Sladkobôľne, úsmevné, gýčové a infantilné odovzdávanie cien à la Hollywood, nemá so slovenským filmom Slnko v sieti nič blízke. Verím, že sa ešte žijúci tvorcovia filmu pripoja k môjmu protestu proti zneužitiu umeleckého názvu Slnko v sieti,*“ napísala v liste adresovanom ministerstvu kultúry i redakcii *Film.sk*. ◀

— text: mf —
foto: archív SFÚ/Judita Csáderová
— Dialóg 20 40 60 (1968) —
Olga Šalagová a Jean-Pierre Léaud —

MARTIN HOLLY st.

Martin Hollý starší bol režisérom aj hercom, pracoval v rôznych slovenských divadlách a príležitosti dostal aj vo filme. Narodil sa 8. júna pred 120 rokmi.

Jeho otcom bol spisovateľ, dramatik a evanjelický farár Jozef Hollý, o. i. autor hier ako *Kubo* či *Gelo Sebechlebský*, jeho synom zase režisér Martin Hollý. Počas vojny pracoval pre monopolnú filmovú spoločnosť Nástup, kde sa mal špecializovať na farebný film a mal realizovať jej najambicióznejší projekt, nedokončený, asi dvadsaťminútový hraný folklórny film *Hanka sa vydáva*. Vznikal podľa scenára jeho sestry Eleny Holéczyovej. (O projekte detailne píše Petra Hanáková v čerstvo vydanéj knihe *Máme svoj film!*) Hollého druhá sestra Božena Abrhámová bola matkou známeho českého herca Josefa Abrháma.

Martin Hollý ml. svojho otca obsadil do úlohy krčmára vo svojom celovečernom debute *Havrania cesta* (1962). Martin Hollý st. ako herec vystupoval aj v ďalších slovenských filmoch – ako člen Jánošíkovej družiny si zahrал už vo Fričovom *Jánošíkovi* (1935), objavil sa aj v snímkach *Trio Angelos* (r. Vladimír Bahna, 1957), *Zemianska česť* (r. Vladimír Bahna, 1957), *Na pochode sa vždy nespieva...* (r. František Kudláč, 1960), *Bratia* (r. Andrej Lettrich, 1961) či *Námestie svätej Alžbety* (r. Vladimír Bahna, 1965). V oscarovom *Obchode na korze* (r. Ján Kadár, Elmar Klos, 1965) si zahrал účtovníka Imra Kuchára.

Rodák z Moravského Lieskového sa najskôr živil ako úradník. V 20. rokoch minulého storočia pôsobil ako organizátor, herec, režisér a dramaturg v divadelnom krúžku v Novom Meste nad Váhom, ktorý založil. V nasledujúcom desaťročí sa jeho pôsobiskom stal košický rozhlas, kde pracoval ako režisér, herec, hlásateľ i redaktor. V rokoch 1938 – 1940 bol režisérom v bratislavskom rozhlase. Je autorom niekoľkých desiatok rozhlasových hier. V košickej Matici oživil aj tamojšiu divadelnú činnosť.

Po vojne bol s dvojročnou prestávkou, keď pôsobil ako režisér a riaditeľ divadla v Nitre, až do roku 1958 režisér a riaditeľ divadla v Žiline, kde v roku 1965 zomrel vo veku 61 rokov. Ako režisér hosťoval aj vo viacerých oblastných divadlách.

Ako uvádza *Encyklopédia dramatických umení Slovenska*, prevzaté predstavenie jeho inscenácie *Sedliacka láska* (1957) z martinského divadla patrilo medzi prvé dramatické programy slovenskej televízie. Režiroval tiež viaceré televízne adaptácie divadelných hier či pôvodnú televíznu hru *Chlapec s loptou* (1960). ◀

TERÉZIA KRONEROVÁ-HURBANOVÁ

Terézia Kronerová-Hurbanová bola herečka a manželka Jozefa Kronera. Narodila sa pred 100 rokmi v Gajaroch.

„Škála jej realistického hereckého prejavu osciluje medzi hrdinsko-lyrickými a komediálnymi polohami,“ charakterizovala ju *Encyklopédia dramatických umení Slovenska*. V roku 1943 absolvovala herectvo na Štátnom konzervatóriu v Bratislave. Po škole strávila jednu sezónu v Nitre, odkiaľ v roku 1945 prešla do martinského divadla, kde pôsobila až do roku 1956. Práve tu spoznala tu Jozefa Kronera, za ktorého sa počas pôsobenia v Martine vydala. Vraj sa do nej zaľúbil, keď spolu účinkovali v *Kubovi*. V roku 1956 obaja odišli z Martina do činohry Slovenského národného divadla v Bratislave.

„V Martine hrala také veľké postavy, ako napríklad *Candidu*, *Mašu* v *Troch sestrách*, *Vojnarku*, ale i *Desdemonu* a nezabudnuteľnú *Aničku* v *Kubovi*. Mrzí ma, že v Bratislave už tak nezažiarila ako v martinskom divadle, kde sme istého času boli obaja hviezdami,“ spomínal Kroner v knihe Jozefa Leikerta a Márie Mackovej *Osud tak chcel*. „*Terka* naozaj stratila viacero hlavných úloh, ktoré hrala v Martine. V SND bola iná rivalita, väčší boj o každú postavu, nieto ešte o hlavnú. Nehovoriac o tom, že v divadelných hrách je obvykle viac mužských postáv a menej príležitostí pre ženy... Chybu sme asi urobili hneď na začiatku, keď sme súhlasili, že *Terka* bude v SND hrávať menšie postavy a robiť záskoky, čo mala aj v zmluve. S tým som nemal súhlasiť predovšetkým ja, pretože v Martine bola pani herečka. Možno sme nemuseli trvať ani na tom, aby aj ona hrala v SND, dobrým divadlom už vtedy bola i *Nová scéna*. Do SND nás oboch prehovoril vtedajší riaditeľ Ivan Turzo, ktorý bol predtým riaditeľom divadla v Martine,“ vysvetlil Kroner.

V SND herečka pôsobila až do svojho odchodu do dôchodku v roku 1990. Okrem divadelných dosiek dostala tiež viacero, väčšinou menších príležitostí v televízii a vo filme.

Okrem toho pomáhala manželovi s organizovaním jeho programu. „*Terka* na svoj post ženy v úzadí nikdy nepovedala ani slovo, aj keď viem, že jej to nebolo vždy jedno. Práve preto som svoje úspechy vždy pokladal aj za jej úspechy,“ vrazil Jozef Kroner v knihe *Osud tak chcel*. Terézia Kronerová-Hurbanová zomrela 15. 6. 1999 po ťažkej chorobe. „Činohra SND a kultúrna verejnosť stráca v Terézii Kronerovej-Hurbanovej skromného človeka s úprimným srdcom umelca,“ lúčilo sa s herečkou vtedy divadlo. ◀

— text: mak, oj —
foto: archív SFÚ —

Ropáci

(r. Jan Svěrák, 1988)

► Dostupné na DAFilms.sk

Streamovací portál DAFilms.sk nedávno sprístupnil absolventský film Jana Svěráka *Ropáci*, ktorý v roku 1989 získal študentského Oscara za najlepší zahraničný film. Svěrák v ňom využíva postupy expedičného a prírodovedného dokumentárneho filmu i efektne postupy bábkového filmu na predstavenie nového živočíšneho druhu, ropáka bahnomilného, ktorý sa objavil v silne znečistenom prostredí uhoľných revírov na severe Čiech. Skupina filmárov a vedcov sa vydáva na výpravu k povrchovej uhoľnej bani, ktorej svojrázny strážca s pozoruhodne komickým idiolektom ich zasväčuje do životného štýlu tohto podivuhodného tvora: živí sa totiž fosílnymi palivami, olejnatými splodinami, prípadne polyetylénom a dýcha oxid uhoľnatý. Svěrákov mockument pracuje nielen s humorom, ale aj s napätím typickým pre žánrové filmy. Nechýba v ňom tajomstvo, riziko, pocit ohrozenia, ale i motívy dojímavých záchran. *Ropákom* sa v čase ich vzniku podarilo vtípnou a inovatívnu formou upozorniť na problémy znečisťovania životného prostredia, ktoré sú aktuálne aj dnes, hoci v mnohých krajinách sa od ťažby uhlia už upustilo.

Jej telo

(r. Natálie Císařovská, 2023)

► Dostupné na DAFilms.sk

Príbeh krátkeho života mladučky šampiónky v skoku do vody, ktorá sa po vážnom zranení krčnej chrbtice uplatnila v pornopriemysle, no telo ju krátko na to opäť „zradilo“, nakrútila podľa skutočných udalostí česká režisérka Natálie Císařovská. Ako absolventka histórie a zároveň dokumentárnej tvorby pristúpila vo svojom hranom debute k životnému príbehu Andrey Absolonovej tvorivou metódou, ktorá v sebe spája princípy oral history (svedectvo Andreinej sestry) a odstup, ktorý je vlastný množstvu dokumentárnych filmov. Snímka *Jej telo* v sebe nenesie žiadne prvky exploatačných filmov, hlavnú postavu zbytočne nesexualizuje, ani sa po vzore množstva životopisných hraných filmov nesnaží fikčným spôsobom dotvárať, čím presne bolo rozhodnutie Andrey Absolonovej stať sa pornoherečkou motivované. Dokonca sa nesnaží domýšľať si, ako mladá žena svoj kariérny prerod prežívala. *Jej telo* má atribúty módného retrofilmu, s presne zvolenými priestormi aj kostýmami. Upúta však aj spôsobom snímania, či už prostredníctvom sugestívnych detailov, alebo, naopak, chladných a odťažitých celkov.

Petra Hanáková: Máme svoj film! Slovenská filmová kultúra a propaganda 1939 – 1945

(SFÚ, Bratislava, 2024, 424 strán)

Máme svoj film! je prvou samostatnou monografiou venovanou filmovej kultúre v období vojnovej Slovenskej republiky. Nejde o klasické dejiny filmu v období rokov 1939 – 1945, jednak preto, lebo v týchto rokoch sa podarilo vyprodukovať a uviesť do kín len jeden celovečerný slovenský film – kompilačný dokument *Od Tatier po Azovské more*, jednak preto, že Petra Hanáková si pre knihu zvolila kontextuálnejší a prierezovejší prístup viacerých prípadových štúdií. V samostatných kapitolách sa venuje dvom výrazným osobnostiam filmovej kultúry – riaditeľovi spoločnosti Nástup Pavlovi Čambalovi a filmovému redaktorovi Ivanovi Kovačevičovi. Mapuje však aj protičeské nálady v prostredí kinárov, výrobu týždenníkov, distribúciu nemeckých filmov, katolícku cenzúru v oblasti filmu či obrat vo filmovej distribúcii po vypuknutí SNP. Takisto sa venuje aj nedokončenému projektu *Hanka sa vydáva*. Unikátnu monografiu sprevádza bohatá obrazová dokumentácia (dokumentárne fotografie a fotografie z filmov, filmové plagáty, fotografie), ale aj množstvo archívnych textových dokumentov.

— mf —

Jedeme na teambuilding

(Fermata)

Filmografia režisérky Zuzany Mariankovej je výnimočná. Má v nej zatiaľ dva filmy a oba sú remaky. Po *Známych neznámych* (2021) nakrútila film *Jedeme na teambuilding* (2023), ktorý vychádza zo scenára Alexa Coteta k rumunskému filmu *Teambuilding* (2022). Ten si pre porovnanie môžete pozrieť na Netflixe pod názvom *Stávka na teambuilding*. Hádám každý sa už niekedy zúčastnil, keď už nie teambuildingu, tak podujatia na zoznámenie sa pracovníkov a ich zblíženie či aspoň oslavy na pracovisku. Sú to akcie, ktoré prinášajú veselé historky a občas i nejaké následky. Z toho vychádza i scenár tejto komédie s hviezdny obsadením – Jakub Prachař, Vojtěch Kotek, Petra Polníšová, Anna Polívková, Alexander Bárta a v epizódnych úlohách i Marek Hamšík a Michal David. Ambiciózneho a pracovitého zamestnanca korporátnej spoločnosti preložia do call centra. S novými bizarnými kolegami a kolegyňami sa snaží zvíťaziť počas teambuildingového víkend, zachrániť svoje nové oddelenie pred zrušením a hlavne nájsť stratenú sebaúctu. Film je na DVD s obrazom vo formáte 16:9 a so zvukom DD 5.1 a DD 2.0, anglickými titulkami a českými titulkami pre nepočujúcich bez bonusov.

— mu —

čo robia

Maroš Hečko

[producent a scenárista]

Spolu s Petrom Veverkom a Richardom Raimanom pripravujeme slovenský filmový muzikál *Balzamovka deda Sadenicu*, ktorý som napísal. Je o starých ľuďoch a ich vzbure proti necitlivej korporácii. Máme výborné herecké obsadenie, okrem známych hercov zo slovenskej scény nám zahrá deda Sadenicu svetoznámy mím Milan Sládek. Bude to film plný humoru a skvelej hudby. Okrem toho začíname točiť dokument *Sláva* o opernej režisérke Sláve Daubnerovej.

Viktor Krivosudský

[filmový zvukár]

Momentálne venujem veľa času svojmu profesijnému rastu, snažím sa posúvať hranice v kvalite svojej tvorby. Keďže pracujem ako pedagóg na FTF VŠMU, rozhodol som sa zorganizovať sériu podujatí pod názvom Cinematic Sound Forum – masterclassy a workshopy s poprednými svetovými zvukármi, ako napríklad Mac Ruth (*Duna*, *Blade Runner 2049*), Stéphane Bucher (*Napoleon*, *Klan Gucci*) či Simon Bysshe (*Peaky Blinders*, *Succession*). Z projektov, ktoré si onedlho budú môcť diváci pozrieť v kinách, pracujem na komédii *Kavej* či triléri *MIKI*. Pracujem aj na mixe zuku pre animovaný film *Free the Chickens*, ktorý má premiéru na festivale v Annecky.

Alica Bednáriková

[režisérka]

Momentálne pracujem na viacerých projektoch, z čoho mám veľkú radosť. S nutprodukciami pripravujem celovečerný debut z prostredia strednej školy, zameraný na prekračovanie hraníc vo vzťahoch medzi učiteľmi a študentkami. Je o (občas) toxickom priateľstve medzi dvomi dievčatami, ktoré sa spolu dohodnú, že zbalia svojich učiteľov. Zároveň sa venujem krátkometrážnym projektom, napríklad filmu *Ženy z ruženca*, ktorý upriamuje pozornosť na fenomén ružencových spolkov na slovenskej dedine. Spolok je elitnou skupinou a každá osamelá dôchodkyňa by doň rada patrila, má to však jeden háčik – nová ruža sa do spolku dostane iba za podmienky, že iná ruža zomrie.

— text: Jaroslav Hochel / filmový publicista
— foto: foto: SFTA/Zdenko Hanout —

SLNKO V SIETI

„Ked tu nebude to Slnko v síci, tak sme v rici“

Je 26. apríl, pol deviatej večer. „Slúžka“ Dana Droppová vezie na vozíku „invalida“ Gregora Hološku – obaja sú v slávnostnom večernom odeve – po chodbách budovy Slovenského rozhlasu, aby sa dostali do sály, kde sa koná ceremoniál odovzdávania národných filmových cien Slnko v sieti. Rozprávajú sa a Hološka vysloví vetu, ktorá nám (trochu podvratne) poslúžila ako titul tohto článku.

Katarína Krnáčová, Jonáš Karásek a Maroš Hečko —

Tri šťastné trinástky

Slávnostný večer sa konal pod zástitou prezidentky Zuzany Čaputovej (prítomnej na ceremoniáli) a primátora Bratislavy Matúša Valla, moderoval ho Bruno Ciberej. Pripomenul, že prvý raz sa Slnko v sieti udeľovalo v roku 2004, a keďže spočiatku bol interval dvojročný, máme tu aktuálne 13. ročník tohto podujatia. Súťažilo v ňom v 18 kategóriách 34 diel, najviac nominácií – po 13 – mali filmy *Invalid* Jonáša Karáska a *Slúžka* Mariany Čengel Solčanskej.

Ako prvé sa odovzdávali ocenenia za herecké výkony vo vedľajšej úlohe. V mužskej kategórii ho získal Zdeněk Godla za postavu Gaba v čiernej komédii *Invalid*, v ženskej Éva Bandor za postavu Márie v dráme *Moc* (r. Mátyás Prikler). Herečka v nej stvárnila matku, ktorej zastrelia syna – ide o nešťastnú náhodu, ale s politickým pozadím –, a tak cenu symbolicky venuje matkám Jána Kuciaka a Marty Kušnírovej. Slnko v sieti za scenár získal Miro Šifra za film *Úsvit* (r. Matěj Chlupáček). Najlepším architektom – scénografom sa stal Tomáš Berka za film *Slúžka*.

Sloboda, empatia, citlivosť sú dôležité

Ocenenie za najlepšie kostýmy získala Katarína Štrbová Bieliková za film *Slúžka*. „Pre mňa je tento film o tom, aké tragické je žiť v neslobode, nemôť sa prejaviť a nemôť žiť podľa svojich predstáv. Sloboda je jednou z najdôležitejších vecí, ktorú si musíme chrániť, a preto dúfam, že aj naďalej budeme môcť tvoriť na Slovensku slobodne,“ povedala Štrbová Bieliková. Aj ocenenie za najlepšie masky putuje k *Slúžke*, do rúk Martina Blizniaka a Miroslavy Krepsovej. Najlepším

animovaným filmom uplynulého roka sa stal *Tonko, Slávka a kúzelné svetlo* režiséra Filipa Pošivača. Slovenský koproducent Jakub Viktorín (koproducentkou bola aj Pavla Janoušková Kubečková) povedal: „Náš film je o jedenástročnom Tonkovi, ktorý svieti a je iný, a o tom, že byť iný znamená byť nemilovaný alebo byť na okraji spoločnosti. Okolo nás sa teraz však dejú veci, keď ľudia, ktorí sa dostali k moci, berú niečo, čo je odlišné alebo čomu nerozumejú, ako niečo nebezpečné. Myslím si, že za získanou mocou iba skrývajú svoj strach a zbabelosť.“ A Filip Pošivač: „Navzdory tomu, čo sa práve teraz deje v slovenskej kultúre a z čoho sme v Čechách veľmi znepokojení, dúfam, že kreatívna spolupráca so slovenskými tvorcami bude pokračovať. Chcel by som využiť príležitosť a verejne podporiť slovenskú občiansku spoločnosť práve za to, že bojuje v mene hodnôt, ktoré sú veľmi dôležité pre moju prácu – je to empatia a citlivosť.“

Bruno Ciberej pripomenul 15. výročie vzniku Audiovizuálneho fondu v „pásme“, ktoré vtípne nazval (na spôsob bulvárnej tlače) *Tri mýty o Audiovizuálnom fonde*. Číslo 3 vás šokuje. Postupne vyvracal mýty o tom, že AVF podporuje len filmy, len artové filmy a len úzky okruh tvorcov.

Najlepším dokumentárnym filmom sa stala *Emília* režiséra Martina Šulíka a producentov Dávida Čorbu a Maria Homolku. Ocenenie v televíznej kategórii získala *Matematika zločinu* režiséra Petra Bebjaka, ktorý minisériu aj produkoval spolu s Ivou K. Jestřábovou a Rastom Šestákom. Bebjak má vo zvyku nazývať veci pravými menami: „Pekný večer prajem aj všetkým duchovným bezdomovcom, aj ľuďom tvoriacim umenie, ktoré niekto nazýva umením proti

ústave alebo umením transsexuálnym alebo zvrhlým, ale pre niekoho toto umenie môže byť inšpiratívne, pretože to je sloboda. Sloboda je aj to, že tu môžem stáť a slobodne povedať, že nesúhlasím s tým, ako vládna garnitúra v súčasnosti funguje, ako šíri nenávisť, strach, dezinformácie, klamstvo, ako arogantne vytvára nepriateľov a snaží sa tak rozostvať našu spoločnosť. To je cesta k neslobode.“

Martin Huba predstavil jednu z významných osobností slovenského herectva Božidaru Turzonovovú, ktorá si prevzala Slnko v sieti za výnimočný prínos slovenskej audiovizuálnej kultúre. V zostrihu jej hereckých úloh zarezovala veta, ktorú vyslovila ako Ema Destinová vo filme Jiřího Krejčíka *Božská Ema*: „Je jistá čára, přes kterou člověk nesmí.“

Odvážny hlas Dany Droppovej

Slnko v sieti za najlepšie audiovizuálne efekty si prevzali Michal Křeček a Josefína Jiráňová (*Tonko, Slávka a kúzelné svetlo*) a v ďalších dvoch kategóriách triumfoval opäť *Invalid*: autori hudby Matúš Široký a Marcel Buntaj a majster zvuku Viktor Krivosudský. Po tomto bloku ocenení moderátor pripomenul 100. výročia narodenia Jozefa Kronera a Ladislava Chudíka, opäť aj zostrihom ich filmových úloh. Víťazné ťaženie *Invalida* pokračovalo ocenením za strih pre Mateja Beneša, kým snímka *Tonko, Slávka a kúzelné svetlo* si pripísala na konto Slnko v sieti za kameramanský výkon pre Denisu Buranovú. Divácku cenu Slnko v sieti získal *Invalid*. Za tónov skladby *Ten zloděj čas* v podaní speváčky Denniyah pripomenul galavečer osobnosti audiovizuálneho sveta, ktoré nás opustili za uplynulý rok.

Ocenenie za najlepšiu réžiu si za film *Invalid* prevzal Jonáš Karásek, ktorý konštatoval, že jednou z tém filmu je arogancia moci a v tomto období sa fikcia priblížila k realite. Ocenenie za mužský herecký výkon v hlavnej úlohe si za titulnú postavu v *Invalidovi* odniesol Gregor Hološka, ktorý zdôraznil, že vo filme ide aj o inakosť – v tomto prípade fyzický hendikep – a tá si vyžaduje empatiu a citlivosť. Obdobnú cenu v ženskej kategórii získala Dana Droppová za postavu Anky v *Slúžke* a z pódia rezonovali jej slová: „Už dlhší čas pociťujem veľkú beznádej a strach, keď sa pozriem, aká budúcnosť asi čaká Slovensko – a nielen v nasledujúcich rokoch, ale aj nasledujúcich dňoch. Je strašidelné, aké absurdné informácie sa dozvedáme, aké rozhodnutia a kroky sa odohrávajú pred našimi očami. Ale verím, že našim konaním a každodenným správaním k sebe navzájom s tým niečo spravíme.“

Invalid, Slúžka či Svetloplachosť?

Z troch filmov nominovaných v kategórii hraný film – popri *Invalidovi* a *Slúžke* to bola ešte *Svetloplachosť* Ivana Ostrochovského – zvíťazil Karáskov *Invalid* v produkcii Maroša Hečka a Petra Veverku. Ocenenie im odovzdala prezidentka SFTA Katarína Krnáčová, ktorá túto príležitosť využila aj na príhovor filmárskej obci: „Chcem vás vyzvať, aby sme boli k sebe navzájom vládni. Podporujme sa navzájom. Tešme sa z úspechov druhých, aj preto, že dnešný úspech jedného môže pomôcť budúcemu úspechu toho druhého. Upevňujme aj naďalej svoju komunitu, zveľaďujme vzťahy, ale aj férové podmienky na našu prácu, lebo len vtedy, keď budeme jednotní, budeme dostatočne silní, aby sme dokázali ochrániť umenie ako súčasť našej kultúry a najmä ubrániť potrebnú slobodu tvorby a slobodu slova a tým zachovať existenciu a rast aj slovenského filmu. Kolegovia a kolegyně z Audiovizuálneho fondu, Fondu na podporu umenia, Fondu na podporu kultúry národnostných menšín a najmä z RTVS, aj Slovenská filmová a televízna akadémia stojí pri vás.“

— Ceremoniál (podľa scenára Tomáša Dušičku a Richarda Raimana v Raimanovej réžii) balansoval medzi úsilím o istú dôstojnosť a vážnosť a snahou o odľahčenie a humor (občas trochu silený). Nad oceneniami v niektorých kategóriách možno v údive nadvihnúť obočie, ale také proste boli výsledky hlasovania členov SFTA. No v príhovoroch ocenených často zazneli – museli zaznieť – slová sloboda a nesloboda. Tie ocenenia možno už o rok-dva nebudú také dôležité, nebude až tak záležať na tom, že *Invalid* ich má sedem a *Slúžka* štyri. Ale to, v akej miere (ne)slobody budeme žiť, bude aj pre umeleckú tvorbu vrátane audiovizuálnej nesmierne dôležité. Aby sa nestalo, že „v rici“ bude nielen Slnko v sieti, ale aj sloboda tvorby. ◀

Držitelia Národnej ceny Slnko v sieti za rok 2023

Najlepší hraný film <i>Invalid</i> REŽISÉR Jonáš Karásek PRODUCENTI Maroš Hečko, Peter Veverka
Najlepší dokumentárny film <i>Emília</i> REŽISÉR Martin Šulík PRODUCENTI Dávid Čorba, Mario Homolka
Najlepší animovaný film <i>Tonko, Slávka a kúzelné svetlo</i> REŽISÉR Filip Pošivač PRODUCENTI Jakub Viktorín, Pavla Janoušková Kubečková
Najlepšia filmová réžia Jonáš Karásek FILM <i>Invalid</i>
Najlepší filmový scenár Miro Šifra FILM <i>Úsvit</i>
Najlepší kameramanský výkon Denisa Buranová FILM <i>Tonko, Slávka a kúzelné svetlo</i>
Najlepší filmový strih Matej Beneš FILM <i>Invalid</i>
Najlepší filmový zvuk Viktor Krivosudský FILM <i>Invalid</i>
Najlepšia filmová hudba Matúš Široký, Marcel Buntaj FILM <i>Invalid</i>
Najlepší architekt - scénograf Tomáš Berka FILM <i>Slúžka</i>
Najlepšie kostýmy Katarína Štrbová Bieliková FILM <i>Slúžka</i>
Najlepšie masky Martin Blizniak, Miroslava Krepsová FILM <i>Slúžka</i>
Najlepšie vizuálne efekty Michal Křeček, Josefína Jiráňová FILM <i>Tonko, Slávka a kúzelné svetlo</i>
Najlepší ženský herecký výkon v hlavnej úlohe Dana Droppová FILM <i>Slúžka</i>
Najlepší ženský herecký výkon vo vedľajšej úlohe Éva Bandor FILM <i>Moc</i>
Najlepší mužský herecký výkon v hlavnej úlohe Gregor Hološka FILM <i>Invalid</i>
Najlepší mužský herecký výkon vo vedľajšej úlohe Zdeněk Godla FILM <i>Invalid</i>
Najlepší televízny film / miniséria / seriál <i>Matematika zločinu</i> REŽISÉR Peter Bebjak PRODUCENTI Iva K. Jestřábová, Rasto Šesták, Peter Bebjak
Výnimočný prínos slovenskej audiovizuálnej kultúre Božidara Turzonovová
Divácka cena Slnko v sieti <i>Invalid</i> REŽISÉR Jonáš Karásek PRODUCENTI Maroš Hečko, Peter Veverka

Oberhausen 70: Politika a Šport

V Oberhausene sa v dňoch 1. – 6. mája uskutočnil jubilejný 70. ročník Medzinárodného festivalu krátkych filmov. Jedno z najstarších európskych filmových podujatí už od jeho vzniku neustále a v rôznych podobách určujú dve hlavné ideové a tematické jadrá, ktoré aj vo filme ideálne vyjadrujú schopnosť človeka spájať sa i rozdeľovať.

Od jeho vzniku v roku 1954 charakterizuje festival v Oberhausene nielen prvotné edukatívne (*cesta k vzdelaniu*) a politické – povedané s Brankom „aktívne koexistenčné“ – ľavicové nastavenie (*cesta k susedom*), ale aj ďalšie postoje, manifestácie či konfrontácie, ktoré mu pravidelne prinášajú nové označenia a výčitky. Najprv „červený“ festival sa na začiatku 60. rokov stal tribúnou mladých proti prežitému kinu otcov. Čelil útokom katolíckej cirkvi, zmenil sa na miesto odporu voči prejavom mocenského obmedzovania slobody tvorby. A postpandemická súčasnosť ho stavia opäť pred novú hrozbu. Nejde len o ďalšiu nálepku, keď sa pre svoj prejav solidarity Izraelu po útoku Hamásu zo 7. októbra 2023 stal festivalom „sionistickým“ a častí tvorcov i distribútorov sa preto odhlásila z programu. Podľa riaditeľa festivalu Larsa Henrika Gassa ide o signál ďalekosiahlejšej krízy kultúrnych podujatí. Formát nielen tohto západonemeckého festivalu, ktorý sa zrodil zo skúsenosti svetových vojen a fašizmu, čelí opäť tlaku. Ako sám v pripomenul, mosty ani cesty k susedom už nemajú prednosť. Vníma odklon od podujatí ako platforiem otvoreného myslenia, dialógu a sebareflexie, kde sa diskutovalo predovšetkým o rôznosti umenia, autorstva, estetických názorov. Smerujeme k akciám určeným len pre „svojich“ (*cancel culture*), kde si potvrdíme pohľad na svet, resp. na „mclarenovských“ susedov. Aj pre tieto otázky sa jedným z najnavštevovanejších a názorovo najostrejších podujatí festivalu stali konferencia a séria diskusií pod názvom *Kultúra a verejnosť*, časť z nich venovaná téme *Prečo festivaly?*

Napriek napätej atmosfére sporu o formách prejavovania podpory či angažovanosti sa zrejme najviditeľnejšou časťou festivalového programu, ktorá priťahovala pozornosť divákov späť k filmu, stala retrospektívna tematická sekcia *Šport vo filme*. Vcelku unikátne sa venovala histórii druhého, o niečo menej známeho filmového podujatia v meste – Dňom športového filmu. Tento medzinárodný filmový a televízny festival, iba vo vedení prepojený s festivalom krátkych filmov, vznikol v roku 1968 a každé dva roky sa konal len do roku 1977. Uvádza filmy, ktoré sa najrôznejším spôsobom venovali športovej tema-

tike, slávnym i neslávnym športovcom (trénerom), športoviskám, diváctvu ale i ďalším kontextom (politické zneužívanie športu). Hlavný program pozostával z piatich blokov, ktoré tvorilo spolu 26 filmov. Výber z obdobia od 60. rokov po súčasnosť tvorili hlavne európske produkcie (víťazné filmy z jednotlivých ročníkov), doplnené filmami z USA, Kanady, Brazílie, Libanonu či Izraela. Rozhodne nešlo len o záznamy zápasov, gólov, bodov, sekúnd. Nielen svoju tendenciu podceňovať tento typ filmovej tvorby okamžite zrušili veľmi vtipne komentované a svižne strihané výpovede, akou sú napríklad českí *Gladiátori XX* (1967) Františka Papouška. Estetiku športového filmu rozvíjalo experimentovanie so záznamom pohybu (točenie kamery, rýchlosti záznamu, teleobjektívy), v rôznych prostrediach (*Vodné pólo*, r. Bruno Kalačič, 1969). Mnohé športové filmy sprevádzala výnimočná hudba, Serge Gainsbourg prispel do *Anatómie pohybu* (1967) François Moreuila alebo *Mother of Invention* do *Jazdy o život* (1966) Robina Sprya. Hypnotická hudba Popol Vuh dotvárala atmosféru zrejme najkomplexnejšieho športového filmu vo výbere – *Veľkej extázy drevorezbára Steinera* (1974) od Wenera Herzoga. V portréte švajčiarskeho génia skokov (skôr letov) na lyžiach Waltera Steinera vidíme okrem spomalovania záberov, stop záberov, záberov z diaľky, detailov v letku, aj samotného režiséra, ktorý nás sprevádza filmom v role televízneho moderátora športových prenosov a komentuje aj uvedené filmové prostriedky, cieľ ich využitia, vlastnú snahu zachytiť momenty koncentrácie (Steiner lietala vždy s otvorenými ústami) či body zlomu (skoky za hranicu istého pádu, prežitia).

Napriek tohtoročnej dominancii politiky a športu ostáva pre Oberhausen stále kľúčové bohatstvo filmových zážitkov. V súťažiach, v mnohých archívnych sekciách (re.selected) alebo v kolekciiach z fondov známych distribútorov (Arsenal, Sixpackfilm). Príkladne to opäť ilustrovalo švédске Filmforum, keď pripomienkou *Diagonálnej symfónie* (1924) Vikinga Eggelunga oslávilo 100. výročie zrodu švédskeho experimentálneho filmu. Namiesto rozporu, kde film vznikol a komu patrí, tu išlo len o samotné umelecké dielo. ◀

— text: mk —

foto: Kurzfilmtage Oberhausen

— Veľká extáza drevorezbára Steinera (1974) —

— text: Ladislav Volko / sociológ a publicista —

foto: OFF Camera Krakov/Filip Radwański —

Do starých múrov za mladými filmami

Krakov patrí k mestám, ktoré hostia roky najrozličnejšie festivaly a film nie je výnimkou. 17. ročník MFF Nezávislej kinematografie Mastercard OFF Camera (26. 4. – 5. 5.) tentoraz prebiehal za mimoriadne slnečného počasia, čo potešilo najmä tých, ktorí okrem normálnych kín sledovali filmy aj v troch vonkajších priestoroch.

Brazilska režisérka víťazného filmu *Power Alley* Lillah Halla so šekom na 25 000 dolárov. —

Už 280 bodov programu naznačuje, že Krakov žil umením naplno – z toho bolo 183 projekcií a festival ponúkol skoro 100 filmov z celého sveta. O záujme, najmä mladého publika, svedčili zaplnené a vypredané projekcie.

V hlavnej súťaži Vytýčenie cesty získal Krakovskú filmovú cenu Andrzeja Wajdu pre tvorcov prvých, resp. druhých filmov, dotovaných 25 000 dolármi, film *Power Alley* (Brazília, Francúzsko, Uruguaj, 2023). Príbeh 17-ročnej basketbalistky, ktorá sa necíti na to, aby sa už stala matkou, je zároveň sociologickou sondou do súčasnej brazílskej spoločnosti, poukazuje na dôležitosť priateľstva, silu kolektívu. Brazilska režisérka Lillah Halla príhovorom a témou prerušenia tehotenstva vzbudila záujem prítomných divákov, pretože podobné problémy riešia aj v Poľsku.

Desať debutov, resp. druhých filmov v hlavnej súťaži, si už pred uvedením v Krakove získalo meno vo svete filmu, lebo boli súčasťou takých festivalov ako Toronto, Locarno, Rotterdam, Karlove Vary, Sundance či Cannes a niektoré z nich tam získali aj ceny. Medzi súťažnými snímkami boli 78 *Days* (Srbsko, 2024, r. E. Gašić) – formálne originálny príbeh dospievania troch sestier počas masového bombardovania Srbska vojskami NATO v roku 1999; *Empty Nets* (Nemecko, Irán, 2023, r. B. Karamizade), kde v súčasnej iránskej spoločnosti nie je dopriate láske dvoch mladých ľudí z rôznych spoločenských svetov; *Forever, Forever* (Ukrajina, Holansko, 2023, r. A. Buryachkova), kde sa v 90. rokoch minulého storočia primitívnosť postkomunistického času premieta do životov dievčaťa a jej dvoch spoližiakov a ľubostný trojuholník je nebezpečnou hrou...

Najpoužívanejší pojem 21. storočia, projekt, má tentoraz vylepšiť situáciu žien a ich reprodukčné schopnosti v menej rozvinutých krajinách, ibaže sa to celé trochu zvrhne – o tom decentne rozpráva film *The Hypnosis* (Švédsko, Nórsko, Francúzsko, 2023, r. E. De Geer). *Paradise is Burning* (Švédsko, Taliansko, Dánsko, Fínsko, 2023, r. M. Gustafson) zaznamenáva prázdninové šantenie troch sestier bez prítomnosti matky v dome, o ktoré sa začne zaujímať sociálka – jej intervencia by znamenala rozde-

lenie sestier a ich umiestnenie v náhradných rodinách, a to za žiadnu cenu nechce dopustiť najstaršia, 16-ročná Laura. Jej mladšie sestry, 12-ročná Mira a 7-ročná Steffi, skôr pocitovo cítia, že musia držať spolu. Hrdinkou *The Quiet Maid* (Španielsko, 2023, r. M. Faus) je Ana, ktorá pricestovala z Kolumbie, aby pracovala ako pomocnica v domácnosti v luxusnej vile v španielskej Costa Brava. Z po kornej slúžky sa postupne stáva bojovníčkou, ktorá chce viac pre seba. *Prišla v noci* (Česko, 2023, r. J. Vejnar, T. Pavlíček) – film známy aj v našich končinách – zobrazuje pokojný život mladého manželstva do chvíle, kým sa neobjaví raz v noci matka manžela, ktorá sa nechystá odísť. Psychologicky prepracovaným príbehom filmu *Silent Roar* (Spojené kráľovstvo, 2023, r. J. Barrington) je hľadanie istôt mladého surfera Donda po smrti otca v konfrontácii s malou spoločnosťou, kde prebýva aj jeho priateľka Sas.

Porota FIPRESCI, ktorej som bol na festivale členom, ocenila snímku s univerzálnou výpovednou hodnotou: *Next to Nothing* (Poľsko, 2023, r. G. Dębowski) je príbehom poľského roľníka Jarka, zvyknutého na tvrdú prácu, ktorého okolnosti postavajú na čelo dedičanov pri konfrontácii s mocou. Film získal cenu za „univerzálne poslanstvo a empatické stvárnenie problematiky poľského vidieka, s ktorým sa môžu stotožniť diváci na celom svete, za zručné žánrové prelínanie vo filme a napokon za vynikajúcu viacrozmernú rolu Artura Paczesného, ktorá by mala slúžiť ako brána k veľkej filmovej kariére.“ V súťaži poľských hraných filmov zvíťazil spomedzi desiatich snímok film *Imago* (Poľsko, Holandsko, Česko, 2023, r. O. Chajdas).

Filmy v hlavnej súťaži festivalu boli profesionálne dobre zvládnuté. Pri charakteristike tvorby som však nútený zopakovať svoje konštatovanie z 10. ročníku krakovského festivalu v roku 2017: „Vo väčšine snímok predstavujú zrkadlový obraz skutočnosti – zlo v rôznych podobách. Túžba po autenticite a identite všeludských hodnôt akoby sa vytratila. Chýba poetickosť a neraz i „vyšší princíp“. Hľadanie mladých filmárov, reflexia nad realitou, je nádejou týchto, baumanovsky povedané, tekutých časov.“ Je to málo, dosť, veľa? Predsa zostávam optimistom. ◀

— text: Milan Černák
— foto: SFÚ —

Nádych či výdych

Filmové týždenníky ako žáner spravodajského filmu sú dnes vzácnosťou. Na Slovensku sa o ne vo svojich zbierkach stará Slovenský filmový ústav (SFÚ), ktorý ich v spolupráci so spravodajskou televíziou TA3 uvádza v jej programe. V mesačníku **Film.sk** ich čitateľom približuje Milan Černák, ktorý pôsobil ako dramaturg a režisér Spravodajského filmu.

— To, čo nám v tejto mesačnej kolekcii tvorcovia žurnálov ponúkajú, príliš nezaujme. Či si len vydýchli po mesiacoch obnovennej výroby týždenníka v Bratislave a napätia z hľadania originálnych ciest, alebo či sa práve chystajú nadýchnuť na ešte väčšie tvorivejšie vypätie v novom ročníku, sa dozvieme, keď televízia zaradi do svojho programu týždenníky nasledujúceho ročníka. Kedy to bude?

— Ale buďme spravodliví. Slová piesne Ľubomíra Feldeka (na melódiu Ilju Zeljenku) nás rozhodne zaujmú, tým viac, že ich spievajú poslucháči VŠMU, ktorými boli vtedy okrem iných aj Marián Labuda, Stano Dančiak či Oľga Šalagová. To je však až v čísle 52, tak poďme po poriadku.

— Kolekcia sa začína (č. 46) monotematickým týždenníkom poolympijských úvah (Tokio '64 – to bolo, keď najstarší z Weissovcov a s ním ďalších osem Slovákov získalo vo futbale striebro) o problémoch našej telovýchovy.

— V Berlíne úspešne vystúpili naši pantomimisti Sládek a Žlábek a v česko-slovenských kinách ako novinku začali premietiť 70 mm film (č. 47).

— V tristohektárovom poľesí v Javorí pri Zvolene sa premnožili diviaky, narátali ich vraj 250. Po veľkej poľovačke (č. 48) ich poľovníci skolili osem, čo bol vtedy dôvod na veľkú spokojnosť. Hostina nebola obsahom šotu, ale zato výlet do Slovenského Grobu na husacinu pod titulkom Zvedavá kamera už áno.

— Slová komentátora (č. 50): „papuče a televízia sú jediné, čo sme ochotní pripustiť ako kultúru,“ vyslovené v predvianočnom období, charakterizujú pohľad na túto oblasť spred desaťročí. Z tých troch pojmov nie sú v dnešných diškurzoch frekvencované iba papuče...

— Posledný júnový víkend nás „vystrelí“ do ročníka 1974, do obdobia rozkviatajúcej normalizácie. Prvý týždenník je monotematický, mapuje rozvoj chemického priemyslu a spotrebiteľské očakávania od výrobcov dámskej módy, obuvi či detského oblečenia.

— A druhý? Ducha doby dokonale vystihuje snímka o novoročnom prijatí mládeže straníckymi predstaviteľmi Bratislavy. Pionieri-školáci im odovzdali svoje záväzky. Bolo by trúfalosťou opýtať sa dnešných šesťdesiatnikov, či si spomenú, k čomu sa vtedy zaviazali... ◀

FILMOVÉ TÝŽDENNÍKY NA TA3 – MÁJ 2024

- ▶ Týždeň vo filme č. 45 – 46/1964 ▶ 1. 6. o 7.30 h a 2. 6. o 14.30 h
- ▶ Týždeň vo filme č. 47 – 48/1964 ▶ 8. 6. o 7.30 h a 9. 6. o 14.30 h
- ▶ Týždeň vo filme č. 49 – 50/1964 ▶ 15. 6. o 7.30 h a 16. 6. o 14.30 h
- ▶ Týždeň vo filme č. 51 – 52/1964 ▶ 22. 6. o 7.30 h a 23. 6. o 14.30 h
- ▶ Týždeň vo filme č. 1 – 2/1974 ▶ 29. 6. o 7.30 h a 30. 6. o 14.30 h

JÚN 2024

1. 6. 1904	Míla Beran – herec (zomrel 25. 10. 1976)
3. 6. 1944	Oľga Šalagová – herečka
5. 6. 1954	Ján Zachar – herec
7. 6. 1964	Jana Hubinská – herečka
8. 6. 1904	Martin Hollý st. – herec, divadelný režisér (zomrel 1. 10. 1965)
12. 6. 1929	Margita Skoumalová – fotografka (zomrela 20. 7. 2022)
22. 6. 1924	Terézia Kronerová – herečka (zomrela 15. 6. 1999)
22. 6. 1949	Jaroslav Filip – hudobný skladateľ, spevák, herec (zomrel 11. 7. 2000)
23. 6. 1929	Ján Cifra – kameraman, fotograf (zomrel 2. 10. 1959)
24. 6. 1924	Ján Kákoni – herec (zomrel 20. 4. 2006)
25. 6. 1974	Marko Škop – režisér, scenárista
27. 6. 1939	Dušan Klein – režisér, scenárista (zomrel 9. 1. 2022)
30. 6. 1949	Boris Filan – textár, básnik, scenárista

zdroj: Kalendár filmových výročí 2024
Interná publikácia Slovenského filmového ústavu
zostavila Renáta Šmatláková

→ Vo veku 68 rokov zomrel 3. mája slovenský dramatik, bábkový režisér a autor kníh pre deti Ján Uličiansky. Pôsobil v Bábkovom divadle v Košiciach, bol šéfdramaturgom Hlavnej redakcie pre deti a mládež v Slovenskom rozhlasu a od roku 1991 aj pedagógom na VŠMU v Bratislave. Do dejín krátkého filmu sa zapísal námetmi a scenármi k trom televíznym animovaným seriálom pre deti – *Hrdinovia siedmich morí*, *Máme Emu* a *Snehuliacke rozprávky*.

→ Vo veku 75 rokov zomrel 9. mája televízny režisér Emil Preisach. V slovenskej televízii začínal pred 40 rokmi ako osvetľovač, neskôr pôsobil ako redaktor kultúry v Hlavnej redakcii Televíznych novín a po štúdiách dokumentárnej tvorby na VŠMU ako režisér spravodajských relácií. Po roku 1989 sa špecializoval predovšetkým na réžiu športových prenosov, položil aj základy športového komentovania.

→ V piatok 10. mája sa v Ríme uskutočnila medzinárodná konferencia *Animácia pre deti za železnou oponou 1945 – 1989*, ktorej súčasťou bola filmová projekcia troch animovaných filmov zo zbierok Národného filmového archívu SFÚ – *Janko Hraško u kúzelníka* od Viktora Kubala, *Malovaný* – *Spievanky: Jar Heleny Slavíkovej-Rabarovej* a *Ako Jožinko menil až vymenil Vladimíra Pikalíka*. Premietané filmy uviedla filmová historička Eva Šošková, ktorá na konferencii predniesla aj príspevok *Úvod do histórie slovenského animovaného filmu*.

→ Film Mátyása Priklera *Moc* získal cenu za najlepšiu scénografiu na filmovom festivale Neisse-Nysa-Nisa, ktorého 21. ročník sa konal 14. – 19. mája v česko-poľsko-nemeckom pohraničí. Cenu pre Michala Lošonského a Annu Nyitrai udelilo mesto Görlitz.

→ Český herec, tanečník, choreograf a režisér Vlastimil Harapes zomrel 15. mája vo veku 77 rokov. Za svoje baletné výkony získal množstvo medzinárodných ocenení. Ako herec sa predstavil filmami *Starci na chmeli* (1964), *Markéta Lazarová* (1967), *Jak vytrhnout velrybě stoličku* (1977) či *Jak dostat tatínka do polepšovny* (1978). Milovníci hororových rozprávok si ho môžu pamätať aj z filmu *Panna a netvor* (1978) Juraja Herza, kde sa objavil po boku Zdeny Studenkovej.

→ Pri príležitosti 70. narodením Zdeny Studenkovej 20. mája odvysielala Dvojka dokumentárny portrét *Zdena Studenková – sila a krehkosť* z cyklu *Herečky*. Streamovací portál DAFilms.sk si herečkine narodeniny pripomenul filmom *Všetko čo mám rád* (1992) Martina Šulíka.

→ Zlatú palmu z festivalu v Cannes si odniesla americká tragikomédia *Anora* režiséra Seana Bakera o striptérke, ktorá sa vydá za syna z rodiny ruských oligarchov a jeho rodičia sa vyberú do New Yorku, aby sobáš anulovali.

SLOVENSKÁ KINEMATOGRAFIA V ROKU 2023

Stúpajúci trend v počte vyrobených slovenských celovečerných filmov pre kiná kulminoval v roku 2022, keď sa dostal na rekordných päťdesiat. V roku 2023 ich vzniklo o päť menej, teda štyridsaťpäť, ale i tak je to dvakrát viac než priemer za roky 2010 – 2017.

► LEGISLATÍVA

— **Zákon č. 13/1993 Z. z. o umeleckých fondoch v znení neskorších predpisov** (ďalej len „zákon o umeleckých fondoch“) s účinnosťou do 30. júna 2023 ustanovoval v § 5 ods. 1 povinnosť pre príjemcov autorských odmien a odmien výkonných (reprodukčných) umelcov odvádzať Literárnemu fondu, Hudobnému fondu a Fondu výtvarných umení (ďalej len „fondy“), s výnimkami uvedenými v predmetnom ustanovení, príspevok vo výške 2 % z ich hrubých príjmov. S účinnosťou od 1. júla 2023 bola táto povinnosť zrušená.

— Ako je uvedené v § 3 ods. 3 zákona o umeleckých fondoch: „Zdrojom príjmov fondov sú aj príspevky príjemcov autorských odmien a odmien výkonných (reprodukčných) umelcov dobrovoľne odvedené fondom týmito príjemcami z odmien za vytvorenie alebo použitie diel alebo umeleckých výkonov, ak sú príjmom podľa osobitného predpisu iným než zo závislej činnosti; fondom plynú tieto dobrovoľne odvedené príspevky podľa odborov tvorivej činnosti v oblastiach uvedených v § 1 ods. 1. Príspevok dobrovoľne odvedený fondom podľa prvej vety je daňovým výdavkom podľa osobitného predpisu.“ V súčasnosti sú príspevky príjemcov autorských odmien a odmien výkonných (reprodukčných) umelcov odvádzané fondom na dobrovoľnej báze.

— V roku 2023 vydalo Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky (ďalej len „ministerstvo kultúry“) na návrh Komisie na ochranu maloletých vyhlášku, ktorá ustanovila podrobnosti o jednotnom systéme označovania a spôsobe jeho uplatňovania – **Vyhláška Ministerstva kultúry Slovenskej republiky č. 328/2023 Z. z. o jednotnom systéme označovania a spôsobe jeho uplatňovania**. Na základe tejto vyhlášky sa audiovizuálne dielo, multimediálne dielo, program televíznej programovej služby a program audiovizuálnej mediálnej služby na požiadanie (ďalej len „označovaný komunikát“) klasifikuje deskriptorom typu potenciálne škodlivého obsahu jednotného systému označovania (ďalej len „obsahový deskriptor“). Vyhláška ustanovuje nasledovné typy obsahových deskriptorov – násilie, diskriminácia, strach, závislosť, sex, vulgarizmy a nahota. Zavedením obsahových deskriptorov upozorňujúcich na prítomnosť potenciálne škodlivého obsahu by sa mala zlepšiť predovšetkým informovanosť rodičov, detí a iných osôb o obsahu označovaného komunikátu, napríklad vo forme filmu, seriálu, počítačovej hry a podobne.

— Vyhláška pri jednotlivých typoch obsahových deskriptorov ustanovuje podmienky, na základe ktorých sa označovaný komunikát klasifikuje ako nevhodný pre vekovú skupinu maloletých do 7 rokov, do 12 rokov, do 15 rokov alebo

do 18 rokov. Pri klasifikácii sa obsah označovaného komunikátu posudzuje jednak z hľadiska kontextuálneho výskytu hodnotiacich kritérií nevhodnosti v označovanom komunikáte, ale aj z hľadiska spôsobu a formy spracovania alebo zobrazenia jednotlivých hodnotiacich kritérií nevhodnosti vzhľadom na charakter a druh označovaného komunikátu a jeho umeleckého, satirického a morálneho posolstva. Taktiež sa posudzuje z hľadiska intenzity a frekvencie výskytu hodnotiacich kritérií nevhodnosti v označovanom komunikáte a predchádzajúcej klasifikácie označovaného komunikátu podľa iného akceptovaného systému označovania. Vyhláška o jednotnom systéme označovania nadobudla účinnosť 1. januára 2024.

— Ministerstvo kultúry v roku 2023 na návrh Komisie na ochranu maloletých vydalo tiež **vyhlášku Ministerstva kultúry Slovenskej republiky č. 78/2023 Z. z. o akceptovaných systémoch označovania**. Na základe predmetnej vyhlášky je akceptovaným systémom označovania Pan European Game Information. Multimediálnemu dielu sa môže určiť veková vhodnosť a typ potenciálne škodlivého obsahu podľa systému hodnotenia obsahu Pan European Game Information v súlade s kódexom jeho správania. Vyhláška o akceptovaných systémoch označovania nadobudla účinnosť 1. apríla 2023.

— Okrem vyššie uvedeného ministerstvo kultúry v roku 2023 vydalo aj **vyhlášku Ministerstva kultúry Slovenskej republiky č. 318/2023 Z. z. o titulkoch pre osoby so sluchovým postihnutím**. Jej cieľom bolo priniesť takú právnu úpravu ustanovujúcu požiadavky na titulky pre osoby so sluchovým postihnutím sprevádzajúce audiovizuálne diela, programy televíznej programovej služby a programy audiovizuálnej mediálnej služby na požiadanie, ktorá vo výsledku zjednotí postupy výrobcov titulok a zvýši kvalitu titulok pre osoby so sluchovým postihnutím.

— Vyhláškou o titulkoch pre osoby so sluchovým postihnutím sa upravujú technické požiadavky na titulky pre osoby so sluchovým postihnutím, spôsob zabezpečenia synchronizácie so zvukovou stopou pri súčasnom poskytnutí primeraného času na čítanie titulok, odlišenie titulok, pravidlá pre uvádzanie titulok, ak sa v audiovizuálnom diele alebo programe vyskytne text v cudzom jazyku, prípadne kedy a ako je možné upraviť text titulku oproti doslovnému hovorenému prejavu, oznamovanie zvukov a ruchov v titulkoch, ako i úpravu titulok k programom vysielaným naživo. Predmetná vyhláška nadobudla účinnosť 1. januára 2024.

► FILMOVÉ ŠKOLSTVO

— Možnosť rozvíjať svoj filmársky potenciál má už naj-

mladšia generácia na viacerých školách: Základnej umeleckej škole Ľudovíta Rajtera (www.zussklenarova.sk), Základnej umeleckej škole Jána Albrechta (www.zusjanaalbrechta.eu), Súkromnej škole umeleckého priemyslu animovanej tvorby (www.uat.sk) v Bratislave – táto ponúka aj vyššie odborné štúdium v odboroch Animovaná tvorba a Filmová a mediálna tvorba, Základnej umeleckej škole na Irkutskej ulici v Košiciach (www.zusirkutska.sk), Súkromnej základnej umeleckej škole DAMA (www.szusdama.sk) v Prešove, Súkromnej škole umeleckého priemyslu filmovej (www.filmovaskola.sk) v Košiciach či Škole umeleckého priemyslu (www.zsssvba.sk) v Bratislave, ktorá ponúka aj vyššie odborné štúdium v odboroch Filmová a mediálna tvorba a Animovaná tvorba. Škola umeleckého priemyslu v Trenčíne (www.suptn.sk) i Súkromná škola umeleckého priemyslu vo Zvolene (www.ssuszv.sk) ponúkajú odbor animovaná tvorba a Súkromná škola umeleckého priemyslu Bohumila Baču (www.skoladesignu.sk) v Bratislave ponúka trojročné vyššie odborné štúdium v odboroch Filmová a mediálna tvorba a Animovaná tvorba a štvorročné štúdium s maturitou v odboroch Animovaná tvorba a Filmová tvorba.

— Hoci je v súčasnosti na Slovensku niekoľko vysokých škôl umeleckého smeru, výučba na nich sa audiovizuálnemu umeniu venuje stále len okrajovo – napr. Fakulta masmediálnej komunikácie Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Trnave (fmk.sk), Katedra fotografie a nových médií Vysokej školy výtvarných umení v Bratislave (www.vsvu.sk) či Katedra výtvarných umení a intermédií Fakulty umení Technickej univerzity (www.fu.tuke.sk) v Košiciach. Akadémia filmovej tvorby a multimédií (vsftam.sk) v Bratislave poskytuje neakreditovaný a certifikovaný vzdelávací program, ktorý nenahrádza bakalárske štúdium a nekončí akademickým titulom, ale jeho absolventi sú schopní riešiť praktické animačné, graficko-výtvarné úlohy v oblasti filmového, reklamného a dizajnérskeho priemyslu.

— Na Akadémii umení v Banskej Bystrici je možné študovať audiovizuálnu tvorbu na dvoch fakultách. Na Fakulte výtvarných umení (fvu.aku.sk) je Katedra intermédií, digitálnych médií a priestorovej tvorby. Na Fakulte dramatických umení (fdu.aku.sk) sa študujú odbory – filmová a televízna réžia a scenáristika so zameraním na dokumentárnu tvorbu a so zameraním na scenáristiku a dramaturgiu a herectvo. Dekanom Fakulty dramatických umení je doc. Mgr. art. Ľubomír Viluda, ArtD., vedúcim Katedry filmovej dokumentárnej tvorby je doc. Mgr. Martin Palúch, PhD., vedúcou Katedry filmovej dramaturgie a scenáristiky je PhDr. Kateřina Javoriská a vedúcou Katedry herectva je Mgr. art. Barbora Španíková, ArtD.

— Filmovú dokumentárnu tvorbu študovalo k 31. 12. 2023 v bakalárskom a magisterskom stupni štúdia 40 študentov a filmovú dramaturgiu a scenáristiku v bakalárskom a magisterskom stupni štúdia 31 študentov. Študenti Katedry dokumentárnej tvorby vytvorili v roku 2023 spolu 11 absolventských filmov.

— Hlavná časť prípravy nových tvorcov a producentov však i naďalej spočíva na Filmovej a televíznej fakulte Vysoké školy múzických umení (www.vsmu.sk, ďalej len FTF VŠMU) v Bratislave. FTF VŠMU je členom medzinárodnej organizácie vysokých filmových škôl celého sveta CILECT i jej európskej odnože GEECT (geect.wordpress.com). Od júna 2018 je dekanom FTF VŠMU prof. Darina Smržová. V roku 2023 VŠMU a FTF

vstúpili do Európskej aliancie vysokých škôl FILMEU+ (www.film.eu).

— V odbore Umenie prebieha výučba na dennom bakalárskom (Bc.) a na dennom magisterskom (Mgr.) stupni v štyroch študijných programoch: 1. študijný program Scenáristika a réžia hraného a dokumentárneho filmu, ktoré zabezpečujú Ateliér scenáristickej tvorby (vedúca: doc. Alena Bodingerová), Ateliér dokumentárnej tvorby (vedúca: prof. Ingrid Mayerová), Ateliér filmovej a televíznej réžie (vedúci: doc. Róbert Šveda); 2. študijný program Tvorba obrazu vo filme a multimédiách zabezpečujú Ateliér animovanej tvorby (vedúci: prof. Ondrej Slivka), Ateliér vizuálnych efektov a herného dizajnu – študijný plán Vizuálne efekty Bc. aj Mgr. stupeň, študijný plán Herný dizajn iba Bc. stupeň (vedúci: prof. Ľudovít Labík), Ateliér kameramanskej tvorby (vedúci: prof. Ivan Finta, ArtD.); 3. študijný program Strihová a zvuková skladba zabezpečujú Ateliér strihovej skladby (doc. Štefan Švec), Ateliér zvukovej skladby (doc. Tobias Potočný, ArtD.); 4. študijný program Produkcia audiovizuálneho umenia zabezpečuje Katedra produkcie a distribúcie (vedúci: Mgr. art. Jakub Gejdoš, ArtD.). V odbore Vedy o umení a kultúre prebieha výučba na dennom bakalárskom (Bc.) a dennom magisterskom (Mgr.) stupni v študijnom programe Teória divadla, filmu a hudby, ktorý zabezpečuje Katedra filmových štúdií (vedúca: Mgr. art. Zuzana Mojžišová, PhD.).

— V doktorandskom stupni štúdia prebieha výučba v 2 študijných programoch: v odbore Umenie – študijný program Filmové umenie a multimédia (ArtD.) a v odbore Vedy o umení a kultúre – študijný program Teória divadla, filmu a hudby (PhD.) – na FTF VŠMU zabezpečuje Katedra filmových štúdií (vedúca: Mgr. art. Zuzana Mojžišová, PhD.).

— V roku 2023 skončila činnosť špičkových vedeckých tímov pod záštitou MŠVVaŠ SR pod vedením profesorov Martina Šulíka a Ľudovíta Labíka, ktoré fungovali v rokoch 2015 – 2022.

— K 31. 12. 2023 študovalo na FTF VŠMU 282 študentov, z toho 27 cudzincov: 181 študovalo na bakalárskom (z toho 21 cudzincov) a 101 na magisterskom (z toho 6 cudzincov) stupni štúdia. Spolu so 6 internými a 14 externými doktorandmi bol celkový počet všetkých študujúcich na FTF VŠMU 302. V školskom roku 2022/2023 skončilo štúdium FTF VŠMU 96 absolventov (z toho 5 cudzincov): 56 bakalárov (z toho 5 cudzincov) a 40 magistrôv (z toho 0 cudzincov). Okrem nich ukončili štúdium 4 interní a 1 externý doktorand – všetci Slováci.

— FTF VŠMU sa i v roku 2023 spolupodieľala na organizovaní viacerých workshopov, masterclassov a sérií prednášok, ako napr. Festival Áčko, Letná škola filmového jazyka, Pitching forum scenárov (Screenwriter's Day), Sweet 16 workshop, Editing Masterclass, Študentské konfrontácie, CEE ANIMATION, projekt 360° camera, IVGC konferencia VFX a HD, participovala na Visegrad Film Forum a ďalších podujatiach.

— V termíne od 19. do 22. októbra sa v priestoroch FTF VŠMU uskutočnil 27. Festival Áčko – študentský filmový festival (festivalacko.sk).

— Filmy študentov FTF VŠMU v roku 2023 premietali na 96 festivaloch, prehliadkach a projekciách prevažne v Európe, ale aj v Afrike, Austrálii, Ázii, USA, Kanade či krajinách Južnej Ameriky. Filmy študentov FTF získali v roku 2023 dovedna 21 ocenení – 7 v zahraničí a 14 na domácich festivaloch. — Študenti filmovej vedy FTF VŠMU pripravujú časopis

do zrekonštruovanej sály kultúrneho domu. 17. 11. 2023 bolo znovu otvorené kino TAJMS Cinema v Bánovciach nad Bebravou, ktoré bolo zatvorené od 1. 7. 2019. Komerčné projekcie sa po dvoch rokoch obnovili aj v kine Zora v Smoleniciach.

► Zvuk a projektory

V posledných rokoch sú 2K a 4K projektory s xenónovými lampami nahrádzané laserovými. Laserové projektory sú rádovo drahšie, no majú nižšie prevádzkové náklady a výrazne nižšiu spotrebu energie. Laserové projektory navyše majú vyššiu svietivosť. Ak sa nezačnú presadzovať obrovské obrazovky namiesto plátien, možno teda lasery považovať za budúcnosť projekčnej technológie.

Najstarším laserovým projektorom na Slovensku je RGB laserový retrofit pôvodného projektora Barco 2K v kine Nova v Sereďi, ktorý bol nainštalovaný v novembri 2019. Od mája 2020 je k dispozícii projektor Christie CP2315-RGB v kine Záhoran v Malackách a od augusta 2020 projektor Christie 2309 v kine Tatra vo Vrábľoch. Ku koncu roku 2023 boli laserové projektory už v 32 kinosálach, z toho v 10 jednosálových kinách. Návštevníci 13 kinosál v 12 kinách si mohli vychutnať 3D zvuk Dolby Atmos.

Deväť kín na Slovensku má prémiové veľké formáty – premium large formats (PLF). PLF nemajú ustálenú definíciu, ide o divácky atraktívnejšie kinosály (kombinácia zvuku Dolby Atmos, 4K projektoru a komfortných sedadiel). Ultra-X nájdete v kinách siete CINEMAX v Bory Mall v Bratislave, Novum v Prešove, Košiciach, Nitre, Poprade, Trenčíne, Aréne v Trnave a v Žiline. Sieť Cinema City ponúka v Auparku Supercreen.

K 31. 12. 2023 bolo na Slovensku v prevádzke 95 kín s 219 kinosálami a 6 letných kín digitalizovaných technológiou D-cinema (209 digitalizovaných kinosál v 92 kinách a 6 letných kín v roku 2022). V 107 digitalizovaných kinosálach – z toho 39 v jednosálových kinách – bolo možné premietiť i v 3D formáte.

K 31. 12. 2023 bolo z 207 letných kín v prevádzke 35 letných kín (31 v roku 2022), ktoré vyberali vstupné. Okrem 6 letných kín digitalizovaných technológiou D-cinema (Banská Bystrica, Galanta, Košice, Martin, Nové Zámky, Trnava) boli digitálne projekcie ešte v ďalších 4 letných kinách. V mestách Krupina, Pezínok, Podhájska a Senec si zapožičali projektor z miestneho jednosálového kina. Takže až 28,57 % letných kín premietalo technológiou D-cinema.

Podiel letných kín na celkovej návštevnosti bol 2,27 % a priemerná návštevnosť na predstavenie 84,55 divákov a priemerné vstupné 3,40 eur. Najnavštevovanejším letným kinom v roku 2023 bol amfiteáter v Košiciach.

Z letných kín pravidelne premieta z 35 mm kópií amfiteáter Paľa Bielik v Banskej Bystrici, kde v roku 2016 uviedli do prevádzky i pôvodné 70 mm premietačky a už 8 rokov usporadúvajú Festival panoramatických filmov.

V roku 2023 boli v prevádzke aj autokino Orava v Námestove (kapacita 65 áut) a autokino v Ružomberku (kapacita 80 áut) a tiež 4 komerčné putovné kiná – letné kino Gamon, Putovné kino pri Autokine Orava, Túlavé kino Zálesie a Letné kino Úsvit so sídlom v Betliari. V prevádzke bolo aj niekoľko desiatok ďalších jednosálových kín a alternatívnych priestorov.

Súčasťou siete európskych kín Europa Cinemas (3 160 kinosál v 38 krajinách a 786 mestách) bolo na Slovensku k 31. 12.

2023 31 kín v 19 mestách (26 kín v 18 mestách v roku 2022).

► FILMOVÉ KLUBY

Filmové kluby sú na Slovensku združené v Asociácii slovenských filmových klubov (ASFK), k 31. 12. 2023 pôsobilo na Slovensku celkom 51 filmových klubov s 1 262 členmi (v roku 2022 to bolo 50 filmových klubov s 1 525 členmi). Väčšina filmových klubov funguje v priestoroch klasických kín.

V programoch kín sa objavilo až 131 filmov z katalógu ASFK. A zväčšil (na 41 titulov – v roku 2022 to bolo 17) sa počet titulov na online platforme VOD (Vimeo ASFK). V roku 2023 prišlo na predstavenia klubových filmov vo všetkých kinách na Slovensku (nielen v FK) 54 276 divákov, čo znamená medziročný nárast o 8,39 %. Klubové tituly sa v roku 2023 podieľali na celkovej návštevnosti v slovenských kinách 1,08 % (1,00 % v roku 2022).

Priemerné vstupné na predstavenie klubového filmu vo všetkých kinách bolo 3,73 eur (2,79 eur v roku 2022).

ASFK uviedla v roku 2023 do kín 31 novinek, z toho 6 obnovených premiér. A tri krátkometrážne animované filmy ako predfilmy. Najnavštevovanejším klubovým titulom roku 2023 sa stala **Veľryba** (The Whale, US, 2022, r. Darren Aronofsky) so 6 166 divákmi.

► DOMÁCE FESTIVALY A PREHLIADKY

Rok 2023 bol už bez obmedzení súvisiacich s pandemiou. Odrazilo sa to na zvýšenom počte podujatí a ich presune z online priestoru do kín. V dňoch 15. – 19. 3. 2023 sa v Bratislave konal jubilejný 30. Medzinárodný filmový festival FEBIOFEST Bratislava (www.febiofest.sk). Súčasťou festivalu boli už po ôsmy raz aj Bratislava Industry Days.

V dňoch 16. – 23. júna 2023 sa v Košiciach konal 29. ročník Medzinárodného filmového festivalu Art Film Fest (<https://artfilmfest.sk>), ktorý sa v roku 2022 neuskutočnil pre nedostatok finančných prostriedkov.

16. Medzinárodný festival animácie Fest Anča (www.festanca.sk) sa konal v termíne od 29. 6. do 2. 7. v Žiline. V roku 2023 sa stal prvým filmovým festivalom na Slovensku s prestížnym štatútom Academy Awards® Qualifying Festival. V dňoch 12. – 17. 9. 2023 sa v Piešťanoch konal 18. MFF Cinematik (www.cinematik.sk).

Miro Ulman (Správa o stave slovenskej audiovizie v roku 2023, vydavateľ: Creative Europe Desk Slovensko – Slovenský filmový ústav)

Text bol krátený a redakčne upravený, nekrátenú verziu nájdete na www.cedslovakia.eu.

O DOBRÝCH FILMOCH SA HOVORÍ AJ V RELÁCII
FILMOPOLIS_FM VŽDY VO ŠTVRTOK OD 20.00

FILMY | FILMOVÁ HUDBA
ZAUJÍMAVOSTI | NOVINKY

rtv:
ROZHLAS A TELEVÍZIA
SLOVENSKA

: RÁDIO_FM

▼ film.sk je evidovaný mk sr pod ev. č. ev 947/08

